

Markedsadgang for fisk uten EØS: En komparativ analyse av folkerettslige avtaler i kjølvannet av BREXIT

“Electronic documents, contracts and signatures allow goods to move seamlessly across borders, saving businesses time and money”.¹

I. PRESENTASJON OG OVERSIKT - NOEN STRIDSTEMA	2
A. Den politiske virkelighet.....	6
B. Samsvarsvurderinger: WTO/GATT/TBT/SPS – og handelsavtalene.....	12
C. Norges frihandelsavtale med Storbritannia (1) – Norges målsettinger.....	15
D. Norges frihandelsavtale med Storbritannia (2) Hovedpunkter toll og veterinær	17
E. “Mission accomplished”	18
F. Handels- og samarbeidsavtale mellom EU og Storbritannia	19
G. Foreløpig konklusjon; toll, grensekontroll og veterinærkontroll	20
II. EØS – FISKEEKSPORT OG OMSETNINGSREGULERINGER.....	25
A. Forbudet mot konkurransevridning – utgangspunkt	25
B. Investering og etablering i norsk fiskeri	27
C. Markedsdynamikken – med virkning for norsk fiskeomsetning?	30
D. Norges «handlingsrom» – finnes det noe alternativ?	33
E. Prisfastsetting i EØS	34
F. Neo-merkantilismen pr. 2. Mai 1992	34
G. Prisfastsetting i EU (3): Overgang til «normal, neo-liberalistisk markedsstyring»?	36
III. EU-STORBRIANNIA HANDELS- OG SAMARBEIDSAVTALE (TCA) FRIHANDELSAVTALE STORBRIANNIA – NORGE; CONTRA EØS – NOEN KOMPARATIVE STUDIER	41
A. Bilaterale- contra multilaterale avtaler? WTO , FAO og OIE som ramme	41
B. EØS som skranke for norsk fiskeeksport	45
C. Generelt om EU-UK handelsavtalen (TCA) – neo-liberalisme	47
D. EU-UK handelsavtalen (TCA) – Om fisk og fiskevarer	51
i. Bytteordninger: Fiskekvoter mot markedstilgang – i korte trekk	51
ii. Toll og avgifter under TCA, etter endt overgangsfase	54
iii. Handelshindringer: Kvoteordninger, eksport/importforbud	58
iv. «De Tre Søstre»: Samsvarskrav: IPPC, OIE og Codex Alimentarius	60
E. Konklusjon – EU-rett eller WTO-rett?	74

¹ [UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk)

I. PRESENTASJON OG OVERSIKT - NOEN STRIDSTEMA

Utgangspunktet er at Storbritannia har, som en direkte følge av britenes sorti fra EU, sagt opp EØS-avtalen med Norge. Vårt handelspolitiske mellomværende skal ikke lenger være regulert av EU-rettslige regler, retningslinjer eller prinsipper. Dette skulle etter sigende føre til katastrofe,² noe som hittil har vist seg å slå feil. Som jeg skal vise betyr britenes sorti at vårt bilaterale forhold reguleres av en frihandelsavtale³ som igjen bygger på Verdens handelsorganisasjon (WTO) og Generalavtalen for handel og toll (GATT-94) med under- og tilleggsavtaler, dvs. 96 % av verdenshandelen:

“building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organization (WTO Agreement) and the other agreements negotiated thereunder” (Storbritannia-Norge Frihandelsavtale – SNOFA, preamble).⁴

Systemet generelt er som følger: Ordningene med toll og avgifter er traktatfestet. WTO/GATT plattformen skapes på flere plan og flere nivåer. *For det første* via de s.k. «runder» med forhandlinger mellom de 164 medlemsstater – der det multilaterale nivå fastlegger bl.a. «taket» for tollsatsene. *For det annet:* Innenfor disse tak er det opp til medlemsstatene å fastsette sine «bindingslister». I dansk språkdrakt WTO-toldkontingenten.⁵ Disse angir statenes max-satser for importtoll. *For det tredje,* importstaten kan gjøres unntak fra listene, dvs. fastsette lavere «autonome satser». *For det fjerde:* Ved endret status ved at et land går ut av et frihandelsforbund (f.eks. EFTA) og over i en tollunion (f.eks. EU). Tollfri handel i det førstnevnte avtaleverket «drar» staten med seg inn i organisasjon nr. 2, innen det kvantum som har vært eksportert.

Parallelt med Norges frihandelsavtale med Storbritannia (UK) fremforhandlet britene en handelsavtale og samarbeidsavtale med EU.⁶ Etter inngående analyser sitter jeg igjen med en

² [Senterpartiets Norxit-drøm ville vært en katastrofe for norsk fisk | Finansavisen](#)

³ Free Trade Agreement between Iceland, the Principality of Liechtenstein and the Kingdom of Norway and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland London, 8 July 2021 Presented to Parliament by the Secretary of State for Foreign, Commonwealth and Development Affairs by Command of Her Majesty (July 2021). (Her forkortet; Norge-Storbritannia – avtalen (SNOFA).

⁴ Proposisjon til Stortinget, Prop. 210 S (2020–2021) Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia (forslag til stortingsvedtak.

⁵ Ved "eksisterende WTO-toldkontingenter" forstås Den Europeiske Unions WTO-innrømmelser for tollkontingenter oppført i utkastet til EU-28-listen over innrømmelser og forpliktelser i henhold til GATT 1994, som ble forelagt for WTO i dokument G/MA/TAR/RS/506 og som ble endret ved dokument G/MA/TAR/RS/506/Add.1 og G/MA/TAR/RS/506/Add.2.

⁶ TRADE AND COOPERATION AGREEMENT (TCA) between the European Union and the European Atomic Energy Community, of the one part, and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, of the other part, Official Journal of the European Union (L149/10, 30.4.2021).

uggen følelse: Jeg minner om at det er tre sett folkerettslige avtaler som skal operere parallelt – er dette overhodet mulig gitt de store forskjeller mellom EØS-avtalen og de nylig inngåtte frihandelsavtaler? I en verden av bilaterale handelsavtaler og kun en eneste EØS-avtale, hvordan kan noen tenke seg at samhandlingen Norge- EU- UK skal kunne skje, og enda verre – gjennomføres? Det som burde interessere det politiske Norge er om det nye systemet slik det er konstruert overhode er praktikabelt?

Selv om mye er på plass er likevel «smeltedigelen varm». Det grunnleggende spørsmål er *ikke om* vi skal binde oss stadig tettere til EU-masta, men *hvor lenge vi skal fortsette*? Skal vi gå aktivt ut av EØS, ved oppsigelse, eller venter vi på at andre skal ordne opp, eller kanskje bare vente på «d'une crise de civilisation»?⁷ Er det typisk norsk å være god,⁸ eller gjør vi helst som Peer Gynt i møtet med bøygen; «går utenom»? Statsminister Jonas Gahr Støre, sier det slik: EØS!?, «ferdig snakka»! Det er imidlertid ikke sikkert at det trollet (eller er det en gudinne?)⁹ som banker på døra, er enig!

Hva er gjenstand for drøftelse i denne rapporten? Jeg tar utgangspunkt i *de lege lata*, men avviser ikke muligheten for studier *de sententia ferenda*, også omtalt som rettsøkonomi. Dette ville blitt et altfor stort tema om det også skulle ha omfattet – ikke kun folkerettslige regler, men også UK- internrett og EUs sekundærrett.¹⁰ Derfor; de internrettslige- og sekundærrettslige EU-regler faller utenfor.

Mht. overgangen fra britenes EØS-avtale med Norge – som gjaldt fram til 1. januar 2021 – og til Storbritannias frihandelsavtale med Island, Liechtenstein og Norge er det mangt og meget som Europabevegelsen og Nei til EU kan enes om, f.eks. at det ikke lengre er EØS-avtalen som regulerer forholdet til Storbritannia, men Frihandelsavtalen disse land imellom (forkortet; Norge-

⁷ Débat entre deux philosophes, Peter Sloterdijk et Slavoj Zizek, [Des idées-force pour éviter les impasses de la globalisation \(lemonde.fr\)](https://www.lemonde.fr)

⁸ Gro Harlem Brundtlands nyttårstale 1. januar 1992.

⁹ Supra note 7: «On ne peut pas échapper à la nouvelle situation mondiale. Dans mon livre, la déesse ou entité divine qui apparaît dans les dernières pages, c'est la crise: elle est la seule instance qui possède assez d'autorité pour nous pousser à changer notre vie.» (– Vi kan ikke unnsnippe den nye verdenssituasjonen. I min bok er gudinnen eller den guddommelige enheten som vises på de siste sidene krisen: hun er det eneste moment som har nok autoritet til å presse oss til å forandre vårt liv. - Peter Sloterdijk).

¹⁰ Se bl.a. Kommissionens gjennomførelsesforordning (EU) 2020/761 av 17. desember 2019 om gjennomførelsesbestemmelser til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013, (EU) nr. 1308/2013 og (EU) nr. 510/2014 for så vidt angår forvaltningsordningen for toldkontingenter med licenser (EUT L 185 af 12.6.2020, s. 24), Kommissionens gjennomførelsesforordning (EU) 2020/1988 af 11. november 2020 om regler for anvendelsen af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1308/2013 og (EU) nr. 510/2014 for så vidt angår forvaltningen af importtoldkontingenter efter "først til mølle"-princippet (EUT L 422 af 14.12.2020, s. 4), Kommissionens forordning (EF) nr. 218/2007 af 28. februar 2007 om åbning og forvaltning af EF-toldkontingenter for vin (EUT L 62 af 1.3.2007, s. 22) og Kommissionens forordning (EF) nr. 1518/2007 af 19. desember 2007 om åbning og forvaltning af et toldkontingent for vermouth (EUT L 335 af 20.12.2007, s. 14).

Storbritannia – avtalen (SNOFA). Det opplagte skal jeg ikke trette leseren med. I stedet skal jeg gå i dybden der uenigheten florerer.

Hovedfokus i denne analyse er å fremstille innholdet i EU-UK-handels og samarbeidsavtale (Trade and Cooperation Agreement – TCA) mht. følgende tema:

- 1) Ny grensekontroll betyr *tolldeklarerering* med «plunder og heft og nye kostnader».¹¹
- 2) Bortfallet av EUs veterinære regler fører til grensekontroller og mye køer: «for å unngå tid- og ressurskrevende veterinær grensekontroll ved passering inn til EU-land.»¹²

Disse problemstillinger knyttes an til omsetning og eksport av fisk og fiskevarer,¹³ dvs. at fangstleddet faller utenfor. Dette gjelder for SNOFA¹⁴ men ikke for TCA.¹⁵

Punktene 1) og 2) er for noen «alminnelig sannhet» og for andre «alternative facts», som ulike Brexit-grupper forsøker «solgt inn» på flere nivåer – herunder også som vitenskapelig sannhet:

«Samtidig vil det være et klart asymmetrisk maktforhold mellom Norge og EU, hvor Norge har mer å tape på at EØS-avtalen faller bort, enn det EU har. Norges handlingsrom synes derfor å være relativt begrenset under eventuelt nye forhandlinger med EU om veterinær grensekontroll».¹⁶

Dette er en feilslutning: Alt er snudd på hodet. Både EU og UK skriker etter råstoff. 8 % av torsken fanges med EU-fartøy, Særlig portugisiske, italienske, franske og spanske kjøpere «støvsuger markedet»,¹⁷ noe som bekrefter at det er selgers marked.¹⁸ Hvem nyter godt av tollfritaket? UK-Ministry of Trade viser til skrotingen av toll på fisk.¹⁹ UK-innenriksministeriet mener at importørene og innenlands produsenter av fisk i britisk fiskeindustri er dem som nyter gevinsten av redusert UK importtoll:

¹¹ Fiskeribladet, Svein Roald Hansen 5 juli 2021.

¹² Christel Elvestad og Frode Veggeland i A. Melchior og F. Nilssen, (red.) Sjømatnæringen og Europa. EØS og alternativene. Oslo: Universitetsforlaget (2020). s. 150.

¹³ Vil normalt omfatte marine-, anadrome og katadrome arter. I noen tilfeller er begrepet gitt større rekkevidde, se «Udelukkende med henblik på denne artikkel forstås ved "fiskevarer" alle arter af saltvandsfisk, bløddyr og krebsdyr» (TAC artikkel 503 pkt 2, «Meddelelsesfrister for import og direkte landing af fiskevarer»).

¹⁴ Et unntak gjelder for plikten til å bekjempe «illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing and aim to exclude IUU products from trade flows»; se artikkel 13.28, 2 (a) *Trade and Sustainable Management of Fisheries and Aquaculture*.

¹⁵ TCA Artikkel 404: Handel med og bæredygtig forvaltning af havets biologiske ressurser og akvakultur. Se også TCA artikkel 503: Meddelelsesfrister vedrørende import og direkte landing af fiskevarer.

¹⁶ Christel Elvestad og Frode Veggeland i A. Melchior og F. Nilssen, (red.) Sjømatnæringen og Europa. EØS og alternativene. Oslo: Universitetsforlaget (2020). s. 124.

¹⁷ European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs European Economic Forecast (Winter 2021 (Interim) EUROPEAN ECONOMY Institutional Paper 144).

¹⁸ Ministry of Foreign Affairs: What is the demand for fish and seafood on the European market? (CBI, 30 August 2021) sett 4 januar 2022, [What is the demand for fish and seafood on the European market? | CBI](#)

¹⁹ «The UK announced a trade agreement with the EU on 24 December meaning there will be zero tariffs on seafood of EU or UK origin traded between the UK and EU», se [Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance](#)

“Reduced import tariffs on shrimps, prawns and haddock will reduce costs for UK fish processing, helping support some 18,000 jobs in that industry in Scotland, East Yorkshire and Northern Lincolnshire”.

At det er importøren som er den begunstigende, er kommet til uttrykk i TCA artikkel 33 peker ut – noe som gjelder uansett hvor fisken har sin opprinnelse – se følgende tekst:

«Uanset stk. 4 tillader den importerende part, hvis importøren kan godtgøre over for importmyndigheden, at de pågældende varer er i fuld overensstemmelse med den importerende parts toldlovgivning, kravene i denne aftale og andre passende betingelser vedrørende den midlertidige suspension fastsat af den importerende part i overensstemmelse med dens love og forskrifter, importøren at ansøge om præferencebehandling og få refunderet overskydende told i forhold til de gældende præferencetoldsatser på importtidspunktet» (Artikkel 33 pkt. 7).

Som vist i fortsettelsen bygger Elvestad og Veggelands oppfatninger på sviktende retts- og virkelighetsforståelse. Ja, det er et *asymmetrisk maktforhold*, men ikke slik disse forfattere forestiller seg det, fordi asymmetrien går andre veien. Mens EU-markedet «skriker» etter fisk – «Eksportprisen for fersk hel **torsk** i januar var på hele 50 kroner per kilo. Dette er den nest høyeste noensinne i en enkeltmåned»²⁰ – er det kun Norge som har det kvantum som skal til for å dekke etterspørselen. Det er langt fra tilfelle med produkter som EU eksporterer til Norge, jf. f.eks. industrivarer som biler, maskiner, vindturbiner, skip, fly, sykler og allehånde jordbruksprodukter grønnsaker, frukt, vin, øl, oster, melk, kjøtt etc. Her er substitutter og markeder i fleng. Standpunktet om at norske eksporterer «må tollklarere varene ved passering av grensen til EU», betyr da selvsagt at en evt. tollklarering også blir innført andre veien, fordi det *ikke gjelder «doble standarder»* i internasjonal handelsrett.

Ergo; EØS-tilhengernes standpunkt er eksempler på at «tro kan flytte bjerge». Hvem som tjener på bortfall av toll og kvoter på handelen er ifølge EU, ikke tvilsomt:

“Whereas the [EU-UK] FTA sets tariffs and quotas on goods at zero, there is a significant increase in NTBs [non-tariff barriers] for both goods and services. Member States with a higher share of goods trade with the UK therefore benefit *relatively* speaking more from the FTA than those with a higher share of trade in services”.²¹

Som denne rapporten vil vise er handelsløsninger som Storbritannia får med EU er iht. avtalen med Storbritannia – SNOFA – og med basis i «Most Favoured Nation Treatment» (Se GATT 1994 artikkel I) – også en opsjon i forholdet EU-Norge. Fremstillingen søker å sammenligne Norges rettstilstand under EØS med britenes TCA med EU og Norges

²⁰ [pris på torsk til eksport - Google Search](#) (3. februar 2022).

²¹ Se European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs European Economic Forecast (Winter 2021 (Interim) EUROPEAN ECONOMY Institutional Paper 144) s. 15.

frihandelsløsning med britene. Denne *komparative analyse* skal så danne et bilde av hva som best tjener fiskeomsetningen, med særlig vekt på den norske politiske uenighet – mht. vareflyten:

Hvordan forholder dette seg ved Frihandelsavtalen Storbritannia-Norge? Utgangspunkt og hovedregel (SNOFA artikkel 2.9) er at

«The Parties agree that the administration of tariff rate quotas (TRQs) under this Agreement should be as conducive to trade as possible and, in particular, that it should facilitate regular imports and enable fill rates to be maximised»

Tollkvoter – som omfattes av frihandelsavtalen mellom Storbritannia og Norge, dvs. utenfor landbruksvarer inkl. fisk (HS-nomenklaturen 1-24) – skal praktiseres så fordelaktig som mulig og i særdeleshet for regulær import og gjøre det mulig å fylle mest mulig av disse kvoter. Systemet i SNOFA innfører i artikkel 2.10, er midlertidig system med fritak for importtoll for en rekke varer. Ingen av disse gjelder fisk og fiskevarer, og jeg går derfor ikke nærmere inn på de midlertidige dispensjoner.

A. Den politiske virkelighet

Statsråd Grete Knudsen (AP) viste i 1996 til at veterinærkontrollen «representerer betydelige merkostnader og ulemper for norsk eksportnæring, spesielt for vår fiskerinæring (...) gjennom forsinkelser, kvalitetsforringelse, økte transportutgifter og sen levering»

*Handelsminister Grethe Knutsen, 1996.*²²

I Norge opplever vi skiftende tider. NHO (Næringslivets hovedorganisasjon) – som i årevis var pådriver for EU-medlemskap og skroting av EØS, ble «over natten» tilhenger av EØS. De ville ikke for noen pris kvitte seg med EØS og gå i bresjen for handelsløsning a la Storbritannia, selv om dette påviselig måtte føre til at Norge igjen blir herre i eget hus – ved å få tilbake selvbestemmelsesretten – men også økonomisk, ved at Norge bl.a. slipper unna medlemskontingenten. Men NHOs posisjon er et sandslott ved høyvann, flyktig og nedringstruet. *Adm.dir. Stein Lier Hansen (NHO)* som sloss for norsk medlemskap i ACER – EUs energibyrå – «fordi det ville resultere i billig kraft for norsk industri», har i desember 2021 fått «syn for segn».²³ Er dette en palassrevolusjon eller kun en bråoppvåkning hos en (nå fhv.?) EØS-tilhenger? Dette var avgjørende momenter for Storbritannia:

«[O]ur Agreement means that the UK will fully recover its national independence ... we will take back control of our trade policy and leave the EU customs union and single market. We will take back control of our waters, with this treaty affirming British sovereignty over our

²² EØS-utvalget 23.januar 1996 <https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Komiteene/Europautvalget/>

²³ Se Klassekampen 18 desember 2021 s. 1, jf. [Debatten – 1. mars 2018 – Debatten: Acer og EU – NRK TV](#)

vast marine wealth. We will take back control of our money by ending vast payments to the EU ... Most importantly, the agreement provides for the UK to take back control of our laws, affording no role for EU law and no jurisdiction for the European Court of Justice. The only laws we will have to obey are the ones made by the Parliament we elect.»²⁴

Mer om dette etter hvert.

Og ja-partiene på Stortinget (AP, FrP, H, KrF, MPG og V) klynger seg til forestillingen om at om Norge bare så vidt snakker om veto – dvs. utnytte «handlingsrommet» som *fhv. justitiarius i EFTA-domstolen Carl Baudenbacher* benekter at finnes²⁵ – mot nye EU-direktiver eller forordninger, vil EU iverksette «straffesanksjoner», i diplomatiske vendinger ofte kalt «misstemninger»:

«retorikken rundt begreper som vetorett og handlingsrom [har] tvert om skapt misstemning i Brussel.»²⁶

Gjennomgangstonen der i gården er at – for Norge – kan ingenting måle seg med EØS, jf. *fhv. statsminister Erna Solbergs* berømte uttalelse i Storbritannia før folkeavstemningen om Brexit:

«At Storbritannia med sin *gamle imperiumstankegang* skulle tenke å være medlem av en organisasjon som i utgangspunktet betød at mange lover og regler ble vedtatt andre steder og så implementert direkte, det tror jeg ikke er en aktuell sak for dem, sier Solberg til NTB.»²⁷

Det stemmer som også uttalt av *fhv. statsminister David Cameron* som advarte mot en EØS-løsning for britene: «EØS er som å bli styrt fra Brussel via faks». Til dette repliserte Solberg følgende:

«Vi har muligheten til å drive et godt *politisk samarbeid med EU*. Men jeg tror de som i den britiske debatten ser på Norges tilknytning, undervurderer hvor tett tilknyttet vi faktisk er mange av de lovene og reglene *de selv irriterer seg over*, sier Solberg. Også for Norge vil det være bedre om britene holder seg i EU, mener hun».²⁸

Til dette må svaret være mer enn ergrelse, Det er *oppsiktsvekkende*. Regjeringssjefen mener at mens *lydriket* Norge grunnet EØS har muligheter til «godt politisk samarbeid med EU», så står det dårligere til for *imperiet* Storbritannia. Det statsministeren her sier er at EU og Norge «samarbeider godt». Vil det Solberg sier indikere at Storbritannia har dårligere utsikter til «et

²⁴ Se UK Ministry of trade; “UK-EU trade and cooperation agreement. Summary” (December 2020) s. 5.

²⁵ Tidligere EFTA-president: - Carl Baudenbacher refser norske myndigheter, og mener at ingen andre EU- eller EFTA-stater har pålagt dem som anvender EØS-regelverket å forstå regelverket på en måte som ligger helt i yttergrensen av hva som er tillatt. (Advokatbladet 22. november 2019) [Tidligere EFTA-president: - En systematisk feil \(advokatbladet.no\)](#)

²⁶ Tidligere ESA-president Knut Almås, - (Advokatbladet 11. desember 2019) - [Handlingsrom og vetorett skaper misstemning i Brussel \(advokatbladet.no\)](#)

²⁷ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

²⁸ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

samarbeid» med EU enn Norge? Hvordan kan det ha seg at en frihandelsavtale som kaller seg «TRADE AND COOPERATION AGREEMENT» og er på 2539 sider har dårligere utsikter til et «godt samarbeid enn EØS-avtalen som med sine 41 sider og hvis fulle tittel er AGREEMENT ON THE EUROPEAN ECONOMIC AREA, har kun nevnt «samarbeid» i en av avtalens 12 deler? Mens EU-UK-avtalen nevner «samarbeid» hele 674 ganger er ordet nevnt i EØS-avtalen kun 35 ganger.

Jeg stiller meg videre svært undrende til hvordan vår fhv. statsministerens syn på forholdet EU-Norge overhodet kan omtales som «samarbeid». Dette er et misbruk av ord fordi norsk statsrett forutsetter at ordet kun kan benyttes i et forhold «mellom *likestilte* stater i felles interesse». Videre må de kontraherende parter sammen etablere *et felles* internasjonalt *organ* i *full* gjensidighet.²⁹

En mer misvisende ordbruk skal en lete lenge etter i et partsforhold som er 100 % ensidig. Ikke en eneste norsk lov har EU inkorporert. Norge på sin side inkorporerer «rubbet og bit» av hva EU måtte finne på som høvelige reguleringer for Brussel, Roma og Berlin. Når ble det laget EU-lover som er tilpasset Haugastøl eller Honningsvåg?

Det som nå skjer i Norge kan sammenlignes med den tyske "reepsjon" da romerretten ble gjort til tysk rett gjennom etableringen av "das Deutsche Reichskammergericht" i 1495.³⁰ Jeg har ikke noen innvending *til professor Ole Fenger* når han tegner dette bilde av tidligere forsøk på opptakelse av romerrett i Norden:

"Den tysk-romerske kejser og hans rige har vært betraktet som en fare for national selvstændighed, en reception af tysk-romersk ret har været frygtet, og hver gang et forsøg på at indføre romerske retsregler og retsprinsipper er slået fejl, har man glædet sig ... Man har betraktet kampen imod romerretten som en national dyd. Romerriket og kejserriget måtte affinde sig med Ejderen som nordgrænse. På byporten i Rendsborg står indskriften "Eidora Terminus Romani Imperii" (Ejderen, det romerske riges grænse)".³¹

Med norsk transformering av ca. 13000 EU-forordninger og -direktiver er det ingen – med unntak av stortingsrepresentant og leder i Europabevegelsen *Heidi Nordby Lunde (H)*,³² som aner hva som er norsk rett.

Statsminister Solberg sier videre følgende: Britene er styrt av sin «gamle imperiumstankegang».³³ Her underforstås at EU-medlemskap er mindre brysomt for Norge, som

²⁹ Johs. Andenæs, Statsforfatningen i Norge (Tano, 1997) s. 265.

³⁰ Se Ole Fenger: Romerret i Norden (1977) s. 166.

³¹ Op. cit. s. 154.

³² Til min påstand om at ingen i Norge ante hva som var norsk EU produsert rett, hevdet hun på ramme alvor i en diskusjon med undertegnede i Ålesund i 2018, at hun kunne EU-rettens regler. EU-Food Law ble særlig nevnt.

³³ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

lever opp til sin husmannsånd fra «4-hundreårs natten»,³⁴ enn for UK. Dvs. hva som var godt for det britiske fhv. *imperium* er ikke nødvendigvis godt for det fhv. norske kongerike; dvs. det nåværende *lydriket* Norge. En kopi av britenes avtale med EU ville være å «frarøve» Norge sin lydrikestatus. Det ville i tilfelle avdekket regjeringens «gåløyse».³⁵ *Hvorfor gå, når vi ikke vet hvor vi er, og ikke vet hvor vi skal?*

Tore Myhre NHO, forteller «røverhistorier» om kaos på grensene Dover - Calais som angivelig skulle være en følge av BREXIT, men som i realiteten var kaos grunnet fergeselskapet DFDS opplevde ved innføring av nytt datasystem 1. januar 2021, som sviktet, og en etterfølgende mutasjon av Covid-19, som fikk Frankrike til å stenge grensen mot Storbritannia. Bildene av milelange trailerkøer *pga. BREXIT* var «fake».

Videre, «køsyndromet» er et luftslott fordi elektroniske dokumenter, kontrakter og signaturer tillater at varer flyttes sømløst over grensene. Se SNOFA Artikkel 2.53:

«With a view to simplifying and minimising the complexity of import, export and transit formalities, data and documentation requirements, each Party *shall* ensure as appropriate, that such formalities, data and documentation requirements: (a) are adopted or applied with a view to the rapid release of goods, in order to facilitate trade between the Parties; and (b) are adopted or applied in a manner that aims to reduce the time and cost of compliance for traders and operators. Each Party *shall* promote the development and use of advanced systems, including those based on information and communications technology, to facilitate the exchange of electronic data between traders or operators and its customs authorities and other trade-related agencies. »

Hva avtales her? Partene er enige om at de skal forenkle og minimalisere intrikate import-eksport formaliteter – med det for øye at grensepasseringen skal skje raskt og på en måte som reduserer tidsforbruket og tilpasningskostnadene. Dette oppnås ved utviklingen av internettsystemer som tillater data-utveksling, både mellom de handlende – kjøper og selger – men også mellom de private og det offentlige, dvs. tollmyndigheter og andre handelsrelaterte myndigheter. Som teksten klart fremholder (jf «shall») så er digitalisering en rettsplikt.

Ergo, Ropene om ulv-ulv – dvs. 0-løsningen – synet på frihandelsavtalen som ikke kan «landes», forstummet ikke før NHO måtte se en velordnet overgang fra EØS/EU medlemskap i øynene. Alle spådommer om «fullt kaos» ble gjort til skamme:

«NHO roper nå et varsko til sine medlemmer. *Faren for no-deal har dessverre økt* fordi det ser ut til at avtalen ikke blir godkjent i det britiske parlamentet, og *det er små sjanser for at EU vil endre på avtalen*. Det betyr at britene forlater EU og EØS *uten en avtale*. Det representerer et krisescenario som norske bedrifter må forberede seg på, sier Tore Myhre, internasjonal direktør i NHO... NHO spår *fullt kaos* og krise fra 29. mars neste år, når britene

³⁴ T.H. Aschehoug, Den nordiske statsret (Gyldendalske boghandels forlag, Kjøbenhavn 1885) s. 3.

³⁵ ”Saa ber vi eder, at I bær over med os i det, som skorter; ti det skyldes mer vore mange pligter ... og vankunna eller gaaløysa enn viljeløysa som man nok kan tenke sig...” Magnus Lagabøtes Landslov 1274, fortalen.

går ut av EU. Spesielt hvis de går ut uten en avtale. Første krisetegn kan bli *en råttan eim av fisk* og andre matvarer i Den engelske kanal og på grensen til Nord-Irland. Norske trailere risikerer å *bli stående på grensen*. Britene er *ikke forberedt på innføring av tolldeklarering.*»³⁶

Hvor god var NHO til å lese i krystallkulen? Ble det slik NHO spådde? Som vist ble det feil på alle punkter:

- 1) Ble resultatet en no-deal? NEI!
- 2) Nektet EU å endre på avtalen? NEI!
- 3) Forlot britene EU uten en avtale? NEI!
- 4) Ble det *fullt kaos* og krise på grensen, som følge av Brexit? NEI!
- 5) Kom det *råttan eim av fisk* i Den engelske kanal og på grensen til Nord-Irland? NEI!
- 6) Risikerte norske trailere å bli stående på grensen? NEI!
- 7) Er britene *uforberedt på innføring av tolldeklarering*? NEI!

Svein Roald Hansen, fhv. stortingsrepresentant AP, Østfold og fhv. leder av Europabevegelsen karakteriserer avtalen med britene slik:

«Handelsavtalen med Storbritannia er i all hovedsak det beste vi kunne forvente. Grei nok på varer, svakere på tjenester enn med EØS. Men den store svakheten er underkommunisert. Den er at det nå kommer grensekontroll, både på fisk og andre varer. Det betyr både plunder og heft og nye kostnader».³⁷

Som vist nedenfor, «køsyndromet» er fri fantasi jf. SNOFA Artikkel 2.53 – som bekreftet av en pressemelding fra britisk handelsdepartement:

«4.juni avtalen er første gang disse tre europeiske land [EFTA-landene minus Sveits] har inkludert egne kapitler om digital handel og mindre bedrifter i noen handelsavtale, noe som gjør den til noe av det mest avanserte som disse land hittil har avtalt.

Snarvei-digitale bestemmelser betyr at britiske eksportfirma selger til Norge og Island, så vil dette kunne skje ved at de drar fordel av bestemmelser som avtalefester plikt til å begrense unødig papirarbeid. *Elektroniske dokumenter, kontrakter og underskrifter skal tillate at varer flyter sømløst over nasjonale grenser, sparer næringslivet for tid og penger*» (uth.her).³⁸

³⁶ DN 16.11.18: [NHO advarer mot brexit-krisescenario | DN](#)

³⁷ Fiskeribladet, Svein Roald Hansen 5 juli 2021.

³⁸ “The deal agreed in principle today (4th June) is the first time these three European countries have included dedicated chapters on digital trade and small businesses in any trade deal, making it the most advanced they have done to date.

Cutting-edge digital provisions mean when British firms export to Norway and Iceland, they will be able to benefit from commitments that limit unnecessary paperwork. Electronic documents, contracts and signatures will allow goods to move seamlessly across borders, saving businesses time and money.” [UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

Svein Roald Hansen (AP) er imidlertid ikke alene om sine misforståelser. Som «ei fjør blir til ti høns» har ryktet om handelshindringene nådd klakørenes «trygge havn». Vi står overfor en ryktesmed, for å formulere meg på britisk vis, som har rullet i gang en «Tonypany». ³⁹

Regjeringen ved næringsminister Iselin Nybø (V) nivellerer betydningen av frihandelsløsningen med Storbritannia – ja, det er selvsagt positive sider, må hun medgi, men de negative er så desto mer omfattende. Hun får drahjelp av fhv. statsminister *Erna Solberg*:

«En frihandelsavtale vil aldri kunne erstatte EØS-avtalen, uansett hvor god den er». ⁴⁰

Dette er ikke overbevisende – for å si det forsiktig – og især ikke når vi får servert følgende begrunnelse:

«Frihandelsavtalen gir ikke felles spilleregler eller fullstendig sømløs handel. Og nye *handelshindre* vil oppstå mellom Norge og Storbritannia, fordi vi mister den dynamiske utviklingen av felles regelverk som kjennetegner EØS-avtalen» (uth.her). ⁴¹

Her er lista av hva Solbergs regjering ser av negative elementer. «Ut av EØS» er ensbetydende med at «levelling the playing ground» erstattes av en ny arena:

- i) uten felles spilleregler,
- ii) uten fullstendig sømløs handel
- iii) med nye handelshindre som oppstår pga. tap av den dynamiske utviklingen av felles regelverk.

Denne fremstilling gir tilsynelatende et fullgodt svar, *så lenge en kun har to opsjoner*; EU-regler eller ingen ting, altså så lenge en underkjenner at *det finnes et tredje alternativ*. F.eks. at norske krav i *kvalitetsforskrift for fisk og fiskevarer* er like strenge eller bedre enn EU-kravene. Erna Solbergs syn overser at ikke kun Storbritannia, men også Sveits har vraket EØS og de har valgt den tredje vei – frihandelsavtalen. Statsministeren mener øyensynlig at disse land ikke vet sitt eget beste og at det som er mulig for Storbritannia og Sveits er umulig for Norge. Som vist i fortsettelsen; *dette er et luftslott!*

³⁹ Ryktet om at innenriksminister Randolph Churchill (far til Winston) hadde sendt inn soldater i den waliske landsby Tonypany for å rydde opp i streiken i kullgruvene og som hardnakket fremstiller det slik – og feilaktig – at soldatene drepte flere av de streikende arbeidere.

⁴⁰ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

⁴¹ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

B. Samsvarsvurderinger: WTO/GATT/TBT/SPS – og handelsavtalene

Bærebjelken i internasjonal handelsrett er WTO og GATT 1994 med tilknyttede avtaler slik som TBT-avtalen (Technical Barriers to Trade) og SPS-avtalen (Sanitary and phytosanitary Agreement). Handelsavtalen TCA mellom EU og Storbritannia «bygger på deres respektive rettigheter og forpliktelser i henhold til Marrakesh-overenskomsten om opprettelse af Verdenshandelsorganisationen, inngået den 15. april 1994, og andre multilaterale og bilaterale samarbejdsinstrumenter» (TCA-avtalen avsnitt 6.) Grensen mellom de ulike avtaler trekkes som følger:

"SPS-aftalen": den aftale om anvendelse af sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger, der er indeholdt i bilag 1A til WTO-overenskomsten i) "TBT-aftalen": den aftale om tekniske handelshindringer, der er indeholdt i bilag 1A til WTO-overenskomsten j) "TRIPS-aftalen": den aftale om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder, der er indeholdt i bilag 1C til WTO-overenskomsten, TCA artikkel 513 litra h».

Sentralt blant disse «rettigheter og forpliktelser» finner en samsvarsreglene som forenkler eksport av varer. «Sømløs handel» er også innført mange steder og er ellers innen rekkevidde:

«nye muligheter for virksomheter og forbrugere gjennom digital handel og fjerne uberettigede hindringer for datastrømme og handel ved hjelp af elektroniske midler samtidig med at parternes regler om beskyttelse af personoplysninger overholdes», (TCA-avtalen avsnitt 11.)

Effektiv grensepassering er nå kraftig innskjerpet for å bedre sykdomsbekjempelsen – jf. COVID-19: “These green lanes ... will have border crossing checks that will not exceed 15 minutes. Passage is now granted for all goods, including agri-food products.”⁴²

Standpunktet i punkt i)-iii) straks ovenfor er feil fordi det må ses i sammenheng med de handelspolitiske krav om at det skal inngås avtaler om «samsvarsvurderinger» («conformity assessment» - engelsk og «overensstemmelsesvurderingsprocedurer» - dansk). Jf. både UK-Norge frihandelsavtale og EU-UK handelsavtales inkorporering av WTO/TBT-avtalen og SPS-avtalen (Verdens handelsorganisasjons avtale om hhv. tekniske handelshindringer og veterinære og plantefysiologiske krav), UN Food and Agricultural Organisation (FAO) Codex alimentarius.⁴³ I tillegg har partene avtalt å følge FAO /The International Plant Protection Convention (IPPC) og The International organisation of Epizootis (OIE).

⁴² [Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/euro-press/press-room/2020/04/20200420-supporting-agriculture-and-food-sectors-amid-coronavirus)

⁴³ For en drøfting av landbruksvarer – om GATT og den harmoniserte nomenklatur- HS kap. 1-24, se Peter Ørebech, GATT-rett, EØS-rett eller EF-rett? (Osmundsson) s. 4

For å dokumentere dette må vi gjennomgå en del bestemmelser i *Storbritannia-Norge frihandelsavtalen (SNOFA)* sett i sammenheng med *EU-Storbritannia handelsavtalen (TCA)* – se vedlegget med lengre sitater.

Hovedregel og utgangspunkt er – Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT). Avtalen tillater alle WTO-medlemsstater – herunder Norge – å regulere varers kvalitet og tilstand slik det høver seg i vedkommende importland. Avtalen tillater at eksportør eller importør foretar samsvarsvurderinger (conformity assessment), og evt også «standardisation, accreditation, market surveillance and marking and labelling».⁴⁴

*Prinsippet om WTO-inkorporering av samsvarsvurderinger er ikke noe særkjenne for matvarer, systemet er gjennomført også ellers, se f.eks. Midlertidig forskrift om medisinsk utstyr av 15. desember 2005 nr.1690.*⁴⁵ Det konkretiseres slik i forarbeidene,

«EFs samsvarserklæring er produsentens eller den ansvarlige representantens dokumentasjon på at det medisinske utstyret kan markedsføres i EU. *Produsenten garanterer* og erklærer at vedkommende produkt oppfyller de krav som gjelder for produktet i regelverket.»⁴⁶

For drikkevann er fremgangsmåten som skal benyttes beskrevet slik:

«Kommisjonen skal etablere en prosedyre for samsvarsvurdering gjennom «delegated acts», basert på krav i byggevareforordningen.⁴⁷ Prosedyren skal inkludere krav til informasjon for å legge til eller fjerne stoffer fra positivlisten. Søknadene skal inkludere en risikovurdering, og sendes ECHA [European Chemicals Agency].⁴⁸ ECHA skal komme med *en vurdering* («opinion») på alle søknader innen en tid som er beskrevet i denne prosedyren. (Artikkel 10a)».⁴⁹

Det er enighet om å følge en felles beslutningsprosedyre som etablerer garantier for at produkter fra utenfor EØS som tillates markedsført i hhv. EU/EØS og i Storbritannia skal *samsvare* med hhv. den relevante EU-lovgivning og den britiske. Her skal man huske at

⁴⁴ UK-EU TRADE AND COOPERATION AGREEMENT, Summary, (London, December 2020), avsn. 19 s. 8.

⁴⁵ § 3-3.(samsvarsvurdering). Utstyr oppført på liste A i vedlegg IVDMU II skal samsvarsvurderes etter en av følgende alternative prosedyrer:

a. prosedyren for EFs samsvarserklæring (fullstendig kvalitetssikringssystem) i vedlegg IV, DMU IV, eller

b. prosedyren for EF-typeprøving i vedlegg IV, DMU V i kombinasjon med prosedyren for EFs samsvarserklæring (kvalitetssikring) i vedlegg IVDMU VII».

⁴⁶ jf. Prop. 46 LS 25 (2019–2020) Lov om medisinsk utstyr og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 288/2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 745/2017 om medisinsk utstyr og EØS-komiteens beslutning nr. 301/2019 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) nr. 746/2017 om in vitro-diagnostisk medisinsk utstyr s. 25.

⁴⁷ REGULATION (EU) No 305/2011 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 March 2011 laying down harmonised conditions for the marketing of construction products and repealing Council Directive 89/106/EEC, Se Celex nr. 32011R0305.

⁴⁸ The European Chemicals Agency, an agency of the EU.

⁴⁹ Direktiv (EU) 2020/2184 om kvalitet på vann til humannt konsum. Regjeringens EØS-notatbase, [Drikkevannsdirektivet 2020/2184 - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/drikkevannsdirektivet-2020/2184)

internasjonale avtaler *avviser doble standarder*. Krever EU papirmølle for å selge en britisk ost i EU/EØS vil samme papirmølle bli krevet av Storbritannia for EU-oster. Dersom EU krever 100 % toll på britisk øl svarer Storbritannia med samme mynt, mht. EU-produsert øl, osv. Se følgende avsnitt i TCA-fortalen (preamblet)

«(12) Når den krævede overensstemmelsesvurderingsprocedure er gjennomført, kan de erhvervsdrivende dokumentere [dvs. med CE-merket - Conformité Européenne] og de kompetente myndigheter sikre, at produkter, der gøres tilgjengelige på markedet, oppfyller de gjeldende krav.

(21) Fabrikanten er med sin detaljerte viden om konstruksjons- og fremstillingsprosessen den, der bedst kan stå for den fuldstendige overensstemmelsesvurderingsprocedure. Overensstemmelsesvurderingen bør derfor fortsatt alene være fabrikantens ansvar.

(22) importørerne skal sikre sig, at der er gjennomført overensstemmelsesvurderingsprocedurer, og at der forefindes produktmærkning og dokumentation udarbejdet af fabrikanter for at muliggøre kontrol fra tilsynsmyndighedernes side.»⁵⁰

[...]

«(3) Med denne afgørelse indføres der i form af referencebestemmelser en række definitioner og generelle forpligtelser for de erhvervsdrivende og en række overensstemmelsesvurderingsprocedurer, som lovgiverne kan vælge iblandt alt etter behov. Den fastlægger også reglerne for CE-mærkningen. Afgørelsen indeholder desuden referencebestemmelser om kravene til de overensstemmelsesvurderingsorganer, der skal notificeres over for Kommissionen som kompetente til at gjennomføre de relevante overensstemmelsesvurderingsprocedurer, og om notifikasjonsprocedurerne. Afgørelsen indeholder desuden referencebestemmelser om de procedurer, der skal anvendes i tilfælde af produkter, der udgør en risiko, således at sikkerheden på markedet ikke bringes i fare».

Dette kan skje ved at et akkreditert organ – f.eks. Norsk Veritas, Lloyds eller Bureau Veritas – foretar tester som bygger på EN ISO 9001-2000 og erklærer at det er overensstemmelse med den godkjendte type og «anbringer den krævede overensstemmelsesmærkning ... Det bemyndigede organ godkender kvalitetsstyringssystemet – overvåger kvalitetsstyringssystemet».

Dvs. at en utvikling som tar utgangspunkt i private standarder konverteres gradvis til offentligrettslige krav.

Vi ser altså at EU ikke krever at produkter som markedsføres i EU er fremstilt i EU/EØS og iht. EU-rettens regler, men kun at de er «conform to the requirements applicable» - dvs. i innhold og substans samsvarer med EU-rettens krav. Samsvarsordningen er videre konstruert slik at

⁵⁰ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS AFGØRELSE Nr. 768/2008/EF af 9. juli 2008 om fælles rammer for markedsføring af produkter og om ophævelse af Rådets afgørelse 93/465/EØF.

«Varer som oppfyller [samsvars]kravene påføres CE-merking. CE-merking er i seg selv ingen garanti for at en vare er sikker for forbrukere og arbeidstakere, men ved å påføre CE-merking påtar produsenten seg et ansvar for at gjødselvaren oppfyller kravene i regelverket. *CE-merkede gjødselvarer skal i utgangspunktet kunne omsettes fritt mellom EØS-landene*».⁵¹

Vi ser altså at varer som tilfredsstillende samsvarskravet skal påføres CE-merket, uansett hvor varen er produsert. Regelen er videre at disse varer derved kan selges og kjøpes fritt i «det indre marked», altså akkurat som produkter fra andre land som har bilaterale avtaler med tilsvarende klausuler.

C. Norges frihandelsavtale med Storbritannia (1) – Norges målsettinger

Regjeringens posisjoner i forhandlingene med Storbritannia er nedtegnet i et udatert dokument. Teksten taler sitt klare språk (se i fortsettelsen, også vedlegget). Utfyllende kommentarer er ofte overflødig: Min utheving av teksten har til hensikt å fremheve de hovedpunkter som «er bærende for» min argumentasjon. Som hovedregel må nasjonale tiltak oppfylle avtalens formål:

«Norge ønsker å fremforhandle en omfattende frihandelsavtale med Storbritannia. Formålet med avtalen er å sikre norsk næringsliv så gode betingelser som mulig og på den måten opprettholde mest mulig av det tette økonomiske forholdet vi har i dag. *En frihandelsavtale kan ikke erstatte EØS-avtalen, og næringslivet vil oppleve nye handelshindre når Storbritannia går ut av det indre marked. Våre forhandlinger med Storbritannia foregår adskilt fra forhandlingene mellom EU og Storbritannia. Samtidig ønsker Norge å vurdere å innta eventuelle løsninger som EU og Storbritannia blir enige om på noen regulatoriske områder som er relevante for Norge gjennom EØS-avtalen. Dette er særlig relevant for tekniske forskrifter (produktkrav), for finansielle tjenester og mattrygghet*» (ut.hev.her).

«*Tekniske handelshindre (TBT) og veterinære og plantesanitære tiltak (SPS)* Områdene TBT og SPS regulerer hvordan ulike nasjonale krav til produkter, slik som tekniske krav til produkter og krav om mattrygghet, skal håndteres i handelen slik at den kan foregå på lettest mulig måte. Norge har som målsetting å etablere moderne kapitler om TBT og SPS som bygger på, men er mer omfattende enn, de respektive avtalene i WTO. Retten til å innføre reguleringer for å ivareta legitime hensyn som miljø og helse vil ivaretas. Når Storbritannia skal utvikle eget regelverk i fremtiden, er det i vår interesse at regelverket i størst mulig grad fortsatt baseres på internasjonale standarder. *Klausuler om å fremme bruk av internasjonale standarder, videreføring av systemet med produsentens egenerklæring samt å sikre rask og smidig grensepassering for sjømat og andre matvarer blir viktige* (uthev.her)..»

⁵¹ Forordning (EU) 2019/1009 av 5. juni 2019 om fastsetting av bestemmelser for å gjøre EU-gjødselvarer tilgjengelig på markedet og om endring av forordning (EF) nr. 1069/2009 og (EF) nr. 1107/2009 og oppheving av forordning (EF) nr. 2003/200 - Vedlegg/protokoll i EØS-avtalen: Vedlegg II. Tekniske forskrifter, standarder, prøving og sertifisering
Kapittel i EØS-avtalen: XIV. Gjødsel. Sitat; Regjeringens EØS-notatbase. [Ny gjødselordning - regjeringen.no](#)

Norge har samme veterinære regelverk som EUs medlemsland gjennom deltakelse i det indre marked. For TBT og SPS vil det bli betydelige endringer når Storbritannia forlater det indre marked. Norge er i vesentlig grad avhengig av eventuelle ordninger som etableres mellom EU og Storbritannia når det gjelder tekniske handelshindringer og veterinære regler. Det er i vår interesse at EU og Storbritannia etablerer utstrakt regulatorisk samarbeid i sine avtaler siden det vil kunne gi mulighet til at Norge og Storbritannia kan inngå tilsvarende avtaler dersom det er relevant eller ønskelig. *En gjennomgående prioritering for Norge blir å arbeide for at norsk eksport ikke får dårligere tilgang til det britiske markedet enn eksporten fra EU. For TBT og SPS betyr det at dersom Storbritannia gir import fra EU fordelaktige betingelser, må de samme betingelsene også gjelde import fra Norge. Norge er villig til å gi Storbritannia garantier om at vi skal anvende de samme betingelsene som EU for varer fra Storbritannia»* (uth.her).⁵²

Norge skal iht. Storbritannias avtale med Norges nytte godt av tollsatsene være som følger – se sitatet straks nedenfor - skal også:

«The UK announced a trade agreement with the EU on 24 December meaning *there will be zero tariffs on seafood of EU or UK origin traded between the UK and EU*».⁵³

At norsk eksport ikke får dårligere tilgang til det britiske markedet enn eksporten fra EU, er ikke kun et *rettslig krav* som Norge *kan stille*⁵⁴ til Storbritannia iht. SNOFA,⁵⁵ jf. WTO-traktaten om «most favored nation treatment» (GATT artikkel I), men vil nok uansett tvinge seg frem som et *faktisk resultat* som følge av den avtalte fri flyt av varer mellom EU og Storbritannia. En varestrøm vil selvsagt ta billigste og enkleste vei. Slik oppdrettslaksen til Russland fikk Hviterussland som destinasjon etter USAs og vestlig boikott i 2014 etter Krim-affæren,⁵⁶ vil eksportør av norske varer som møter *alvorlige handelshindringer* til EU finne det regningsvarende å sende alle varer til Storbritannia for så derfra frakte varene «sømløst» videre til EU. Hvorvidt dette er lovlig må avgjøres iht. EU-UK-handelsavtale lest i sammenheng med Storbritannia – Norge frihandelsavtalen. Slik jeg oppfatter det oppstår ikke tollfriheten *ex officio* men forutsetter aktiv handling fra norsk side. Slik også norsk pressemelding. «Det er også enighet om at den norske eksporten *skal få* like gode vilkår som eksport fra EU.»⁵⁷ Underforstått; dette har vi krav på

⁵² [frihandelsavtale-med-storbritannia.pdf \(regjeringen.no\)](#)

⁵³ [Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance](#)

⁵⁴ Dette forutsetter at Norge krever at Storbritannia innvilger 0-toll og at ordningen ellers tilsvares av ordningen for EU-fisk .

⁵⁵ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](#)

⁵⁶ Peter Ørebech, “INTERNATIONAL LAW AND SEPARATION OF CRIMEA FROM UKRAINE (PART 1 & 2)”. Bulletin of Moscow university. Series 27: Globalism and Geopolitics No 4 (2020) and No 1 (2021)

⁵⁷ [Ny frihandelsavtale styrker rammebetingelsene for sjømatindustrien - regjeringen.no](#)

når dette er direkte avtalt i SNOFA og/eller ellers fremmet som norsk krav med henvisning til ordningen iht. UK-avtalen med EU (TCA).

D. Norges frihandelsavtale med Storbritannia (2) Hovedpunkter toll og veterinær

Hva har Norge oppnådd? Jeg begrenser meg til regelverket om «samsvarsvurderinger» («conformity assessment» - og «overensstemmelsesvurderingsprocedure») og «sømløs» grensepassering. Utfyllende kommentarer kommer kun der tekstene ikke taler for seg selv. For utvalgte utdrag av avtalen, se vedlegget.

Avtalen legger til grunn at målsettingen er å lette bestrebelsene for å få til liberaliseringen av vareflyten over grensene. Dette skal skje i samsvar med GATT 1994 artikkel XXIV, dvs. herunder også paragraf 5 – «bestefarsklausulen» som nedfeller at medlemsstatenes tollsatser kun skal kunne endres en vei – og det er nedover. Tollreduksjoner som er oppnådd på den ene eller den andre måte *kan ikke reverseres* selv om et land går ut av unionen eller forbundet.

Paragrafen inneholder også en regel om at GATT-hovedprinsippet om «most-favored-nation-treatment (på norsk «beste-vilkårs-behandling» iht. GATT artikkel I *ikke* gjelder ved etableringen av en tollunion eller frihandelsforbund. Dvs. ikke-medlemsstater kan ikke med en henvisning til GATT artikkel I oppnå den 0-toll eller de preferansesatser som er medlemmene til del.

Videre er det en politisk målsetting «[to] prevent, eliminate or reduce unnecessary technical barriers to trade» - altså å gjennomføre mest mulig sømløs vareflyt (artikkel 1.1 2. d). Men frihandelsavtalen Norge-UK går videre enn som så for å sikre at «Parties' sanitary and phytosanitary measures do not create unnecessary barriers to trade». Detaljene her nedfeller seg i artikkel 2.21 – målsettingen for reglene om tekniske handelshindringer (TBT-reglene) i GATT, som er å forhindre, identifisere og eliminere unødvendige tekniske handelshindringer. Siktemålet med avsnitt 2.2 er å berede grunnen for, adoptere og anvende alle normer, tekniske reguleringer og *samsvarsvurderingsprosedyrer* som har virkning for handelen.

Samtidig skal Norge-UK frihandelsavtalen fremme implementeringen av veterinær og plantefysiologi-avtalen (SPS-avtalen). Frihandelsavtalen skal sikre at den ikke utløser urimelige handelshindringer (artikkel 2.2. (c))

Iht SNOFA artikkel 2.50 skal det opprettes en felles komite for veterinære og plantefysiologiske forhold (SPS Joint Management Committee). *Denne skal sikre «the Parties no less favourable treatment than is afforded to the United Kingdom and the European Union pursuant to any UK-EU Sanitary Agreement»*. Altså for å få et enhetlig marked med samsvarende toll- og veterinære regimer, skal dette gjennomføres ved at anbefalinger fremlegges for Felleskomiteen (jf. GATT artikkel XX) som treffer et vedtak om å endre Frihandelsavtalen

Vedlegg I (Provisions and Arrangements Concerning Sanitary and Phytosanitary Matters)”.
Overvåkingen av at eksportør overholder SPS-avtalens regler - skjer ved *egenkontroll og stikkprøvekontroller* i eksportørlandet og i importlandet (se EU-UK frihandelsavtalen preamble 13).

Summa summarum: Frihandelsavtalen Norge-UK artikkel 2.50 sikrer partene i denne avtale «samme bestevilkårsbehandling som innrømmes Storbritannia og EU i sitt mellomværende i overensstemmelse med UK-EU veterinæravtalen». Dette betyr at papirløs – dvs. elektronisk oversendelse av transportpapirer – f.eks. tollklarering eller sunnhets- eller helseattester,⁵⁸ følger konsekvent av reglene i SNOFA og UK-EU frihandelsavtale (TCA),⁵⁹ se pkt E:

E. “Mission accomplished”

Regjeringen er storfornøyd med sin innsats og forhandlingsresultat. Næringsminister Iselin Nybø sa det slik:

«Målet med forhandlingene har vært at norske bedrifter skal sikres like god adgang til det britiske markedet som EUs bedrifter får. Det innebærer at Norge får de samme vilkårene som EU, både når det gjelder handel med tjenester og investeringer, offentlige anskaffelser, mattrygghet og tekniske handelshindre for handelen med varer. *Det har vi lykkes med!*»⁶⁰

Dette er jeg – som kapittel III viser – enig i. Her står det visselig at «Norge får de samme vilkårene som EU». Dette er ikke så oppsiktsvekkende som mange ville trodd, se Felleserklæring om anvendelse av tollinnrømmelser for visse landbruksvarer:

«Avtalepartene erklærer at dersom det gis tollinnrømmelser for samme vare både i henhold til EØS-avtalens protokoll 3 og i henhold til en bilateral avtale om handel med landbruksvarer som nevnt i EØS-avtalens protokoll 42, skal den gunstigste tollbehandling anvendes ved fremleggelse av den relevante dokumentasjon.

Dette skal ikke berøre de forpliktelser som følger av avtalens artikkel 16.»

Tilsvarende garantier gir Storbritannia-Norge avtalen (SNOFA) når det gjelder mattrygghet, veterinære krav, SPS-standarder og plantesanitære tiltak:

«Norge vil få samme vilkår som EU ved eksport til Storbritannia når det gjelder tiltak for å sikre mattryggheten ved handel av matvarer. Avtalen innebærer at det legges opp til effektiv

⁵⁸ [Ny frihandelsavtale styrker rammebetingelsene for sjømatindustrien - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/nyheter/2020/ny-frihandelsavtale-styrker-rammebetingelsene-for-sjomatindustrien)

⁵⁹ [UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/news/uk-secures-new-deal-with-norway-iceland-and-liechtenstein)

⁶⁰ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/nyheter/2020/næringsministerens-innledning-om-frihandelsavtale-med-storbritannia)

grensekontroll for å sikre at varer ikke forringes på grensen og at de kommer raskt ut på markedet. Dette er særlig viktig for sjømatnæringen. Generelt skal importkontrollen av matvarer, inkludert sjømat, være risikobasert og ikke strengere enn nødvendig slik at den hindrer handelen. De generelle bestemmelsene i SPS-avtalen under gjelder, likeså øvrige relevante internasjonale standarder og avtaler».⁶¹

Slike viktige prinsipper finner en i kravet om kunnskapsbaserte veterinære- og plantefysiologiske krav til omsettelige produkter:

«Flere ... viktige prinsipper er tatt inn i Avtalen. Dette gjelder bl.a. at «føre var»-prinsippet kan legges til grunn der det ikke finnes sikker vitenskapelig dokumentasjon».⁶²

EØS-avtalens skjebne er da fullt ut et resultat av Frihandelsavtalen mellom EU og Storbritannia. Dette resultatet har vi nå, se hhv. Handels- og samarbeidsavtale mellom EU og Storbritannia (TCA) og Norges handelsavtale med Storbritannia om virkningen av bestevilkårsbehandlingen (Most-favored-nation-treatment), dvs. GATT 1994 artikkel I.

F. Handels- og samarbeidsavtale mellom EU og Storbritannia

Som denne avtale fastslår så skal forretningsdrivende og konsumenter nyte godt av internetthandel. Handelssystemet skal forenkle handelen og påvise urimelige skranker for dataflyten og e-handel se *fortalen avsnitt 11*. Målsettingen med Norge-UK frihandelsavtalen (SNOFA artikkel 69) er å sikre god og trygg menneskeføde, noe som oppnås ved fortløpende implementering *samtidig som* en sikrer at de veterinære krav (sanitary- and psyto-sanitary - SPS) ikke skaper unødige handelshindre. Krav f.eks. om meldeplikt før landing kan ikke være unødig, se f.eks. TCA ARTIKKEL 503 (Meddelelsesfrister for import og direkte landing af fiskevarer).

«1. Unionen anvender følgende meddelelsesfrister på fiskevarer fanget af fartøjer, der fører Det Forenede Kongeriges flag og er registreret i Bailiwick of Guernsey eller Bailiwick of Jersey, i territorialfarvandet, der støder op til disse områder eller i det territorialfarvand, der støder op til en medlemsstat: a) forudgående meddelelse mellem tre og fem timer inden landing af ferske fiskevarer på Unionens område b) forudgående meddelelse mellem en og tre timer om den validerede fangstattest for direkte flytning af sendinger af fiskevarer ad søvejen inden det forventede ankomsttidspunkt til indgangsstedet til Unionens område. 2. Udelukkende med henblik på denne artikkel forstås ved "fiskevarer" alle arter af saltvandsfisk, bløddyr og krebsdyr. »

⁶¹ Prop. 210 S 2020–2021 Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia s. 17-18.

⁶² St.prp.nr.65 (1993-1994), Resultatet av Uruguay-runden (1986–1993) og om samtykke til ratifikasjon av Avtale om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO) m.m. s. 105.

Når det gjelder krav til varene, har EU-UK handelsavtale knytter denne avtales krav til Tekniske handelshindre (TBT) – til de mange, vel utprøvde internasjonale standarder slik de er utviklet i hhv. International Organization for Standardization (ISO), European Norm (EN), Den internasjonale organisasjon for dyresykdommer (International Organization of Epizooties – OIE) and Codex Alimentarius Commission (Codex), jf. Artikkel 2, Artikkel 5 og Vedlegg 3 til TBT-avtalen.

I og med at *EU-UK-handelsavtalen artikkel 93* viser til artikkel 91 er samsvarsvurderinger på en likeså fremtredende plass her som i frihandelsavtalen Norge-UK; «preparation, adoption and application of technical regulations *shall also apply to conformity assessment procedures, mutatis mutandis*». Ved valget av samsvarsvurderingsprosedyre som UK eller EU skal lande på må en velge «that are proportionate to the risks involved, as determined on the basis of a risk-assessment» (artikkel 93). Dvs. at private regler om kritisk kontrollpunkt-analyse (Hazard analysis and critical control point – HACCP) blir via henvisning inkorporert i folkerettens regler.

Det er en rekke krav som stilles for at samsvarsvurderinger skal ha den nødvendige autentisitet. Bredden i disse sammenlignende studier er stor, dels kan vurderingen skje individuelt i et klassifiseringsfirma (f.eks. Norsk Veritas)– dels kan involverte stater på generelt nivå forstå analysene og sammenligningen. Begge veier kan føre til ønsket resultat. Mer om systemet, se artikkel 93.

G. Foreløpig konklusjon; toll, grensekontroll og veterinærkontroll

Mange kritikere av det nye frihandelspolitiske regime mellom Storbritannia og Norge uttrykker stor engstelse for at toll- og andre direkte handelshindrende tiltak skal «strupe» norsk eksport. Særlig skal dette gå ut over fiskeeksporten, mener en å vite, fordi denne vil hindres av tollklarering, veterinære regler og andre ikke-sømløse ordninger. Som vist er dette en unødig engstelse. Verre er imidlertid *de prinsipielle vansker* ved å holde fast på EØS samtidig som dørene åpnes for SNOFA:

Regelverket slik det er anlagt og praktisert leder i stor grad til at vi får identiske løsninger i avtalen mellom EU og Storbritannia (TCA) og mellom Norge og Storbritannia (SNOFA). Dette har vært den norske regjeringens hovedmålsetting.⁶³ Med SNOFA er dette oppnådd. Det kan en imidlertid ikke si om EØS-avtalen. Er disse motstridende? Kan Norge i «det indre

⁶³ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/tema/næringsministerens-innledning-om-frihandelsavtale-med-storbritannia/id2517844/)

marked» både oppfylle EU-rettens krav, samtidig som WTO/GATT-94 kravene skal oppfylles?

Det er *store* forskjeller mellom EØS-avtalen og de nylig inngåtte frihandelsavtaler. Det som burde interessere det politiske Norge er om det nye systemet slik det er konstruert overhode er prinsipielt mulig og praktikabelt?

Hvordan er det mulig å skulle delta sammen med Island, Liechtenstein og Storbritannia for å gi og utvikle universelle standarder for f.eks. forbrukerbeskyttelse, uten å bryte EU-rettens regler? Utgangspunktet er at Storbritannia og EU

1. «SOM ANERKENDER parternes respektive autonomi og ret til at regulere på deres område med henblik på at nå legitime mål for den offentlige politik, såsom beskyttelse og fremme af folkesundheden, sociale tjenesteydelser, offentlig uddannelse, sikkerhed, miljø, herunder klimaændringer, beskyttelse af den offentlige moral, social beskyttelse eller forbrugerbeskyttelse, dyrevelfærd, privatlivets fred og databeskyttelse samt fremme og beskyttelse af kulturel mangfoldighed, samtidig med at de bestræber sig på at forbedre deres respektive høje beskyttelsesniveauer» (*TCA preambel avsnitt 7*).

Dvs. at både Storbritannia og EU nyter godt av sin eksklusive autonomi, selvsagt innen folkerettens rammer. I *TCA ARTIKKEL 4 (Folkeretten)* heter det:

- «2. Det præciseres, at hverken denne aftale eller nogen supplerende aftale indeholder en forpligtelse til at fortolke bestemmelserne heri i overensstemmelse med en af parternes nationale lovgivning.
3. Det præciseres, at en af parternes domstoles fortolkning af denne aftale eller eventuelle supplerende aftaler ikke er bindende for den anden parts domstoler».

Videre må partene i TCA-handelsavtalen – altså EU og Storbritannia – oppfylle kravene i TCA artikkel 69 litra f) og g):

- «f) at styrke samarbejdet i de relevante internationale organisationer med henblik på at udvikle internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger vedrørende dyresundhed, fødevarerikkerhed og plantesundhed og
- g) at fremme begge parters gennemførelse af internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger».

Jeg minner om at det er tre sett folkerettslige avtaler som skal operere parallelt. Det springende punkt er om dette overhodet er mulig?

Tiden er moden for å trekke *noen konklusjoner*. Som vist innledningsvis er denne analyse konsentrert om to ting: Forestillingen om at

- 1) ny grensekontroll for tollklarering av varer inn i Storbritannia betyr både «plunder og heft og nye kostnader»⁶⁴ og
- 2) bortfallet av EUs veterinære regler fører til grensekontroller og mye køer inn i Storbritannia.

For det første, bildene av milelange trailerkøer var «fake». De var ikke forårsaket av *BREXIT* men av *datainnkjøringsproblemer hos befrakteren, rederiet DFDS, og deretter utbruddet av mutert Covid-19 virus i Storbritannia som førte til at Frankrike stengte grensene.*

For det annet, NHOs «Køsyndrom» er et luftslott fordi frihandelsavtalen mellom Norge og UK innfører bruk av elektroniske dokumenter, kontrakter og signaturer, noe som tillater at varer flyttes «sømløst» over grensene.

“The deal agreed in principle today (4th June) is the first time these three European countries have included dedicated chapters on digital trade and small businesses in any trade deal, making it the most advanced they have done to date. Cutting-edge digital provisions mean when British firms export to Norway and Iceland, they will be able to benefit from commitments that limit unnecessary paperwork. Electronic documents, contracts and signatures will allow goods to move seamlessly across borders”.⁶⁵

For det tredje, tollklareringen skal forenkles, se EU-UK frihandelsavtale artikkel 106 (Simplified customs procedures – se teksten i vedlegget): Hver part i avtalen skal fremme ordninger som forenkler formalitetene slik at medgått tid reduseres og med dette også utgiftene.

For det fjerde: Partene har avtalt at de skal følge WTO/GATT *samsvarsregler* både ved TBT- og ved SPS-tilfellene. Dette betyr at Norge ikke behøver EØS-medlemskapet og food-law for at norske matvarer skal anses som trygg menneskeføde.

For det femte: Redselen for at EU skal legge hindringer i veien for norsk fiskeeksport, er hinsides enhver logikk. Det finnes intet prinsipp om *double standards* i internasjonal handelsrett. Handelshindringer som EU skulle ha planer om for importen møtes med tilsvarende hindringer for EU-eksport til Norge. Men uansett, hvordan kan EØS-tilhengerne forestille seg at et land som EU som kun har en egendekning av fisk på 43 % - og kun 9 % på torsk skulle finne på noe så dumt som å hindre at EU-borgerne får seg en fiskemiddag?

For det sjette – og avgjørende – EU-Norge-regimet skal tilpasses EU-Storbritannia avtalen, der begge land – for stort sett alle praktiske formål – har avtalefestet 0-toll. Hvorfor? jo fordi at varer som «sømløst» flyter EU-Storbritannia er det avtalt at skal flyte sømløst mellom Storbritannia-Norge, sml. Statsråd Nybø:

⁶⁴ Fiskeribladet, Svein Roald Hansen 5 juli 2021.

⁶⁵ [UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/news/uk-secures-new-deal-with-norway-iceland-and-liechtenstein)

«norske bedrifter skal sikres *like god adgang* til det britiske markedet som EUs bedrifter får. Det innebærer at Norge får de samme vilkårene som EU, både når det gjelder handel ... mattrygghet og tekniske handelshindre for handelen med varer. *Det har vi lykkes med!*»⁶⁶

Frihandelsavtalene – både mellom EU og UK og mellom Norge, Island og Liechtenstein og UK dokumenterer at EU for importerte varer ikke krever at eksportlandet følger EUs toll- eller veterinærlovgivning. Det er nok at de følger egne veterinærregler som garanterer for at mat og drikke produsert i eksportlandet er likeverdig med EU-food-law dersom produktet har gjennomgått *en samsvarsvurdering* som finner at produktet har minst de kvaliteter som tilsvarende varer produsert i EU iht. food law. Produktet kan da utstyres med CE-merket (Communauté Européenne).⁶⁷ Av dette følger imidlertid ikke at partene er forhindret fra å stille strengere nasjonale krav enn dem som følger av SPS-avtalen:

«Det er klart nedfelt i avtalen at partene fritt kan fastsette sitt beskyttelsesnivå, og dermed også et beskyttelsesnivå som innebærer strengere tiltak enn de som er fastsatt av internasjonale organisasjoner.»⁶⁸

Som vi skal se etter hvert, følger det av frihandelsavtalene at:

- EU og Storbritannia har enes om *null toll* og *null kvoter* for handel med alle varer: Dette er ingen unilateral plikt, men en ordning som binder begge parter: “[T]his ambitious Agreement ... is the first the EU has ever reached *allowing zero tariffs and zero quotas*”.⁶⁹ Dvs. at *både* Storbritannia og EU er bundet av 0-tollen, noe som åpner for videre eksport fra Storbritannia og til EU.
- EU har ikke noe avvikende syn på tollene mellom EU og UK: «In line with the FTA [EU-UK Free trade agreement, TCA], tariffs in the scenario analysis were set at zero». Denne modellering bygger på «In goods trade, the FTA provides for zero tariffs and zero quotas on all goods complying with the appropriate rules of origin. »⁷⁰
- Dette omfatter også fiskevarer: «The UK announced a trade agreement with the EU on 24 December meaning there will be zero tariffs on seafood of EU or UK origin traded between the UK and EU». ⁷¹ Dvs. Storbritannia har bedre betingelser for fisk i sin avtale med EU enn Norge har i EØS-avtalen. Norge kan imidlertid ikke slå seg til ro med det, noe

⁶⁶ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](#)

⁶⁷ Se Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, [Fakta om CE-merking | Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap \(dsb.no\)](#). Et akrediteringsbyrå i USA er The ANSI National Accreditation Board (ANAB), [ANSI National Accreditation Board | ANAB](#)

⁶⁸ St.prp.nr.65 (1993-1994), Resultatet av Uruguay-runden (1986–1993) og om samtykke til ratifikasjon av Avtale om opprettelse av Verdens Handelsorganisasjon (WTO) m.m. s. 105.

⁶⁹ [TCA SUMMARY PDF V1-.pdf](#) s. 5.

⁷⁰ European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs European Economic Forecast (Winter 2021 (Interim) EUROPEAN ECONOMY Institutional Paper 144) s. 14.

⁷¹ [Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance](#)

Norge heller ikke gjør. Norge-UK-avtalen «innebærer at Norge får de samme vilkårene som EU, både når det gjelder handel ... mattrygghet og tekniske handelshindre».⁷²

- Hvis Norge inngår en frihandelsavtale med EU til erstatning for EØS, vil Norge slik det er avtalt med britene, og britene med EU, også få null toll – for alle praktiske formål – på fiskeeksport til EU.
- Dessuten følger det med logisk nødvendighet av 0-tollsregimet mellom britene og EU at Tollfri fisk levert i Storbritannia kan *de facto* vanskelig stoppes fra grensepassering til EU og går således nødvendigvis tollfritt videre til EU.

Men uansett; dersom en – slik NHO stadig gir uttrykk for – frykter stengte grenser for norsk sjømat, vel, så er det kun for Norge uten å være tvunget av EØS, å følge reglene i EU food-law. Dette er ikke noe annerledes enn det som kreves mht. norsk eksport til f.eks. USA, Kina, Sveits osv. der det er hhv. amerikanske, kinesiske, sveitsiske regler som norsk fiskeeksport må følge.

Som vist i kapittel II. og III, er *samsvarsvurderinger* løsningen på de pekuniære, veterinære og eller tekniske bekymringer og følgelig veien å gå. Hvordan er systemet bygget opp?

Balansegangen mellom genuine matsikkerhetskrav og ulovlige konkurransebegrensninger – skjulte handelshindre – er et startpunkt:

«Parterne anerkender vigtigheden af fri og uhindret konkurrence i deres handels- og investeringsrelationer. Parterne erkender, at konkurrencebegrænsende forretningspraksis kan lægge hindringer i vejen for velfungerende markeder og underminere fordelene ved handelsliberalisering.» (*TCA Kapitel 2, artikkel 358: Konkurrencepolitik: Principper og definitioner.*)

Vi skal her – i kap. II – undersøke EØS-markedsorganiseringen av fisk og fiskevarer. Er det her fortrinn ved EØS-avtalen som forsvinner hvis Norge velger å si den opp og erstatte den av en handelsavtale a la EU-UK avtalen (TCA)?

⁷² [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](http://næringsministerens.innledning.om.frihandelsavtale.med.Storbritannia-regjeringen.no)

II. EØS – FISKEEKSPORT OG OMSETNINGSREGULERINGER

1. Hvilke forandringer må Norge gjøre i sine regler om markedsorganiseringen, dvs. fiskesalgslagsloven som følge av EØS? Hvordan er situasjonen under frihandelsavtalen med Storbritannia (SNOFA)? Pliker Norge å legge Markedsforordningen til grunn?⁷³ Avgjørende blir hva Norge avtalte i hhv. EØS-avtalen og SNOFA. I EØS er oppgaven å fortolke Protokoll 9 for handel i fiskeriprodukter, "Den omforente fortolkning" og Felleserklæringen vedrørende art. 4 (1) og (2). For alternativet til EØS – dvs SNOFA eller SNOFA-liknende avtale – må vi analysere relevante regler for investering, etablering og omsetning av fisk og fiskeprodukter.

2. I det følgende tar vi utgangspunkt i ordningen slik den er under EØS, dvs. EU-rettens regler slik ordningen var pr. 2 mai 1992 – da EØS-avtalen ble inngått i Oporto, Portugal (pkt. A og B), og *den senere utvikling* (pkt. C). Siden avtalen bygger på at fiskeomsetningens regler ikke er statiske – jf. henvisningen til EU *acquis communautaire* i protokoll 9 – men dynamiske, må endringer av EUs markedsreguleringer tas i betraktning.

A. Forbudet mot konkurransevridning – utgangspunkt

I *protokoll 9 – Felleserklæringen* sies det at enhver konkurransevridning som følge av markedsordningen for fisk i EFTA skal forstås slik at

«2. Selv om EFTA-statene ikke overtar Fellesskapets regelverk om fiskeripolitikken, er det underforstått at når det vises til lovgivning som gjelder markedsordningen, skal en mulig konkurransevridning som følge av slik lovgivning vurderes i forhold til *prinsippene i Fellesskapets regelverk om den felles markedsordning*».⁷⁴

Denne omforente enighet nedfeller seg i og bygger på EU-systemet med «fellespolitikker», i dette tilfeller «Common fisheries Policy» (CFP). Dette gir EU eksklusiv kompetanse i forholdet til EUs medlemsstater. I forhold til EFTA-land som er medlem av EØS derimot, er det bestemt at disse land kan opprettholde og innføre sine egne regler. Disse skal anse som samsvarende med EU-retten dersom nasjonale regler minst har

«a) lovgivningen om produsentorganisasjoner avspeiler prinsippene i Fellesskapets regelverk med hensyn til:
- opprettelse av produsentenes eget tiltak,

⁷³ Den som gjaldt ved undertegning av EØS - 2mai 1992 (nr. 3687/91) er opphevet og nå erstattet av EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS FORORDNING (EU) Nr. 1379/2013 af 11. december 2013 om den fælles markedsordning for fiskevarer og akvakulturprodukter, om ændring af Rådets forordning (EF) nr. 1184/2006 og (EF) nr. 1224/2009 og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 104/2000.

⁷⁴ Felleserklæring om den omforente fortolkning av artikkel 4 nr. 1 og 2 i protokoll 9 om handel med fisk og andre produkter fra havet, EØS-avtalen – Sluttakt s. 15

- frihet til å bli og opphøre å være medlem,
- fravær av dominerende stilling, med mindre det er nødvendig for å nå mål som samsvarer med målene satt i artikkel 39 i EØF-traktaten,
- b) produsentorganisasjonenes regler utvides til å gjelde ikke-medlemmer i produsentorganisasjonene, samsvarer de bestemmelser som får anvendelse, med bestemmelsene fastsatt i artikkel 7 i forordning (EØF) nr. 3687/91,
- c) når bestemmelser om intervensjon for å støtte prisene eksisterer eller innføres samsvare de med bestemmelsene angitt i avdeling III i forordning (EØF) nr. 3687/91.»

Dette tilhører hva EU omtaler som "the principles of the *aquis communautaire*", som på norsk er oversatt med «*prinsippene i Fellesskapets regelverk*».⁷⁵ Dette betyr direkte oversatt EU-retten «*så langt som den er utviklet*», dvs. "the body of common rights and obligations that are binding on all EU countries, as EU Members. It is constantly evolving".⁷⁶ Dette omfatter all skreven rett⁷⁷ så vel som sedvanerett og generelle rettsprinsipper; «principles and political objectives of the Treaties»⁷⁸ se "Den omforente fortolkning" pkt. 2).

Fremtidige norske ordninger for markedsføring av fisk, såvel førstehåndsomsetning som tilvirkeromsetning og eksport, skal ligge innenfor disse føringer. Hvilke krav dette stiller til de norske ordninger skal undersøkes her.

Som en generell ledetråd for EFTA-landene gjelder målsettingen om «levelling the playing ground» og at «en mulig konkurransevidning som følge av slik lovgivning vurderes i forhold til *prinsippene i Fellesskapets regelverk om den felles markedsordning*».⁷⁹

I utgangspunktet betyr dette at Norge kan opprettholde nasjonale norske ordninger såfremt de ikke virker konkurransevidende, dvs. ikke strider mot EU-retten konkurranselovgivning. Hva som har denne virkning må nok langt på vei avklares i hvert enkelt tilfelle. I verste fall vil spørsmålet først avklares av EU- og EFTA-domstolen.⁸⁰

For imidlertid å øke forutberegneligheten og gi Norge og EU en viss pekepinn om hvor "landet ligger" har en i "Den omforente fortolkning" pkt. 2 (a)-(c) regnet opp hvilke elementer som norsk regelverk må inneholde for at kravet om overenstemmelse med EUs markedsordning er tilfredsstillt. Hvis norsk lovverk tilpasses slik at disse vilkår er tilfredsstillt vil lovverket *a priori* anses som ikke-stridende mot "acquis communautaire". Dersom Norge unnlater å gjøre de

⁷⁵ Op.cit. s. 15

⁷⁶ [Glossary of summaries - EUR-Lex \(europa.eu\)](http://eur-lex.europa.eu)

⁷⁷ EUROPA-PARLAMENTETS OG RÅDETS FORORDNING (EU) Nr. 1379/2013 af 11. december 2013 om den fælles markedsordning for fiskevarer og akvakulturprodukter, om ændring af Rådets forordning (EF) nr. 1184/2006 og (EF) nr. 1224/2009 og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 104/2000.

⁷⁸ [Glossary of summaries - EUR-Lex \(europa.eu\)](http://eur-lex.europa.eu)

⁷⁹ Supra note 73, s. 15

⁸⁰ Se Peter Ørebech: Den tredje EØS-avtales domstolsløsning, særlig med vekt på forholdet til Grunnloven". JUST nr. 2 (1992) s. 13.

tilpasninger som er antydnet i Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter, jfr. felleserklæringen om art. 4 i fiskeriprotokollen, vil de alternative ordninger som velges kun kunne opprettholdes dersom *de ikke forstyrrer konkurransen*. Det må da prøves i hvert enkelt tilfelle. Dersom Norge unnlater å gjøre de nødvendige tilpasninger til EUs tilfredshet, kan EU bringe saken inn for EØS-komiteen (Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter art. 6). Dersom en her ikke kommer til enighet, skal EU kunne iverksette beskyttelsestiltak iht. EØS-avtalen art. 114, dvs. f.eks. å suspendere tollettelser som Norge er innrømmet. Det er grunn til å anta at norske ordninger som ikke er temmelig nært opp til EUs markedsordning, vil bli underkjent av EØS-komiteen eller EU- eller EFTA-domstolen. Det vil trolig være en presumsjon for at så er tilfelle med mindre Norge kan dokumentere at den anfektede ordning ikke har konkurransevridende *virkning*.

På den annen side kan EU ikke nekte godkjenning av norsk lovverk dersom endringer er iverksatt i overenstemmelse med de krav som listes opp i felleserklæringen om art. 4 i protokoll 9, litra a-c). Det kan dermed anbefale seg å *legge om norsk lovverk* med sikte på å oppfylle de krav Felleserklæringen oppstiller.

Følgen av at medlemsstaten ikke benytter kompetansen etter art. 7 er at fiskere eller produsenter som ikke ønsker medlemskap i et salgslag eller produsentorganisasjon, ikke har plikt på seg til å selge fisken til vedkommende Produsentorganisasjon (PO) og til den minstepris som er fastsatt. Heller ikke kan det kreves at fisken leveres til bestemt landanlegg, at det betales avgift til laget og at det kan trekkes faglagsavgift på grunnlag av levert fangst. Fiskeren kan melde seg ut av laget og går derved fri av lagets vedtak. Noe legalmonopol vil m.a.o. ikke kunne tillates. Dersom medlemsstaten benytter kompetansen til å utstrekke pris-, markedsførings- og tilbaketrekkingregler også til ikke-medlemmer av vedkommende PO, jfr. Felleserklæringen om den omforente fortolkning pkt. 2 (b). I så fall skal Norge følge de regler som gjelder iht. Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 7. Dette omfatter også kompetanse for medlemsstaten til å påby frivillig betaling av medlemskontingenter eller foreningsavgifter, jfr. art. 7 (5).

Faglagsavgifter vil det derimot ikke være rom for etter Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 7, slik en samlet høyesterett også kom til i norsk rett, jf. faglagsavgiftsdommen i Rt. 1997 s. 1210.

B. Investering og etablering i norsk fiskeri

1. Det synes å herske en viss uklarhet mht. hvilke regler som gjelder for investering og etablering i norsk fiskeri. Er det slik at fiskeri faller utenfor EØS-avtalen med mindre annet eksplisitt er sagt og derved heller ikke som utgangspunkt reguleres av EØS-avtalen? En får dette

inntrykk dersom en tar utgangspunkt i EØS-avtalen art. 20. Alle de bestemmelser som gjelder fisk og andre marine produkter følger av Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter. Svaret på dette er at art. 20 står i del II om *fri bevegelse av varer* og således ikke vedrører slike ting som investering og etablering i fiskeribedrifter. Unntaket fra de generelle EØS-regler gjelder kun ved omsetning av *fiskeprodukter*. Dvs. at unntaket ikke gjelder for investering i eller etablering av produksjonsmidler. *Her kommer de alminnelige regler til anvendelse*. Dette følger også forutsetningsvis av hhv. vedlegg VIII om etableringer og vedlegg XII om investering. I begge tilfelle er det gitt visse begrensninger i etablerings- og investeringsfriheten innen fiskeri, unntak som hadde vært helt unødvendig dersom meningen var at fiskeri i utgangspunktet ikke var omfattet av investerings- og etableringsregler.

2. Hovedregel følger av EØS-avtalen art. 40: Det tillates ikke restriksjoner på overføring av kapital tilhørende personer bosatt i EU eller i EFTA og det er forbud mot forskjellsbehandling som følge av nasjonalitet, bosted eller stedet for kapitalanbringelsen. Her er det to krav: For det første at restriksjoner på kapitalanbringelse i vedkommende land eller i utlandet opphører. Norge har allerede fjernet skrankene for investeringer i utlandet fordi ordningen med tillatelser til å bringe kapital ut av Norge er opphørt med virkning fra 1. juli 1990 (se forskrift om valutatransaksjoner av 1. september 1978 nr. 2). For det annet kravet om at nasjonale norske regler ikke skal være eller virke diskriminerende for utlendinger eller utenlandsk kapital, jf. EØS-avtalens artikkel 61 nr. 1:

”Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EFs medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som vrir eller truer med å vri konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.”.

Dvs. nasjonale norske regler kan bare opprettholdes i den utstrekning de ikke stiller utenlandsk kapital i f.eks. produsentorganisasjoner, fiskeprodusenter, eksportører i en annerledes og dårligere posisjon enn norskeide bedrifter.

Norske ordninger som forbyr norske fartøy å lande fangster i utlandet slik råfiskloven opprinnelig la opp til, inntil EFTA innførte fri leveringsrett 1. juli 1990 rammes ikke av Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter, art. 5 (1). Dette fordi denne bestemmelse pålegger kyststatene i EØS å holde åpen havn for ethvert fiskefartøy uansett flagg. Dette omfatter også adgangen til å bruke havnens fasiliteter. Derimot er det spørsmål om ikke et slikt forbud vil være i strid med

samme protokolls art. 4 (2): "Lovgivning som gjelder markedsordningen i fiskerisektoren, skal endres for ikke å vri konkurransen".

Det springende punkt er hvorvidt regler om landing er endel av markedsordningen og at *forbud* mot landing av norske fangster i utlandet evt til utenlandske kjøpere i Norge skal regnes som konkurransevridende. At landingsreglene er endel av markedsordningen følger av Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 30 (2) der det heter at det står enhver fisker fritt å lande sin fangst hvor som helst i EU. Avgjørende blir da om en ordning – slik som leveringsplikt eller tilbudsplikt – som forbyr norske fiskere å lande fisken andre steder enn i Norge, skal kunne passere som *ikke-konkurransevridende*. En regel som begrenser landingsadgangen, regulerer også tilførselen av råstoff til fiskeindustrien i EU og EFTA. Kjøpere i Norge får fisk ikke fordi de er betalingsdyktige, men fordi deler av fangstene er påbudt landet her. Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 30 (2) har etter mitt skjønn ikke kun til formål å fremme fiskernes frihet, men også å sørge for at prismekanismen fungerer innenfor fiskeomsetningen. Bestemmelsen har m.a.o. til hensikt å hindre konkurransevridende nasjonale tiltak:

“Indeed, without such a right the operation of the common market would be frustrated”.⁸¹

Forbudet mot å eksportere råstoff etter eldre råfisklovens § 2 – se nå fiskesalslova § 8 annet ledd, lyder som følger: «Det er forbode å utføre eller tilverke viltlevande marine ressursar som ikkje er omsette i første hand med godkjenning av eit fiskesalslag, med mindre det er til eige forbruk.» Er dette en kvantitativ restriksjon som ikke er gyldig innenfor EØS-regimet, jf. artikkel 12?

Utgangspunktet for gyldighetsvurderingen må søkes i Protokoll 9, jf. EØS-avtalen – Sluttakten: «Felleserklæring om den omforente fortolkning av artikkel 4 nr. 1 og 2 i protokoll 9 om handel med fisk og andre produkter fra havet». Det er her

«underforstått at når det vises til støtte gitt av statsmidler, skal en mulig konkurransevridning vurderes i sammenheng med artikkel 92 og 93 i EØF-traktaten og i forhold til relevante bestemmelser i Fellesskapets regelverk om fiskeripolitikken og innholdet i felleserklæringen om artikkel 61 nr. 3 bokstav c) i avtalen.»

Et evt. nasjonalt krav om at minst 50% av skipets fangst skulle landes i vedkommende medlemsstat eller at fartøyet var innom medlemsstaten minst 4 ganger i løpet av 14 dagers intervaller, vil ikke kunne godtas innen EU- og som følge av bestemmelsene i Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter - i EØS-retten. En slik britisk ordning ble underkjent av EU-domstolen (*Jaderow-*

⁸¹ R.R. Churchill: EEC fisheries law (1987) s. 247.

saken pkt. 28 og 35)⁸². Slike kriterier kan kun godtas som bevismiddel i tilfelle av at det er tvil mht. om vedkommende fartøy har tilstrekkelig nasjonal tilknytning til å få kvote (se Jaderow-saken pkt.30). Kvantetildeling tilhører fangstreguleringer – som faller utenfor EØS-avtalen.

EØS-rettens regler har forrang (*lex superior*) framfor annen norsk rett (artikkel 7 jf. artikkel 6).⁸³ Professor Fr.Fr. Gundersen slutter seg til dette standpunkt:

"Som EF-rett må de også gis *forrang* framfor motstridende nasjonal rett. Dette gjelder også nyere nasjonal rett".⁸⁴

Selv om Norge unnlater å oppheve eneretten til førstehåndsomsetningen gjennom endring av forskriften om fiskesalgslagene av 29 juni 1990, vil det være EØS-retten som har forrang i tilfelle av motstrid. Betydningen av det er at den fri landingsadgang i utlandet medfører at salgslagenes enerett til omsetning av fisk i førstehånd og i tilvirkerleddet, praktisk og juridisk sett, er opphørt.

C. Markedsdynamikken – med virkning for norsk fiskeomsetning?

Dette avsnitt reiser spørsmål om Norges forpliktelser iht EØS-avtalen. Noen komparative analyser mellom EØS-, SNOFA og TCA utestår til kap. III.

Kan Norge – slik vi la til grunn i 1992 ved inngåelse av EØS-avtalen – ha sitt eget markedssystem, dvs. beholde ordningen med salgslag med monopol på førstehåndsomsetningen og/eller bedrifter som har kjøpetillatelse i Råfisklagets distrikt?

La meg gjøre det klart: Markedsliberalistiske krav som utledes av EØS-avtalens 4 -friheter gjelder for Norge selv om EØS-komiteen ikke har funnet grunn til å inkorporere markedsforordningen, ord for ord. Som vist i avsnitt A-B er EØS-avtalens formuleringer noe uklare på dette punkt. Men, og det er rimelig klart, vi beveger oss stadig lengre inn i neo-liberalt terreng. Og forhold som Norge ikke ville vikle seg inn i da EØS var på beddingen, fremstår nå som mer sannsynlig «løsning». Jeg tenker her på EUs kopling mellom preferansetoll for fiskevarer inn i EU som kompensasjon for fiskekvoter i norske farvann. Dette avgjør ikke helt ut EU-kompetansen der sekundærlovgivningen blir endret. Skal EØS-lovgivningen endres i samme grad?

⁸² The Queen vs. Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Jaderow Ltd. m. fl. Sak 216/87 Saml 1989 s. 4509

⁸³ Torstein Eckhoff: "Lovgivning i EØS og litt om traktater". JUST (Tidsskrift for jusstudentene i Tromsø nr. 2 (1992) s. 12.

⁸⁴ Fr.Fr. Gundersen «En del rettsspørsmål vedrørende Norges forhold til EF». Lov og Rett (1991) s. 32.

Dette er praktisk i EU-markedsretten fordi 1992-Markedsforordning er opphevet. Dvs. de særordninger – med unntak fra normale konkurransebestemte priser og ordninger skal ved opphevelsen kun bety at EU nå har slått inn på ordningen for normal markeds konkurranse.

3. Mangelfull transformering av EØS-retten vil bli påtalt av EFTA-overvåkningsorganet eller av norsk domstol evt. i forening med EFTA-domstolen eller EU-domstolen – alt avhengig av om Norge slutter seg til EØS-avtalens protokoll 34 om bruk av EU-domstolen som tolkningsorgan. Siden så ikke har skjedd er det EFTA-domstolens rettsforståelse som gjelder i EFTA-land med i EØS. *Derved mister Norge kontroll med norsk råstoff og følgelig mulighetene for å få økt bearbeidingsgrad på norsk fisk i Norge.* Dette "slår beina under" regjeringens argumentasjon om at vi trenger EØS fordi merverdien skal legges igjen i Norge og ikke i EU. Oppheving av EU-Markedsforordning nr. 3687/91 åpner for normal frihandelsprosedyre.

4. Hva kan utledes av jussen? Utgangspunktet er at det ikke finnes noen reguleringer i fiskeriprotokollen som henviser til EU-Markedsforordning nr. 3687/91 art. 30 (2). Dette er fortsatt situasjonen etter at 91-forordningen ble opphevet i 2013, uten at denne bestemmelse ble inkorporert i noen av EØS-avtalens vedlegg, protokoller, felleserklæringer etc. som iht. EØS-hovedavtalen er en integrert del av EØS: Se EU-Parlamentets og Rådets forordning (EU) Nr. 1379/2013 af 11. december 2013 om den fælles markedsordning for fiskevarer og akvakulturprodukter, om ændring af Rådets forordning (EF) nr. 1184/2006 og (EF) nr. 1224/2009 og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 104/2000. Markedsreguleringen er ikke forelagt EØS-komiteen, ei heller vedtatt inkorporert i EØS.

5. Hva kan en så slutte av den manglende inkorporering? Først og fremst at Norge verken i 1992 (EU- Markedsforordning nr. 3687/91) eller i 2013 (EU- Markedsforordning nr. 1379/2013) «var moden for» et fiskeomsetningsregime som skrotet salgslagets førsteomsetningsmonopol, avgifts-, prisfastsettelses- og reguleringsretten. Se EØS artikkel 16:

«Avtalepartene skal sikre at statlige handelsmonopoler blir tilpasset slik at det ikke vil forekomme noen forskjellsbehandling av statsborgere fra EFs medlemsstater og EFTA-statene når det gjelder vilkårene for forsyning og avsetning».

Verken 1991- eller 2013 forordninger er direkte EØS-relevant og gjelder således kun for EU. Dvs. forordningene skal *ikke* implementeres ord for ord – jf. EØS artikkel 7 litra a («en rettsakt som tilsvarer en EØF-forordning skal som sådan gjøres til del av avtalepartenes interne rettsorden») og således bli likelydende norsk rett. Dette betyr *ingen harmonisering*. Men dette utelukker ikke krav om *koordinering* – altså slik at Norge m tilpasse sitt regelverk til EU-rammene. Dvs. at Norge blir uten eksklusiv lovgivningskompetanse.

6. Men det betyr ikke at det er irrelevant hva Norge vedtar om fiskerimarkedsføring. Det springende punkt er om EU-forordningene kommer inn «bakveien» via omforente regler i Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter eller andre EØS-rettslige regler, f.eks. EØS-regler om forskjellsbehandling: «Enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet skal være forbudt innenfor denne avtales virkeområde, med forbehold for de særbestemmelser den selv gir» (se EØS artikkel 4). Protokoll 9 viser direkte til "acquis communautaire", i den norske teksten omtalt som «prinsippene i Fellesskapets regelverk».⁸⁵ Frihandelsavtalen med Storbritannia (SNOFA) trekker opp en identisk løsning: *se Artikkel 3.6 (Market Access)*:

“Subparagraphs (a) (i), (ii) and (iii) do not cover measures taken in order to limit the production of an agricultural good”.

7. Dvs. at kun jordbruksprodukter er omfattet, noe som utelukker fisk og fiskeprodukter.⁸⁶ Dette betyr at Norge ikke lenger kan opprettholde ordningen med monopolisert førstehåndsomsetning av fisk, dvs. at en må fjerne at norsk fisk skal landes i Norge eller leveres til norsk salgslag for førstehåndsomsetning. Norge kan f.eks. ikke forby eksport av produksjonsfisk eller sekunda vare laks, fordi dette vil være i strid med EØS artikkel 12 – eksportforbudet; «Kvantitative eksportrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene». Norge må således oppheve en vesentlig side ved råfiskmonopolet, nemlig forbudet mot landing og salg av fisk i utlandet direkte, *uten salgslagens mellomkomst* eller *ved dispensasjon* fra fiskernes salgsgesellskaper. *Faktisk vil det si at vi ikke lenger har kontrollen med råstoffet og som følge av det ikke lenger er sikret at norsk råstoff videreføres i Norge.*

8. Følgen av at det ikke oppnås enighet på dette punkt er at EU iverksetter prosedyren i Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter art. 6.⁸⁷ Dvs. at saken legges fram for EØS-komiteen. Dersom det ikke oppnås enighet, vil tiltak iht. EØS-avtalen art. 114, iverksettes. Dvs. at EU kan *suspendere* begunstigelser som tidligere er innrømmet Norge, f.eks. tollreduksjoner iht. Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter art. 2 (1). I og med at Norge gjennom den kongelige proposisjon som ble framlagt for Stortinget 8 mai 1992 om oppheving av salgslagenes rett til godkjenning av kjøpere, blir det fritt for enhver å kjøpe fisk i Norge. *Torstein Eckhoff* hevder at en

"konsekvens av dette er antakelig at også retten til å nekte transit [gjennom Norge] vil falle bort. Grunnlaget for slik nektelse er jo ifølge fiskerigrenselseslovens § 9 at ilandført fisk kan

⁸⁵ *Felleserklæring om den omforente fortolkning av artikkel 4 nr. 1 og 2 i protokoll 9 om handel med fisk og andre produkter fra havet, pkt. 2 a)*

⁸⁶ “Moreover, it is undisputed that the Uruguay Round tariff negotiations for agricultural products were held on the basis of the Harmonized System and that all WTO Members have followed the Harmonized System in their Schedules to the GATT 1994 with respect to agricultural products.” Se, Appellate Body Report, EC – Chicken Cuts, para. 189.

⁸⁷ *Se Declaration by the European Community on transit in the fisheries sector*

kreves solgt til en kjøper utpekt i medhold av råfiskloven. Hvis det ikke lenger kan bestemmes hvem fisken skal selges til, har jeg vanskelig for å se at det kan finnes noe annet grunnlag for å nekte transitt".⁸⁸

9. M.a.o. bortfallet av retten til å utpeke bestemt kjøper av fisk i første hånd medfører også med nødvendighet at transitt vil kunne skje. Dette er ikke tvilsomt, nå som dette er klart fastslått i EØS Protokoll 10 om forenkling av kontroll og formaliteter i forbindelse med godstransport, jf. artikkel 3 (3), 7, 8, 9 og se også Vedlegg I. Summariske erklæringer ved innførsel og utførsel. Det er i denne situasjon enhver forunt å møte opp f.eks. med trailer i norsk havn for der å ta hånd om landet fangst fra fartøy som selskapet disponerer og som de mottar fisk fra.

D. Norges «handlingsrom» – finnes det noe alternativ?

Hvor er vi så? Fiskeressursene er gradvis blitt tatt fra lokalsamfunnene langs kysten. Tallene avdekker en brutal virkelighet.⁸⁹ Råstoffet som skal skape sysselsetting i kyst-Norge går via «frysehotell» direkte til utlandet, stikk i strid med forutsetningen for at torskekvoter ble gitt trålerne. Det er vanskelig å forstå hvordan dette har kunnet pågå over så mange år med skiftende regjeringer. Alle partier er for økt bearbeiding i Norge, men både «blå-blå»- og «rød-grønne» regjeringer har latt den stikk motsatte politikken råde. Jeg tviler på at leveringsplikten lar seg gjeninnføre. Både fordi eiere som Lerøy og Nergård som eier både trålere og anlegg vil være i stand til å omgå reglene. Men også fordi leveringsplikten klart er i strid med EØS-avtalen. *Når fisken er fanget er den ikke lenger «ressurs», men «vare» som er underlagt EØS-avtalens frie flyt og frie etableringsrett.* Å pålegge levering til enkelte norske kunder strider etter mitt skjønn mot EØS-avtalen.

«Ved "etableringsret" forstås forpligtelsen til ... at ophæve alle hindringer for etablering mellem parterne i den bilaterale eller multilaterale aftale. Etableringsretten giver statsborgere i parterne i den bilaterale eller multilaterale aftale ret til at oprette og drive virksomheder på de betingelser, der i henhold til lovgivningen gælder for partens egne statsborgere.»

Imidlertid, som en parentes, må det anføres at det finnes *en vei ut av dette uføre*: tildeling av fangstkvoter og tildeling av konsesjoner er ikke en del av EØS-avtalen. I denne rigide situasjon finnes *kun et svar*. De såkalte *pliktkvotene må tilbakeføres kystflåten*. Den moderne kystflåten kan også gå lenger ut og i langt større grad drive helårs fiske enn den kystflåten kunne den gangen

⁸⁸ Torstein Eckhoff: "Lovgivning i EØS og litt om traktater". JUS'T (Tidsskrift for jusstudentene i Tromsø nr. 2 (1992) s. 12.

⁸⁹ Statistikk, professor Torbjørn Trondsen, Foredrag 28.9. 2019, tallene følger i Vedlegget.

pliktkvotene oppsto. En slik tilbakeføring av kvoter vil sette industrien i stand til å utvikle helårs arbeidsplasser.

E. Prisfastsetting i EØS

EØS-avtalen bestemmer i felleserklæringen til Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter, pkt. 2 (c) at ved prisintervensjon så skal bestemmelsene tilsvare dem som er nevnt i avsnitt III i Markedsforordningen nr. 3687/91.⁹⁰ Dette betyr at Norge - dersom en ønsker å benytte ordninger som medfører "falsk etterspørsel" eller på andre måter holder prisene på et unormalt høyt nivå, så skal dette skje på de måter som angitt i Markedsforordningen. Hvilke ordninger er det da snakk om? Før jeg kommer til markedsprinsippene *de lege lata* skal jeg oppsummere ordningen som gjaldt da EØS-avtalen ble undertegnet.

F. Neo-merkantilismen pr. 2. Mai 1992

Iht. Markedsforordningen nr. 3687/91 er det intet krav om at det skal opereres med tilbaketrekkingsordninger eller -priser. *Hvis* det imidlertid gjøres må disse være identiske med eller ligge meget nær opp til de tilbaketrekkingspriser som Kommisjonen har besluttet.⁹¹ I økonomisk terminologi kan vi si at ordningen er et utslag av neo-merkantilistisk tenkning.

Det er i fortsetningen spørsmål om Norge under EØS-avtalen må endre norske regler om prisfastsetting slik at de hele tiden er i overensstemmelse med Markedsforordningens regler. Her er hva som følger av fortalen til forordningen:

“(19) It is necessary to ensure that imported products entering the Union market comply with the same requirements and marketing standards that Union producers have to comply with.

(20) In order to guarantee a high level of protection of human health, fishery and aquaculture products placed on the Union market, regardless of their origin, should comply with applicable rules on food safety and hygiene.”

Avsnitt (19) innfører “National Treatment principle”: utenlandske varer skal – når de eksporteres – behandles likt med nasjonale produkter. Avsnitt (20) fastsetter plikten til å iverksette

⁹⁰ Opphevet, nå gjelder REGULATION (EU) No 1379/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 11 December 2013 on the common organisation of the markets in fishery and aquaculture products, amending Council Regulations (EC) No 1184/2006 and (EC) No 1224/2009 and repealing Council Regulation (EC) No 104/2000.

⁹¹ Se Robin Churchill: EF-fisheries Law (1986) s. 234.

samsvarsvurderinger mht. matsikkerhet og hygiene. Varer uten samsvarsvurdering kan nektes omsatt i importlandet. Vi er her på linje med GATT-94 – slik en tilpasser seg disse reglene i SNOFA og TCA-reglene. EØS-reglene skaper på dette punkt ingen uoverstigelig skranke for norske produsenter.

I tilfelle av «mettet» marked kan importland – holde tilbake eller trekke partier av fisk ut av markedet. Medlemsstat i EØS-avtalen kan bestemme at fastsatt tilbaketrekingspris skal også gjelde for ikke-medlemmer av PO'er. I tilfelle av at Medlemsstaten benytter sin myndighet til å bestemme at minsteprisordningene skal gjelde også for ikke-medlemmer av vedkommende PO, skal en følge ordningen slik den nedfeller seg i Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 7.

EU's ordning med referansepriser er indirekte handelshindrende fordi kravet om minstepris - iht. alminnelig etterspørselsteori - faktisk kan føre til lavere etterspørsel etter norsk fisk enn hva som ellers ville vært tilfelle. Mot dette kan det innvendes at EU har en betydelig underdekning på fisk, noe som vil medføre etterspørsel etter norsk fisk uansett pris. Dette er neppe korrekt fordi konsumenter heller velger substituttvarer (kjøtt, brød- eller kornprodukter, grønnsaker m.v.) enn å kjøpe seg fattig på fisk uansett sunnhetsverdi. Situasjonen er imidlertid annerledes mht. norsk ubearbeidet vare eller halvfabrikata (f.eks. frossen blokk) som inngår som råstoff i EUs fiskeindustri fordi denne ikke så lett kan erstattes av substitutter. Referanseprisen kan vel også i noen utstrekning sies å være direkte handelshindrende fordi avvik fra referanseprisene f.eks. ved «dumpingsalg», i tilfelle kan sette de særskilt avtalte tollsatser i Handelsavtalen mellom EU og Norge av 14 mai 1973 ut av kraft. Se også fiskeribrevet av 16. april 1973 der dette for visse produktgrupper er eksplisitt nevnt:

"Nedsettelsene i importtollen på frossen fiskefilet ... og for brisling ... skal iverksettes bare dersom Norge iakttar de referansepriser som er etablert eller vil bli etablert av Fellesskapet".

Hvorvidt kravet om norsk iakttakelse av referanseprisene også gjelder under EØS-avtalen, er et spørsmål om hva som er avtalt. Ifølge avtalens *Protokoll 9 om handel med fiskeprodukter*, «[d]en fortolkning» skal EFTA-landene *hvis* de velger å opprettholde sitt nasjonale regelverk, utforme dette slik at det ikke forårsaker

"[d]istortion of competition ... in relation to the principles of the "aquis communautaire" concerning the common organisation of the market" (pkt. 2).

Markedsforordningen nr. 3687/91 del III - som gjelder prisfastsettingskompetansen - er direkte nevnt i "Den omforente fortolkning" pkt. 2c). Ifølge denne bestemmelse har EFTA gått med på at

Kommisjonens minsteprisordning (tilbaketrekingspriser) skal gjelde for hele EØS-området, jfr. Produsentorganisasjonenes (PO) plikt til å følge hhv. veiledningsprisen (art. 10) og tilbaketrekingsprisen (art. 12):

“These prices shall be valid for the whole Community” (art. 10 (1) annet ledd)

Norge som medlemsstat i EØS hadde da avtalen ble undertegnet rett til å gi regler om fastsetting av minstepris ved omsetning av fisk for ikke-medlemmer av PO som evt. ønsker å selge under minsteprisen. Se Markedsforordningen nr. 3687/91 art. 7 (1). Derved begrenses muligheten for ikke-organisert salg av fisk utenfor PO ved tidspunktet da Norge sluttet seg til EØS, den 2. mai 1992.

G. Prisfastsetting i EU (3): Overgang til «normal, neo-liberalistisk markedsstyring»?

“The Commission is coordinating closely with EU countries to ensure a functioning single market for goods by creating green lanes. These green lanes, based on designated key border crossing-points, will have border crossing checks that will not exceed 15 minutes. Passage is now granted for all goods, including agri-food products.”

[Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/press/2020/04/20200420-supporting-agriculture-and-food-sectors-amid-coronavirus)

Forordning nr. 3687/91 fikk kort levetid. Rådsforordningen (EEC) No 3759/92 av 17 desember 1992 “on the common organization of the market in fishery and aquaculture products” opphevet forordning nr. 3687/91 som i sin tur igjen ble opphevet av Rådsforordningen (EC) No 104/2000, som atter igjen ble opphevet av den *neo-liberalistiske* forordning (EU) No 1379/2013 av 11 desember 2013 om den fælles markedsordning for fiskerivarer og akvakulturprodukter. Sistnevnte endrer forordning (EC) No 1184/2006 og (EC) No 1224/2009 og opphever Rådsforordning (EC) No 104/2000. Hvordan er rettsstillingen i skrivende stund (2. april 2022)?

Formålet med dette avsnitt er å undersøke rekkevidden av ny EU-rett vis-a-vis norsk rett under EØS. Det er for det første spørsmål om Norge og norske næringsdrivende er bundet ord for ord av forordningen, slik det gjelder for andre EU-bestemmelser med EØS-rettslig relevans. For de annet – om så ikke er tilfelle – om Norge likevel må forholde seg til den rettsutvikling som har skjedd ellers i markedsretten.

EØS-komiteen har ikke vedtatt at forordning (EU) No 1379/2013 av 11 desember 2013 om den fælles markedsordning for fiskerivarer og akvakulturprodukter, skal gjelde for EØS. Det

følger av at EØS-komiteen ikke har inkorporert 2013 forordningen på linje med andre forordninger om marked og omsetning. Dette betyr at Norge og de andre EFTA-land i EØS er fritatt for å inkorporere markedsforordningen, ord for ord, slik det gjelder for EU-land, dvs. at EFTA-landene behøver *ikke harmonisere* sitt lovverk med EUs – jf. EØS-avtalen artikkel 7 a). Det som er avtalt, kan mer korrekt omtales som *koordineringskrav*. Det spørsmål som reiser seg er om EØS oppstiller en *koordineringsplikt* som ikke er så ulikt *samsvarsvurderingen*. Norge har her en eksklusiv kompetanse til selv å fastsette de krav som skal gjelde for fiskeomsetningen, og som nedfeller seg i sunnhet- eller veterinærattester. Denne selvbestemmelsesretten er hos norske politikere ikke påaktet – men snarere kjørt frem som noe uønsket. *Er vi her vitne til elefanten som tramper rundt i Stortinget mens de tilstedeværende diskuterer – ikke fjellet som fødte en mus – men kun musa?*

Vi sitter da igjen med spørsmålet om generelle markedsprinsipper som gjelder for EUs markedsøkonomi slik den manifesterer seg i «det indre marked». Utgangspunktet er klart nok:

a. For det første; EØS-avtalen artikkel 4:

«Enhver forskjellsbehandling på grunnlag av nasjonalitet skal være forbudt innenfor denne avtales virkeområde, med forbehold for de særbestemmelser den selv gir».

Bestemmelsen står i Del I. Denne viser til generelle prinsipper – gjennomgående også omtalt som «horisontale» i hele «det indre marked» dvs. for alle «de 4 friheter».

b. For det annet må Norge etterleve EØS-avtalen artikkel 34:

«Når det gjelder anvendelsen av bestemmelsene i dette kapittel, skal selskaper som er opprettet i samsvar med lovgivningen i en av EFs medlemsstater eller en EFTA-stat, og som har sitt vedtektsbestemte sete, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak innen avtalepartenes territorium, likestilles med fysiske personer som er statsborgere i EFs medlemsstater eller EFTA-statene».

Denne bestemmelse står i EØS-avtalen Del II – og gjelder kun for forhold som angår det frie varebytte.

c. For det tredje EØS-avtalen artikkel 97:

«Denne avtale berører ikke den enkelte avtaleparts rett til å endre sin interne lovgivning på de områder som omfattes av denne avtale, med forbehold for prinsippet om ikke-diskriminering og etter å ha underrettet de andre avtaleparter,

- dersom EØS-komiteen fastslår at den endrede lovgivning ikke medfører at avtalen ikke vil virke tilfredsstillende, eller
- dersom fremgangsmåten omhandlet i artikkel 98 er fullført.»

Denne bestemmelse står i Del VII og er gjennomgående – horisontal – dvs. gjelder for alle saksområder som omfattes av EØS-avtalen. Vi kan konstatere at Medlemsstatene i EØS i utgangspunktet, har sin lovgivningskompetanse i behold. Kompetansen må *imidlertid* utfolde seg innen rammen av Norges folkerettslige forpliktelser pluss at den er ugyldig dersom nasjonal lovgivning medfører at EØS «ikke vil virke tilfredsstillende». Denne vurdering gjøres i *EØS-komiteen*. Dvs. at nasjonal lov kun er gyldig dersom beslutningen er enstemmig.

SNOFA setter imidlertid sluttstrek for den «haltende selvbestemmelsesretten» som Norge var pådyttet innenfor EU/EØS matvarejussen: Situasjonen er nå endret: Norge, Island, Liechtenstein og Storbritannia:

“[is] RECOGNISING the Parties’ respective autonomy and right to regulate in order to achieve legitimate public policy objectives” (SNOFA preambelet).

For å gjøre det klart: Et varsel om ny nasjonal lovgivning til EU/EFTA og norsk ensidig beslutning iht. EØS art. 97 med forsikringer om at avtalen fortsatt vil «virke tilfredsstillende», er brudd på EØS. Merk, det står, «fremgangsmåten omhandlet i artikkel 98 er fullført». artikkel 97 viser til EØS-komiteen; «dersom EØS-komiteen fastslår». Av dette følger at *selv ikke den mest velvillige tolkning av art. 97 kan gi rom for norsk iverksetting uten å avvente kommende behandling i EØS-komiteen*. Norge kan ikke ensidig vedta og iverksette nasjonale regler iht. artikkel 97.

Situasjonen er altså slik; Norge er uten noen ensidig eksklusiv lovgivningskompetanse, EØS-komiteen som har denne kompetanse treffer som kjent, kun enstemmige vedtak. Dvs at EU sitter med **vetorett** mot at Norge evt. innfører maksimalpris. Dette er *generelle krav* som gjelder for alle former for omsetning uansett næringsområder, herunder også fiskeri.

d. I tillegg til disse generelle plikter til å unngå stønadsordninger som vrir konkurransen må Norge for fiskeomsetningen oppfylle de særlige krav til fiskeomsetningen i Protokoll 9 jf. artikkel 4:

- 1) Støtte gitt av statsmidler til fiskerisektoren som vrir konkurransen, skal avskaffes
- 2) Lovgivning som gjelder markedsordningen i fiskerisektoren, skal endres for ikke å vri konkurransen.
- 3) Avtalepartene skal gjøre sitt beste for å sikre konkurransevilkår som gjør det mulig for de andre avtalepartene å avstå fra å anvende anti-dumping-tiltak og beskyttelsestoll. Stikkord her er «Støtte gitt av statsmidler» og «vrir konkurransen». Partene har forseglet sin enighet i Felleserklæring nr. 15.⁹²

1. «Selv om EFTA-statene ikke overtar Fellesskapets regelverk om fiskeripolitikken, er det underforstått at når det vises til støtte gitt av statsmidler, skal en mulig konkurransevridning vurderes i sammenheng med artikkel 92 og 93 i EØF-traktaten og i forhold til relevante bestemmelser i Fellesskapets regelverk om fiskeripolitikken.

⁹² Felleserklæring om den omforente fortolkning av artikkel 4 nr. 1 og 2 i protokoll 9 om handel med fisk og andre produkter fra havet

2. Selv om EFTA-statene ikke overtar Fellesskapets regelverk om fiskeripolitikken, er det underforstått at når det vises til lovgivning som gjelder markedsordningen, *skal en mulig konkurransevidning som følge av slik lovgivning vurderes i forhold til prinsippene i Fellesskapets regelverk om den felles markedsordning.*

3. Når en EFTA-stat opprettholder eller innfører nye nasjonale bestemmelser om markedsordningen i fiskerisektoren, skal bestemmelsene i utgangspunktet anses forenlige med prinsippene omhandlet i første ledd dersom de i det minste inneholder følgende elementer

- a) lovgivningen om produsentorganisasjoner avspeiler prinsippene i Fellesskapets regelverk med hensyn til
 - opprettelse av produsentenes eget tiltak,
 - frihet til å bli og opphøre å være medlem
 - fravær av dominerende stilling, med mindre det er nødvendig for å nå mål som samsvarer med målene satt i artikkel 39 i EØF-traktaten
- b) når produsentorganisasjonenes regler utvides til å gjelde ikke-medlemmer i produsentorganisasjonene, samsvarer de bestemmelser som får anvendelse, med bestemmelsene fastsatt i artikkel 7 i forordning (EØF) nr. 3687/91.
- c) når bestemmelser om intervensjon for å støtte prisene eksisterer eller innføres, samsvarer de med bestemmelsene angitt i avdeling III i forordning (EØF) nr. 3687/91».

Oppsummerende kan en si følgende. Den part som ønsker unntak fra noen av EU-rettens fire – 4 – friheter må selv bringe dette opp i forhandlingene om medlemskap i «det indre marked» og ikke minst, *uttrykke dette klart*. Slike ytterst få eksempler finnes i EØS vedlegg VIII og XII: Først Vedlegg VIII (etableringsrett):

«Uten hensyn til avtalens artikkel 31 til 35 og bestemmelsene i dette vedlegg kan Norge fortsette å anvende restriksjoner som gjelder den dagen avtalen blir undertegnet, på etablering for utenlandske statsborgere innen fiske eller i selskaper som eier eller driver fiskefartøyer»

Dernest unntaket i Vedlegg XII: I siste punkt i litra h) annet ledd heter det:

«h. Uten hensyn til avtalens artikkel 40 og bestemmelsene i dette vedlegg kan Norge fortsette å anvende restriksjoner som gjelder den dagen avtalen blir undertegnet, på utenlandske statsborgeres rett til å eie fiskefartøyer.

Restriksjonene skal ikke være til hinder for at utenlandske statsborgere investerer i landbasert fiskeforedling eller i selskaper som bare er indirekte engasjert i fiske. Nasjonale myndigheter skal ha rett til å pålegge selskaper som helt eller delvis er ervervet av utenlandske statsborgere, å avvikle sine investeringer i fiskefartøyer».

Forbudet mot restriksjoner på *etableringsadgangen* gjelder ved oppretting av agenturer, filialer eller datterselskaper, jfr. EØS art. 31 (1) første ledd. Friheten gjelder likeledes for adgangen til å starte og utøve selvstendig næringsvirksomhet og til å opprette og lede foretak, jfr. art. 31 (1) annet ledd. Etableringsfrihetens innhold og omfang følger av EØS-avtalens vedlegg VIII om Etableringsretten gjelder generelt. Betydningen av dette er at EU-interesser iht. EØS-avtalen kan etablere sin virksomhet i Norge og derigjennom konkurrere på lik linje med norskeide

eller norskregistrerte fortak. Det er ikke nødvendig at en har hovedkontor her. Det er tilstrekkelig å opprette filialer. Unntak *fra etableringsfriheten* gjelder kun for etablering i fiskerivirksomhet, jfr. vedlegg VIII pkt. 10. med fiskerivirksomhet menes utøvelse av fiske, altså den aktivitet som består i fangsting. Etablering av virksomhet innenfor *foredlings- eller omsetningsleddet* er ikke unntatt fra friheten i EØS-avtalen art. 31 flg. Dvs. at EU-interesser kan fritt etablere seg innen fiskefordeling eller omsetning i Norge. Ordninger som *forhindrer* slike bedrifter fra å få kjøpe råstoff på lik linje med allerede igangværende bedrifter, er forbudt. I så fall ville etableringsfriheten ikke vært reell.

Investering i landbaserte fiskeforedlingsanlegg, i holdingselskaper eller andre selskap som kun indirekte er engasjert i fiskerivirksomhet er *ikke unntatt* fra de generelle regler om fri bevegelse av kapital, jfr. vedlegg XII litra (h) annet ledd. Dvs. at utenlandsk kapital fritt kan kjøpe seg inn i eksisterende fiskeindustri.⁹³ Dersom vedkommende selskap helt eller delvis eier fiskefartøy kommer vedlegg XII litra (h) annet ledd tredje setning til anvendelse. Regelen om fri adgang til investeringer etter EØS traktaten art. 40 er *ikke* satt ut av kraft ved investeringer i fiskeforedlingsanlegg eller ved "investments" i selskap som kun indirekte er involvert i fiskerivirksomhet, se vedlegg XII litra h annet ledd. Dvs. at hvilket som helst EF-selskap kan kjøpe opp norsk selskap som indirekte eier fiskefartøy. Norge er imidlertid gitt kompetanse til å gripe inn i forhold til en slik investering.

Grunnet prinsippet om «en for alle, alle for en» og forbudet «mot å plukke rosiner ut av pølsa» er EU – ved fullt og assosiert – medlemskap samtidig et *forbud mot doble standarder*. Hovedregel og utgangspunkt er at unntak fra EU-retten kan kun skje der alle traktatparter er enige om at en av dem skal være unntatt fra en eller flere EU-regler.

⁹³ Se St. meld. nr. 100 (1991-92) Om samtykke til ratifikasjon av Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde (EØS) s. 18 sp. 1.

III. EU-STORBRIANNIA HANDELS- OG SAMARBEIDSAVTALE (TCA) FRIHANDELSAVTALE STORBRIANNIA – NORGE; CONTRA EØS – NOEN KOMPARATIVE STUDIER

These green lanes ... will have border crossing checks that will not exceed 15 minutes. Passage is now granted for all goods, including agri-food products.”⁹⁴

Etter denne gjennomgang av EØS-reglene for fiskeomsetning og de mest diskuterte spørsmål vedr. *norsk fiskeriekspport* mht. EØS’ fortrefelighet skal vi dra noen slutninger om Norges stilling via Storbriannias frihandelsløsning vurdert opp imot EØS og WTO/GATT 94. Er det virkelig – som gjentatt utallige ganger i Norge – slik at EØS-avtalen er overlegen de nylig inngåtte handelsavtalene? Oppgaven i fortsettelsen blir å foreta en *sammenlignende studie av hhv. Toll og avgifter, kvoter, samsvarsvurderinger som handlingshindring og «sømløs grensepassering»*. Dvs. en komparativ analyse. Se i dette kapittel III – underpunkt i) til iv):

- i) Toll og avgifter
- ii) Ikke-tariffere handelshindringer, kvoter og andre kvantumsbegrensninger
- iii) Samsvarsvurderinger som handelshindring
- iv) «Sømløs grensepassering»: Fra «Skjemavelde» - til elektroniske dokumenter

A. Bilaterale- contra multilaterale avtaler? WTO , FAO og OIE som ramme

Verdens handelsorganisasjon (WTO) er plattformen for internasjonal handel. Dette anskueliggjøres ikke kun av det antallet stater som er medlemmer av WTO (164), men også av den lange rekke henvisninger som finnes i bilaterale handelsavtaler til verdensorganisasjonen og dens «underbruk» - dvs. hhv. Generalavtalen for handel og toll (GATT), Avtale om veterinære og plantefysiologiske forhold (SPS)⁹⁵ og Avtalen om tekniske handelshindre (TBT)⁹⁶. EU-UK-avtalen (TCA) bygger på samme måten som Storbriannia-Norge frihandelsavtalen (SNOFA) på WTOs prinsipper. Disse multi- og bilaterale avtaler må sammenstilles og sammenlignes med EØS-avtalen, (se Avdeling 2.2, se særlig Artikkel 2.22 paragraf 5). Forholdet mellom dem er som følger: *Artikkel 2.23 (Relationship with the TBT Agreement)* bestemmer at Artikler 2 til 9 og Vedlegg 1 og 3 til

⁹⁴ [Supporting the agriculture and food sectors amid Coronavirus | European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/press/2020/04/20200420-supporting-agriculture-and-food-sectors-amid-coronavirus)

⁹⁵ Sanitary and Phytosanitary Agreement.

⁹⁶ Agreement on Technical Barriers to Trade.

TBT-Avtalen er inkorporert i denne avtale *mutatis mutandis*. Ord og uttrykk i denne avdeling og i Vedleggene til Avdelingen skal tolkes *identisk med* tolkningen i TBT-avtalen.

Av dette følger det at *GATT/TBT er superior – og den har identisk innhold uansett om den kommer til anvendelse under TCA, SNOFA eller EØS, se SNOFA artikkel 2.23.*

Er det identiske løsninger dersom vi sammenligner med SPS-avtalen? For Storbritannia-Norge er bindingen til WTO også avtalt utenfor TBT, se *SNOFA artikkel 2.36, pkt 2 (d)*:

“SPS Agreement” means the Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures, contained in Annex 1A to the WTO Agreement”
[...]

“The definitions under the SPS Agreement prevail to the extent that there is an inconsistency between the definitions adopted under this Agreement or adopted under the auspices of the Codex, OIE, or IPPC and the definitions under the SPS Agreement. To the extent that there is an inconsistency between definitions adopted under this Agreement and the definitions set out in the Codex, OIE or IPPC, the definitions set out in the Codex, OIE or IPPC shall prevail” (*SNOFA artikkel 2.36, pkt 4*).

Vi ser av dette at Storbritannia-Norge (SNOFA)-forpliktelser bygger på de veterinære og psytoosanitære krav på følgende måte: WTO/GATT/SPS-avtalens definisjoner går foran – er superior – i tilfelle av motstrid med denne avtale, dvs SNOFA, og definisjoner oppstilt i Codex, OIE, eller The International Plant Protection Convention (IPPC). Om det er motstrid mellom de 3 sistnevnte og formuleringer i SNOFA, skal sistnevnte vike. Samlet sett betyr dette at SPS går foran Codex, OIE eller IPPC.

Dette betyr *også* at der det i SPS-avtalen er henvisninger til Codex, OIE, eller IPPC og det er motstrid, så har disse 3 regelverk forrang.

B. Markedsadgang, subsidier – og ikke-diskriminering

Fisk og fiskevarer som tilfredsstillter kvalitetskravene og som går til eksport er avhengig av markedsadgang. Det kan være *faktiske, fysiske eller juridiske hindringer*. Et eksempel er at partene stiller strenge kvalifikasjonskrav – f.eks. mesterprøve, sertifikat, autorisasjon m.v. (SNOFA artikkel 12.5). Slik anerkjennelse skal vertsnasjonen innrømme en person som kan dokumentere at utdanningene i hhv Storbritannia og Norge, Island stiller samsvarende krav. Nå finnes det ingen slike krav for å selge fisk – og jeg går ikke nærmere inn på dette.

En hindring om nå er ryddet av veien er strømmen av grenseoverskridende digital text og bilder. Partene innestår for at denne skjer uhindret (SNOFA artikkel 4.11, pkt.1).

Grensehindringer kan også oppstå som følge av "mistenkelig gods," dvs. varer som holdes tilbake på grensen fordi de formodes å være brudd på varemerke-, åndsverks- patentloven m.m. (SNOFA artikkel 7.63). Dette vil ikke trolig ramme fisk og fiskeprodukter med unntak av marine oljer, herunder også patenterbart uttrekk av enzymer for bruk i medisinindustrien.

En annen juridisk skranke kan oppstå som følge av begrensninger i investerings- eller etableringsadgangen. SNOFA artikkel 3 sikrer investorers rett til å etablere seg og drive handel fra et annet land enn der selskapet er opprinnelig etablert eller driver sin forretning fra. Mitt utgangspunkt er at Storbritannia-Norge avtalen fastslår fri markedsadgang som ett av avtalens hovedpunkt, Det er ikke kun tale om å bevare *status quo*, det skal innføres full frihet for investeringer i de ulike sektorer av næringslivet SNOFA Artikkel 3

Ingen av partene skal innføre eller opprettholde begrensninger i etableringsretten, slik at antallet handlende blir redusert, det være seg ved kvoteordninger for antallet eksportører, ved innføring av monopoler, eksklusive leverandøravtaler, eller krav om en økonomisk behovstest. Så kan en spørre hva – konkret – slags reguleringer skal være forbudt mellom partene. Det avtalen forbyr er vedtak som etablerer begrensninger for investorer fra en av de andre partene, det være seg antallet bedrifter eller ved en økonomisk behovstest, se SNOFA Artikkel 3.6 (*Market Access*).

Disse reguleringer gjelder for varer generelt med unntak av subsidier som gjelder vedlegg 1 til WTO-Avtalen om *jordbruksvarer*. Det er videre bestemt at *SNOFA kapittel 9 (Subsidies)*, *Artikkel 9.3, pkt. 8* ikke omfatter fisk og fiskevarer. Disse regler gjelder heller ikke for offentlige innkjøp, eller annen utøvelse av offentligrettslige beføyelser, se *SNOFA Artikkel 3.1, 1(a)*. Hva gjelder da for fisk og fiskeprodukter?

Utgangspunktet er at partene skal fortsette på veien til videre frislepp av handel med jordbruks- og fiskeriprodukter, jf. *SNOFA artikkel 2.18*. Retningen videre er gitt, men det endelige mål er et spørsmål om forhandlinger, som skal finne sted hvert 5 år:

“On the request of a Party, the Parties agree to consult on further liberalisation of trade between them in agricultural and fisheries products, including by way of a review of the conditions of trade in agricultural and fisheries products every five years... will meet to discuss reducing *any type* of obstacles to trade in the agricultural and fisheries sector, on a balanced and mutually beneficial basis”.

Dette retningsvalg skal ikke gå helt uforstyrret. Partene avtalte at de skulle følge

“policies and measures to combat illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing and aim to exclude IUU products from trade flows”; *SNOFA artikkel 13.28*.

Dette berettiger kontroll i havn, på landingsstedet, men også på grensepasseringspunkter. I tillegg følger det av EU-retten at veterinære kontroller kan foretas også hvor som helst innenlands i importlandet. Det er klart at utenlandske selskap eller transportører skal innrømmes «National behandling», jf. SNOFA Artikkel 3.7 (*National Treatment*):

“Each Party shall accord to investors of another Party and to covered enterprises treatment no less favourable than the treatment it accords, in like situations, to its own investors and to their enterprises with respect to the establishment or operation in that Party”.

Likhetskravet gjelder også eksportører og importører imellom. Dette går under betegnelsen «Beste-vilkårsbehandling», se SNOFA Artikkel 3.8 (*Most-Favoured-Nation Treatment*).

“Each Party shall accord to investors of another Party and to covered enterprises treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to investors of a non-Party and to their enterprises, with respect to establishment or operation in that Party.”

Paragraph 1 shall not be construed as obliging a Party to extend to investors of another Party or to covered enterprises the benefit of any treatment resulting from measures providing for recognition, including the recognition of the standards or criteria for the authorisation, licensing, or certification of a natural person or enterprise to carry out an economic activity, or the recognition of prudential measures as referred to in paragraph 3 of the GATS Annex on Financial Services”.

I tillegg vil en se at slike bilaterale avtaler ofte inneholder henvisninger til kvalitetskrav nedfelt i FN-organisasjonen Food and Agricultural Organization (FAO) – *Codex alimentarius* og generelle regler om epizootier og zoonoser – Den internasjonale organisasjon for dyresykdommer (OIE). Slike universelle grenseverdier og -krav forenkler fri flyt av varer, og fremmer verdenshandelen.

Selv om rammevilkårene for bilaterale avtaler generelt finnes i de respektive avtaler skal jeg her begrense meg til hhv. Storbritannia – EU-avtalen (TCA) og Storbritannia – Island, Liechtenstein og Norge frihandelsavtalen (SNOFA). Hovedspørsmålet er hvilke grep som partene har tatt for å lette handelen over landegrenser – dvs. oppnå mest mulig «sømløs» grensepassering. Dette innbefatter direkte og indirekte handelshindre, toll og avgifter, *in casu* eksport/import forbud, kvoteordninger, samsvarsvurderinger, «skjemavelde», veterinære krav. Disse forhold er av stor praktisk betydning og således viktige element i den diskusjon som må komme i etterkant av Brexit. Et grunnleggende spørsmål er om ordningene under TCA samsvares av ordningene SNOFA og om disse igjen bedrer/forverrer rettstilstanden etter EØS. Jeg ser først på EU-UK handels- og samarbeidsavtalen for så å sammenligne løsningen Storbritannia – Norge.

C. EØS som skranke for norsk fiskeeksport

Dette er en annerledes innfallsvinkel enn vanlig brukt i handelspolitiske fortellinger. Det som møter oss, er vanligvis fortellingen om EØS som døråpner og ikke bremsekloss. Dette forhold kan tilskrives EØS-avtalen artikkel 11-13. Her er selvsagt også sekundærlovgivning, men mange av disse forordninger og direktiver er det ikke nødvendig å drøfte i detalj fordi løsningene hviler trygt på hovedavtalens bestemmelser om handelsrestriksjoner som lyder som følger:

«Kvantitative importrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene» (**Art 11**) – som tilsvarende Traktaten om Den europeiske unions virkemåte (TEUV) art. 34.

«Kvantitative eksportrestriksjoner og alle tiltak med tilsvarende virkning skal være forbudt mellom avtalepartene» (**Art 12**) – som tilsvarende TEUV art. 35.»

«Bestemmelsene i artikkel 11 og 12 skal ikke være til hinder for forbud eller restriksjoner på import, eksport eller transitt som er begrunnet ut fra hensynet til offentlig moral, orden og sikkerhet, vernet om menneskers og dyrs liv og helse, plantelivet, nasjonale skatter av kunstnerisk, historisk eller arkeologisk verdi eller den industrielle eller kommersielle eiendomsrett. Slike forbud eller restriksjoner må dog ikke kunne brukes til vilkårlig forskjellsbehandling eller være en skjult hindring på handelen mellom avtalepartene» (Artikkel 13) – som tilsvarende TEUV art. 36.

Hvordan forholder EU og UK avtalen seg til slike handelshindringer? Som en vil se av fortsettelsen opererer *TCA ARTIKKEL 412 – som igjen samsvarer med GATT artikkel XX* – med de samme forbud mot handelsrestriksjoner – både eksport- og import – og med en «nødbremse» slik som i EØS artikkel 13.

TCA- ARTIKKEL 412 (Almindelige undtagelser) lyder som følger:

«1. Intet i afsnit I, kapitel 1 og 5, afsnit II, kapitel 2, afsnit III, afsnit VIII og afsnit XI, kapitel 4, må fortolkes således, at det hindrer en part i at indføre eller opretholde foranstaltninger, der er *forenelige med artikkel XX i GATT 1994*. Med henblik herpå er artikkel XX i GATT 1994, herunder noter og supplerende bestemmelser hertil, med de fornødne ændringer *indarbejdet i og gjort til en del af denne aftale*

2. Med forbehold af kravet om, at sådanne foranstaltninger ikke anvendes på en måde, der udgør en *vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling* mellem lande, hvor de samme forhold gør sig gældende, eller en skjult begrænsning af liberalisering af investeringer eller handel med tjenesteydelser, må intet i [TCA] afsnit II, afsnit III, afsnit IV, afsnit VIII og afsnit XI, kapitel 4, fortolkes således, at det *hindrer en af parterne i at indføre eller håndhæve* foranstaltninger:

a) som er nødvendige af hensyn til den offentlige sikkerhed eller den offentlige sædelighed eller til opretholdelse af den offentlige orden

b) som er nødvendige for at beskytte menneskers, dyrs eller planters liv eller sundhed

c) som er nødvendige for at sikre overholdelse af love eller forskrifter, der ikke er uforenelige med bestemmelserne i denne aftale, herunder foranstaltninger, der vedrører:

i) forebyggelse af vildledende og svigagtig praksis eller følgerne af misligholdelse af kontrakter

ii) beskyttelse af enkeltpersoners privatliv i forbindelse med behandling og udbredelse af personoplysninger og beskyttelse af fortroligheden af personlige optegnelser og konti og

iii. sikkerhed.

Vi merker oss formuleringene «forenelige med ARTIKEL XX i GATT 1994 samtidig som det er partenes forståelse at «de fornødne ændringer [er] ... indarbejdet i og gjort til en del af denne aftale» Dette er forhold som er regulert i EØS-avtalen artikkel 11-13. Tolkningene er identiske i både EU, EØS, GATT og TCA. WTO-reglen som de står i GATT 1994 er *lex superior*, jf. TCA artikkel 515 Forholdet til WTO-overenskomsten:

«Parterne bekræfter deres rettigheder og forpligtelser over for hinanden i henhold til WTO-overenskomsten og andre aftaler, som de er part i. Intet i denne aftale må fortolkes således, at en af parterne skal handle på en måde, der er uforenelig med dens forpligtelser i henhold til WTO-overenskomsten».

Denne «troskap» til GATT-reglene skal også gjelde når fokus er på «virksomheten til statshandelsforetak», se artikkel 378 (Forholdet til WTO-aftalen): «Parterne bekræfter deres rettigheder og forpligtelser» iht. « de allmenne prinsipper om ikke-diskriminerende behandling» og for å sikre åpenhet ved å «gi melding til Rådet for handel med varer» i henhold til ARTIKEL XVII, stk. 1 og 3, i GATT 1994...»

Det er – i tilfelle motstrid – GATT-tolkningen som partene skal følge.

WTO har i en lang rekke trinn – s.k. «runder»⁹⁷ – beveget verdenshandelen fra neomerkantilistisk, statskontrollert varehandel («prewar protectionist period») til en neoliberalistisk modell. Varer skal flyte fritt og statsgrenser skal ikke være hinder for vareflyten. EU-UK trade and cooperation agreement (TCA) setter agenda her; ordet “liberalisering” er f.eks. brukt hele 354 ganger i en avtale på 2527 sider.

WTO anno 2022 er kommet langt på den veien. For industrielt bearbejdede produkter er vi i all hovedsak i mål der det siste store hinder var klesproduksjon som faset inn tøy med opprinnelse i China i en 10 års overgangsperiode etter China-medlemskapet 2001. Nasjonale barrierer på

⁹⁷ Jf. F.eks. Torquay-runden (1951), Kennedy-runden (1964-1967), Tokyo-runden (1973-1979), Uruguay-runden (1986-1993), Doha-runden (1991-).

kinesisk kleseksport opphørte 11. desember 2011. Med ett eneste slag ble mongolsk klesproduksjon som tidligere var storeksportør til «Vesten» slått ut som «for dyr».

Rammeverket for hvilken som helst bi- og multilateral avtale om handel – herunder både EU-Uk TRADE AND COOPERATION AGREEMENT (TCA) OG FREE TRADE AGREEMENT BETWEEN THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND AND ICELAND, THE PRINCIPALITY OF LIECHTENSTEIN AND THE KINGDOM OF NORWAY (SNOFA) – er at industriprodukter – jf. «nomenklaturen» kap. 25-99 skal møte 0-toll i hele WTO-området, dvs. de 164 medlemsstater. For landbruksvarer – nomenklaturen kap 1-24 gjelder fortsatt de enkelte lands unilaterale tilbudslistor – og de ikke tariffære satser fastsatt autonomt. Eneste unntak er «de minst utviklede land» (MUL) og Generalized System of Preferences (GSP)⁹⁸ som er innrømmet 0-toll ved eksport av varer i visse tollklasser.

D. Generelt om EU-UK handelsavtalen (TCA) – neo-liberalisme

Man kan spørre seg om britenes handelsavtale med EU peker ut en klar retning for partenes relasjoner. Er det en fast og konsekvent linje i avtaleverket? Er dette et skritt i neo-merkantilistisk eller neo-liberalistisk retning? Jeg ser først på noen generelle trekk ved avtalen, for så å undersøke i hvilken grad disse er fulgt opp i prinsippene for «de 4 friheter».

Det er ingen tvil om i hvilken retning pilen peker. Grunnprinsippet – se artikkel 358 (Prinsipper og definisjoner) er som følger:

«1. Parterne anerkender viktigheten av fri og uhindret konkurranse i deres handels- og investeringsrelasjoner. Parterne erkender, at konkurransebegrensende forretningspraksis kan legge hindringer i veien for velfungerende markeder og underminere fordelene ved handelsliberalisering».

Målet er utviklingen av «*fri og uhindret konkurranse*». Trusselen som partene ser, er «konkurransebegrensende forretningspraksis». Partene skal hindre at EU og britene havner i et slikt utføre. Utgangspunktet finner vi i *TCA artikkel 15*:

«Formålet med dette kapittel er å lette handelen med varer mellom parterne og opprettholde en liberalisert varehandel i overensstemmelse med bestemmelsene i denne avtale».

Situasjonen med 0-toll er ytterligere manifestert i TCA artikkel 514 (Opprettelse av et frihandelsområde).

⁹⁸ [Generalized System of Preferences | UNCTAD](#)

«Parterne oppretter herved et frihandelsområde i overensstemmelse med ARTIKEL XXIV i GATT 1994 og ARTIKEL V i GATS».

Som en vil vite er det 0-toll i frihandelsområder. EFTA er et slikt marked. Her ble toll på fisk og fiskevarer satt i null pr. 1. juli 1990. Nå følger altså EU og UK etter med sin avtale om frihandel.

Tar en EU-retts tolkningsmetodikk i betraktning – dvs. en tolkning som lar virknings- og ikke formålsbetraktninger avgjøre, «den effektive virkning» ("*effet util*") f.eks. om et nasjonalt vedtak forskjellsbehandler på grunnlag av nasjonalitet, er det ikke avgjørende om hensikten med vedtaket var diskriminering, det er nok at det virker diskriminerende og de som er rammet kan påvise forskjellsbehandlingen.

«Betydningen af formålsfortolkninger understreges af og forklarer anvendelsen af princippet "effet util" af de fortolkede regler. Domstolen vil, hvor traktatens tekst gør det muligt, vælge den fortolkning, der mest effektivt vil medvirke til at fremme realiseringen af bestemmelsernes formål, set i lyset af traktaternes grundlæggende formål, ikke mindst integrationsformålet, forstået som ønsket om at skabe snævrere forbindelser mellem medlemsstaterne.»⁹⁹

For å oppfylle dette formålet må partene legge opp til et bredt samarbeide: jf. TCA Artikkel 294 (Samarbejde) her konkretisert som offentlige anbud og innkjøp:

«1. Parterne anerkender de fordele, der kan opstå ved samarbejde på internationalt plan om gensidig liberalisering af markederne for offentlige udbud»

Dette peker utover de 2 parter –EU og UK. Slike fordeler ser partene for seg på området for de 4 friheter, slik det anskueliggjøres her: «på internationalt plan». Altså partene har forpliktet seg til å hensynta ikke kun de rent regionale- men de globale mål – en «all inclusive» neo-liberalistisk verdensorden som inkluderer mer enn EU og det indre marked, men også resten av verden, dvs. WTOs 164 medlemsland herunder Sveits, Storbritannia og Norge. TCA-avtalen dekker vare- og kapitalflyten.

Det er ikke meningen at TCA skal gå lengre enn GATT 1994, jf. Afsnit XII undtagelser artikkel 412 Almindelige undtagelser (se s. 47).

Men, neo-liberalismen er intet «par tout»- kort. Konkurransen skal være rettferdig og rimelig. Dette kalles «levelling the playing-ground». Et eksempel på brudd på konkurranseretten

⁹⁹ Claus Gulmann og Karsten Hagel-Sørensen: EF-ret (1988) s. 129.

er «dumpingsalg», et annet eksempel er subsidier. Også her er *virkingen* av tiltaket avgjørende. Selv salg innen et konsern med forgreninger i flere land kan regnes som dumping. Dvs. at også skjult dumping omfattes.¹⁰⁰ Andre eksempler finner vi i kapittel 2 (liberalisering af investeringer), artikkel 127 (Anvendelsesområde): Som en vil se – artikkel 127 lest i sin kontekst – gjelder liberaliseringen her kun for tjenesteydelser og investeringer:

«Dette kapitel finder anvendelse på foranstaltninger truffet af en part, som *påvirker* etableringen af en virksomhed, som udøver økonomiske aktiviteter, og driften af en sådan virksomhed foretaget af:

- a) investorer fra den anden part
- b) omfattede virksomheder og
- c) for så vidt angår artikkel 132 enhver virksomhed på partens område, som indfører eller opretholder foranstaltningen».

Også her er det tale om virkningen av «foranstaltninger» – dvs. reguleringer som angår forretningsforhold eller andre «økonomiske aktiviteter». Det spiller ingen rolle om formålet er aldri så godt. Er virkningen f.eks. diskriminerende er dette tilstrekkelig til at det må reises traktatsbruddsak.

Men TCA angår ikke kun vareflyt og investeringer, men *også etableringsretten* jf. ARTIKKEL 128 (Markedsadgang):

«En part må ikke indføre eller opretholde foranstaltninger for så vidt angår etablering af en virksomhed foretaget af en investor fra den anden part eller af en omfattet virksomhed eller drift af en omfattet virksomhed, hverken på grundlag af hele dens område eller på grundlag af en territorial underopdeling, der

- a) medfører en begrensning af:
 - i) antallet af virksomheder, der kan udføre en bestemt økonomisk aktivitet, enten i form af spesifikke numeriske kvoter, monopoler, eksklusive rettigheder eller krav om en økonomisk behovsprøve
 - ii) den samlede værdi af transaksjoner eller aktiver i form af numeriske kvoter eller krav om en økonomisk behovsprøve
 - iii) det samlede antal transaksjoner eller den samlede produktion uttrykt som spesifikke numeriske enheder i form af kvoter eller krav om en økonomisk behovsprøve» .

Det gjøres særskilt oppmerksom på at ARTIKKEL 128, litra a), nr. i)-iii), «omfatter ikke foranstaltninger, der træffes for at begrense produktionen af et landbrugs- *eller fiskeriprodukt*». Dette siste gjelder for oss. Hvor langt en kan gå i retning av nasjonal styring. Om dette betyr innskrenkninger for «den frie flyt» sett i forhold til EØS-løsningen kommer jeg tilbake til i underpunkt romertall ii - se straks nedenfor. Som vist der er ordningen for fiskeprodukter slik at en ikke helt ut skal følge hovedregelen. Det kan – unntaksvis – overlates til den enkelte stat å etablere begrensninger.

¹⁰⁰ Se annex I (Notes and Supplementary Provisions) § 1 pkt. 1 til GATT-avtalen av 30 oktober 1947.

Investeringsfrihet og etableringsfrihet er lite verdt om det ikke ledsages av fri flyt av kapital og oppgjør i form av pekuniære transaksjoner, se Artikkel 213 (Formål):

«Formålet med dette afsnit er at muliggøre fri bevægelighed for kapital og betalinger i forbindelse med transaktioner, der liberaliseres i henhold til denne aftale.»

Denne plikt til å la investeringer flyte fritt er nærmere spesifisert i *ARTIKKEL 215 (Kapitalbevægelser)*:

«1. Hver part tillader for så vidt angår transaktioner på betalingsbalancens kapitalposter og finansielle poster fri bevægelighed for kapital med henblik på liberalisering af investeringer og andre transaktioner som omhandlet i denne sektionens afsnit II».

Som et viktig forbehold ved bi- eller multilaterale avtaler er partenes adgang til å be om unntak fra enkelte regler. Dette er ting som partene ofte ikke kunne enes om der og da, men som det er politisk vilje til å ta opp til fornyet vurdering på et senere tidspunkt. Her skal det ikke listes opp alle slike forhold, men kun nevne noen illustrasjoner fra avsnit XII undtagelser bilag 19 (eksisterende foranstaltninger).

Disse unntak er ikke «horisontale» - dvs. gjelder ikke «rund baut» men kun for spesielt nevnte ordninger eller regler. Unntakene er listet opp iht. EU og UK-erklæringer – i all hovedsak unilaterale. Se artikkel 133, 139 og 195 som forbehold, som Storbritannia og EU har gjort og som gjaldt *eksisterende* bestemmelser, som avviker fra forpliktelsene i henhold til: TCA artikkel 128 eller 135 og «aftalens ARTIKEL 136, c) denne aftales ARTIKEL 129 eller 137» m.v.¹⁰¹

I Storbritannias *Forbehold nr. 18 – «Landbrug, fiskeri og fremstillingsvirksomhed»* og næringsområdet [Sektor og delsektor]: Landbrug, jakt og skovbrug, husdyr- og rensdyravl, fiskeri og akvakultur»; er listet opp forbehold om markedsadgang for «Grænseoverskridende handel med tjenesteytelser». Her vises det direkte til GATS 1994, reglene om «National behandling» og «Mestbegunstigelsesbehandling» (se hhv. artikkel 129 og 130).

I EUs *Forbehold nr. 21 – «Landbrug, fiskeri og vand»* finner vi EUs posisjon mht. «Landbrug, jakt og skovbrug; fiskeri, akvakultur, tjenesteydelser i tilknytning til fiskeri; indvinding, rensning og distribution af vand». Siden mitt tema er vareflyt mht. fisk og fiskeprodukter tar fremstillingen her ikke stilling til tjenesteytelser som angår fiskeri.

¹⁰¹ L 149/1200, Den Europæiske Unions Tidende 30.4.2021

D. EU-UK handelsavtalen (TCA) – Om fisk og fiskevarer

Utgangspunktet er at fiskeprodukter følger de generelle regler for handel mellom EU og Storbritannia. TCA inneholder ingen særregler for omsetning av fisk med unntak av regler om statsstøtte. Dette er klargjort i *TCA kapitel 3 kontrol med subsidier*. De gjelder ikke subsidier, som er omfattet av bestemmelsene i del IV eller bilag 2 til avtalen om landbruk, og subsidier i forbindelse *med handel med fisk og fiskevarer*. Se her indledende bemerkninger til produktspesifikke opprinnelsesregler, bemerkning 1 – dvs. GATT 1994 – den harmoniserte nomenklatur, se *Tariffering i det harmoniserte system (2017)*, der kapittel 1-24 omfatter alt av jordbruk og fiskeriprodukter:

«For the purpose of this Article, “agricultural and fisheries products” means all goods within Chapters 1 to 24 of the Harmonized System» (SNOFA artikkel 18 pkt. 4.)

Så til de mest debatterte tema i etterkant av Brexit. Se romertall i)-iv):

i. Bytteordninger: Fiskekvoter mot markedstilgang – i korte trekk

De siterte bestemmelser straks nedenfor gjelder TCA kapitel 3 (ordninger for adgang til farvande og ressurser). Som kapitlet viser dreier dette seg om – stort sett kun fangstleddet.

«Parterne samarbejder om bevarelsesmæssige og handelsrelaterede aspekter af fiskeri- og akvakulturpolitikker og -foranstaltninger, herunder i WTO, RFFO'er og andre multilaterale fora, hvis det er relevant, med henblik på at fremme bæredygtige fiskeri- og akvakulturpraksisser og handel med fiskevarer og akvakulturprodukter fra bæredygtigt forvaltede fiskeri- og akvakulturaktiviteter» (TCA Artikkel 404).

Dette ligger utenfor mitt tema her og skal derfor ikke behandles. Når jeg likevel tar opp noen få temaer er det fordi det skinner igjennom *at fangstmuligheter fortsatt skal være et byttemiddel for å oppnå 0-toll eller lav toll*. Vi er da havnet midt i diskusjonen om fisk- og fiskeprodukters markedstilgang.

Innledningsvis kan en si at TCA «slår inn åpne dører» fordi det samarbeid som EU og UK avtalte er en av bærebjelkene i Havrettskonvensjonen, se f.eks. artikkel 41, 43, 61, 63, 64, 66, 69, 70, 74, 83, 94, 98, 100, 117, 118 etc. Fordi både EU som UK er medlem av havrettskonvensjonen er TCA nærmest en påminnelse. Utmeislingen av pliktens omfang tilhører havrettens regler, og ikke internasjonal handelsrett.

«1. Parterne anerkender betydningen af at bevare og forvalte havets biologiske ressourcer og økosystemer på en bæredygtig måde og af at fremme ansvarlig og bæredygtig akvakultur og den rolle, som handel spiller i forfølgelsen af disse mål.

2. Hver part skal i medfør af stk. 1:

a) forpligte sig til at handle konsekvent og, hvis det er relevant, overholde de relevante FN-aftaler, aftaler inden for rammerne af De Forenede Nationers Fødevarer- og Landbrugsorganisation ("FAO"), FN's havretskonvention, aftalen om gennemførelsen af bestemmelserne i De Forenede Nationers havretskonvention af 10. december 1982 vedrørende bevarelse og forvaltning af fælles fiskebestande og stærkt vandrende fiskebestande, udfærdiget den 4. august 1995 i New York, FAO-aftalen om fremme af fiskerfartøjers overholdelse af internationale bevarelses- og forvaltningsforanstaltninger på det åbne hav, udfærdiget den 24. november 1993 i Rom, FAO's adfærdskodeks for ansvarligt fiskeri og FAO-aftalen om havnestatsforanstaltninger, der skal forebygge, afværge og standse ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri, vedtaget den 22. november 2009 i Rom på den 36. samling af FAO-konferencen, og deltage i FAO-initiativet vedrørende det globale register over fiskerfartøjer, køle- og fryseskibe og forsyningskibe» (TCA artikkel 404, Handel med og bæredygtig forvaltning af havets biologiske ressourcer og akvakultur).

Dette går under betegnelsen «bindingslister» som dels retter seg mot alle 164 medlemsstater i WTO, men gjelder også *Autonome satser* – dvs. ensidig nedsettelse av toll – ofte uten at det kreves noen motytelse. Dette viser at det er en mangelsituasjon der EU eller UK står uten tilstrekkelig med råstoff. Denne situasjon går ofte under betegnelsen «selgers marked».

Det fører for langt å dukke ned i detaljene her, men jeg unnlater likevel ikke å nevne grenser for den ene stats suspensjonsadgang overfor fiskere fra den annen stat: Den må

stå i et rimeligt forhold til *de økonomiske og samfundsmæssige virkninger* af den påståede mangel, helt eller delvist suspendere præferencetoldbehandlingen af andre varer i henhold til [TCA] artikkel 21 (Forbud mod told).

Suspensjonen må likevel ikke føre til brudd på prinsippet i TCA «afsnit XI [Lige vilkår for åben og fair konkurrence og bæredygtig utvikling].»

Sammenhengen mellom handel og transport er slik: «Hvis seksjon et [Handel] suspenderes helt, suspenderes også seksjon tre [Vejtransport].» Dvs. at suspensjon som gjelder handel generelt omfatter også regler og virksomhet som gjelder frakt til lands. *Sammenhengen* – som Norge vedvarende har avvist i EØS – kommer tydelig frem i *TCA artikkel 506: (Afhjælpende foranstaltninger og tvistbilæggelse)* som gjelder det særlige fiske i Bailiwick of Guernseys, Bailiwick of Jerseys og Isle of Mans farvann. Med forankring i en klage på forhandlingspartens ...

«påståede manglende overholdelse af denne sektion ... kan den anden part ("den klagende part") efter at have underrettet den indklagede part:
2. helt eller delvis suspendere adgangen til sine farvande og den præferencetoldbehandling, der indrømmes fiskevarer i henhold til artikel 21 [Forbud mod told].»

Dette er hovedregel og *utgangspunkt*. En illustration på situationer som kan udløse suspensioner, findes i *TCA artikel 501 (1)*:

«På baggrund af en prioritering af de kompensationsforanstaltninger, som forstyrrer denne aftales funktion mindst muligt, kan fiskeriparten helt eller delvist suspendere adgangen til sine farvande og den præferencetoldbehandling, der indrømmes fiskevarer i henhold til artikel 21 [...]

Vi ser at der kyststaten som i sin økonomiske sone, territorialfarvann og indre farvann trues av f.eks. bestandssammenbrudd som følge av overfiske kan fisket stoppes mot at fiskere fra den annen part får kompensasjon gjennom alternativt fiskeri. Videre gjelder at der truet fiskebestand nyter godt av «præferencetoldbehandling», så kan denne suspenderes. Dette skal også udløse «kompensationsforanstaltninger».

TCA artikel 501 (6.) avgjør rettskildenes rang. Ingen av WTO-reglene eller prinsipper eller andre handelsrettslige avtaler kan sette TCA til side.

«En part kan ikke påberåbe sig WTO-overenskomsten eller andre internationale aftaler for at forhindre den anden part i at suspendere forpligtelser i henhold til denne artikel».

Det er klart at TCA artikel 506 er et kasuistisk utslag av en generell ordning som EU-UK har enes om, se *artikel 500 (Adgang til farvande)*

«1. Hvis der opnås enighed om TAC'er, skal hver part give den anden parts fartøjer adgang til at fiske i dens farvande i de relevante ICES-underområder det pågældende år. Der gives adgang på et niveau og på de betingelser, der fastsættes i forbindelse med de årlige konsultationer.»

2. For så vidt angår en parts påstått manglende overholdelse af *artikel 502* [Adgang til Bailiwick of Guernseys, ...], *artikel 503* [Meddelelsesfrister vedrørende import og direkte landing af fiskevarer] eller enhver anden bestemmelse i denne sektion, for så vidt som den vedrører ordningerne i disse artikler, kan den anden ("den klagende part") efter at have underrettet den indklagede part:

a) helt eller delvis suspendere adgangen til sine farvande, jf. *artikel 502*

b) hvis den finder, at den suspension, der er omhandlet i litra a), ikke står i et rimeligt forhold til de økonomiske og samfundsmæssige virkninger af den påståede mangel, helt eller delvist suspendere præferencetoldbehandlingen, der er indrømmet fiskevarer i henhold til artikel 21 [Forbud mod told]

c) hvis den finder, at den suspension, der er omhandlet i litra a) og b), ikke står i et rimeligt forhold til de økonomiske og samfundsmæssige virkninger af den påståede mangel, helt eller delvist suspendere præferencetoldbehandlingen af andre varer i henhold til *artikkel 21 [Forbud mod told]*.

Uanset denne stk. 1 ikke træffe afhjælpende foranstaltninger, der har indvirkning på ordningerne, der er fastsat i henhold til *artikkel 502 [Adgang til Bailiwick of Guernseys, ...], 503 (se ovenfor)*.

ii. Toll og avgifter¹⁰² under TCA, etter endt overgangsfase

Her ser jeg på det permanente tollregime som EU og Storbritannia har avtalt seg imellom. Det som ofte omtales som motsetningsforhold, er i TCA snudd til samarbeid.

«Medmindre andet er fastsat, forstås i anden del af denne aftale, i protokollen om gensidig administrativ bistand i toldspørgsmål og i protokollen om administrativt samarbejde og bekæmpelse af svig vedrørende merværdiafgift og om gensidig bistand ved inddrivelse af fordringer i forbindelse med skatter og afgifter» (*TCA Artikkel 512, Definitioner*)

Jeg holder utenfor WTO-tollkontingenter som er uavklart:

«Retsstillingen etter overgangsperiodens utløb 1. Import til EU af produkter med oprindelse i Det forenede kongerige (og omvendt)».¹⁰³

Jeg går heller ikke inn på enkeltspørsmål som gjelder tollklareringssystemet: Dette omfatter bl.a. tollklareringspersonell – jf. *TCA Artikkel 113 (Toldklarere)*:

«En parts toldbestemmelser og -procedurer kræver ikke obligatorisk anvendelse af toldklarere eller andre agenter. Hver part giver meddelelse om og offentliggør sine foranstaltninger vedrørende anvendelse af toldklarere. Hver part anvender gennemsigtige, ikkediskriminerende og forholdsmæssigt afpassede regler, hvis og når de godkender toldklarere».

Jeg skal her konsentrere meg om følgende: Hvordan er tollvernet for import eller eksport av varer, in casu fisk og fiskevarer dvs. varer som har enten Storbritannia eller EU som hhv. opprinnelse eller endelig destinasjon.? Hva har partene avtalt? Er tollsatsene etter Brexit hevet i forhold til Null-tollen som gjaldt ved fullt EU-medlemskap?

Svaret følger av *TCA Artikkel 21 (Tollforbud)* og lyder som følger:

¹⁰² Se om systemet i etterkant av BREXIT: Europa-kommissionen, Generaldirektoratet for beskatning og toldunion, Generaldirektoratet for handel, Generaldirektoratet for landbrug og utvikling af landdistrikter, Generaldirektoratet for maritime anliggender og fiskeri, Bruxelles, den 20. januar 2021 REV2 — 15. september 2021, Meddelelse til interessenter: Det forenede kongeriges udtræden og EU-reglerne om toldkontingenter.

¹⁰³ Op.cit s.3.

«Med mindre andet er fastsat i denne aftale, er told på varer med oprindelse i den anden part forbudt».

Toll-reglene må tolkes i sin kontekst. Artikkel 21 er ingen enslig svale; jf. prinsippet om opprettholdelse av skatter og andre avgifter – som kunne ha utlignet eller «nullet ut» et tollbortfall skal ikke kunne beholdes eller innføres: Se *TCA Artikkel 22: Eksporttold, -skatter eller andre avgifter*

«1. Ingen af parterne må indføre eller opretholde told, skatter eller andre afgifter af enhver art, der pålægges ved eller i forbindelse med eksport af en vare til den anden part, eller interne skatter eller andre afgifter for varer, der eksporteres til den anden part, som overstiger den told og de afgifter, som pålægges tilsvarende varer bestemt til indenlandsk salg.»

En tilsvarende regel har i *Frihandelsavtalen mellom Storbritannia og Norge, se SNOFA artikkel 2.7*. Dette omfatter alle pekuniære krav som ikke er gebyrer som kun skal dekke «de anslåede omkostninger ved de ydede tjenester» (se *Artikkel 23*). Et utslag av dette er at en

«part må ikke opkræve gebyrer eller andre afgifter ved eller i forbindelse med import eller eksport på et ad valorem-grundlag» (iht. omsetningsverdi).

En tilsvarende regel følger av *Frihandelsavtalen mellom Storbritannia og Norge – se Storbritannia-Norge frihandelsavtale (SNOFA) Artikkel 2.8 pkt. 2*. Dette forhindrer likevel ikke at partene krever betalt for dekning av ekstravgifter forbundet med grensepassering. Se *Storbritannia-Norge frihandelsavtale (SNOFA) Artikkel 2.57 (Advance Rulings) i avdeling 2.4 (Customs and Trade Facilitation): Ekstravgifter*

“are limited to the amount of *the approximate cost* of services rendered by that Party to the concerned importer or exporter, and shall not represent an indirect protection to domestic goods or a taxation of imports or exports for fiscal purposes” (*SNOFA) Artikkel 2.8*).

Som vist i den samme artikkel så skal slik fakturering av ekstravgifter – og dette gjelder *alle* avgifter og andre utgifter – helt ut følge reglene i WTO;

“in accordance with Article VIII (Fees and Formalities Connected with Importation and Exportation) of GATT 1994 and its interpretative notes, that all fees and other charges within the scope of GATT Article VIII:1(a) of GATT 1994, imposed by that Party”

Denne generelle regel følges også ved spesialtilfeller mht. f.eks. reparasjoner som fordrer grensepassering:

«En part må ikke legge told på en vare, uanset oprindelse, der importeres midlertidigt». (*TCA artikkel 34*).

Det forholder seg på tilsvarende måte ved transittering av varer. *TCA artikkel 430*
(Fiskale bestemmelser):

«6. Bagage og fragt i direkte transit på en parts område er fritaget for skatter, told, gebyrer og andre lignende avgifter.

TCA har her samme innhold som *GATT 1994 artikkel V.3*:

«... traffic coming from or going to the territory of other contracting parties shall ... be exempt from customs duties and from all transit duties or other charges imposed in respect of transit ...»

Dvs. at opphør eller endring krever enstemmighet – dvs. at både EU og Storbritannia må være enige, om ikke andre løsninger er avtalefestet:

«Handelsspecialudvalget vedrørende Toldsamarbejde og Oprindelsesregler [kan] fremsætte henstillinger til Partnerskabsrådet om ændring af bestemmelserne i dette kapitel og bilagene hertil med henblik på at indføre begrænsninger eller restriktioner med hensyn til godtgørelse af eller fritagelse for told» ». (*TCA artikkel 35*).

Ergo, partene ser for seg at dynamikken i det internasjonale samfunn av handlende stater kan medføre at Storbritannia og EU må ta tollfritak (toldkontingenter) for tredjeland opp til revisjon. TCA-avtalen mellom EU og Storbritannia er en frihandelsavtale, men under enhver omstendighet et tilfelle som klart henhører under «other agreement». ¹⁰⁴ Eksistensen av denne bilaterale avtale betyr at vi ikke må falle tilbake på hhv. EU- eller Storbritannia «bindingslister». Dette følger av partenes vilje slik den kommer til uttrykk i *TCA artikkel 21-23*, også klargjort i partenes utkast til avtale *TCA artikkel 33*.

«handels- og samarbeidsaftalen [TCA] inneholder bestemmelser for anvendelsen af eksisterende WTO-toldkontingenter, hvori det anføres, at *produkter med oprindelse i Det Forenede Kongerige ikke kan importeres til Den Europæiske Union i henhold til eksisterende WTO-toldkontingenter*. Tilsvarende kan produkter med oprindelse i Den Europæiske Union *ikke* importeres til Det Forenede Kongerige i henhold til eksisterende WTO-toldkontingenter» ¹⁰⁵ (*TCA artikkel 33*)"Anvendelse af eksisterende WTO-toldkontingenter"): «Produkter med oprindelse i en af parterne kan ikke importeres til den anden part i henhold til eksisterende WTO-toldkontingenter som defineret i stk. 2».

Partene har mao. avtalt å beholde «det tollfri indre marked. Det står imidlertid mer enn det. Det springende punkt er innbakt i uttrykket «er fastsat i denne aftale» (Artikkel 21). Her står det vitterlig at all toll som EU og/eller Storbritannia har ilagt en vare grensepasserende partene imellom, heretter er ulovlig uansett hva som har skjedd i forkant selv om ordningen

104 Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance

105 Import til EU af produkter med oprindelse i Det forenede kongerige (og omvendt)

har vært praktisert over lang tid. Altså; ved ratifisering av TCA er hovedregelen null-toll, *med mindre selve* avtalen bestemmer noe annet. Om avtalen sier noe annet er gjenstand for noen klargjørende kommentarer (se straks nedenfor i dette underpunkt).

Her er det på sin plass med en utdypende forklaring: Om jeg imidlertid gjør slike funn, er det oppsiktsvekkende fordi *dette i så fall betyr at TCA vil være det første rettslige tilbakeslag for neo-liberalismen siden GATT-oppstarten i 1947. Dette betyr videre at «bestefarklausulen» og med den «liberalismejaget», er vraket. Intet mindre!*

For noen er dette sikkert en besnærende tanke. Men til dem som er ihuga liberalister sier jeg; fortvil ikke, det finnes intet grunnlag for å trekke en slik slutning. Intet sted i TCA finnes det regler som pålegger toll for varehandel over grensene mellom Storbritannia og EU. Vi er ikke vitne til et brudd med neo-liberalismen.

Man må ikke glemme at der bilaterale avtaler mangler er det intet lovtomt rom – *lakune* – men som det hevdes fra britisk hold, der ligger WTO-systemets regler som en må falle tilbake på, med mindre partene har avtalt noe annet.:

“The tariffs in the UK Global Tariff are the UK’s ‘Most Favoured Nation’ (MFN) tariffs, and they replace the EU’s Common External Tariffs. *The tariffs apply to goods where there is no Free Trade Agreement, preferential tariff regime or other agreement.* If the UK and the EU fail to arrive at an agreement on tariffs, the UK Global Tariff will apply to imports from EU member states” (bold types in original).¹⁰⁶

Her omtales skifte av nomenklatur og «bestevilkårsbehandling» fra EU’s Common External Tariffs (EUs tilbudsliste til WTO) og til Storbritannias ‘Most Favoured Nation’ (MFN) tariffs. Det fastslås videre at denne nomenklatur kommer til anvendelse der det ikke finnes folkerettslige avtaler om handel mellom to eller flere stater.

Det avgjørende spørsmål gjenstår: Hva gjelder så? Finnes det noe eksempel på at fisk og fiskevarer – eller andre varer for den saks skyld – pålegges toll mellom EU og Storbritannia? Det ville i så fall betydd at en handel som – så lenge britisk medlemskap i EU bestod – hadde 0-toll ville under BREXIT vært reversert – altså noe som i så fall betød at dette handelsforhold gikk *fra et neo-liberalistisk til et neo-merkantilistisk system.* Det ville i så fall vært svært oppsiktsvekkende. Dette er også forklaringen på at *TCA-Protokollen om tollspørsmål* bestemmer at TCA-reglene har forrang framfor andre regler om toll i andre folkerettslige kilder mellom de samme parter:

«Bestemmelsene i denne protokoll har forrang frem for bestemmelsene i enhver bilateral aftale om gjensidig administrativ bistand i toldspørsmål, som er eller måtte bli indgået mellom Unionens enkelte medlemsstater og Det Forenede Kongerige, i det omfang

¹⁰⁶ [Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance](#)

bestemmelserne i disse bilaterale aftaler er uforenelige med bestemmelserne i denne protokoll» (*Protokoll om gjensidig administrativ bistand i toldspørsmål artikkel 16, Andre aftaler*).

Nå er det – som vist i sitatene fra *TCA artikkel 21-23 og 34-35* – ikke slik. Hovedregelen om null-toll slår inn. Dette følger av TCA artikkel 514, jf. 515:

«Parterne oppretter herved et frihandelsområde i overensstemmelse med artikkel XXIV i GATT 1994 og artikkel V i GATS.»

«Parterne bekrefter deres rettigheter og forpliktelse over for hinanden i henhold til WTO-overenskomsten og andre aftaler, som de er part i. *Intet* i denne aftale må fortolkes således, at en af parterne skal handle på en måte, der *er uforenelig* med dens forpliktelser i henhold til WTO-overenskomsten» (ARTIKKEL 515, Forholdet til WTO-overenskomsten).

Vi ser av dette at EU-UK etablerer et *frihandelsområde* som erstatter «det indre marked» i EU-tollunionen. Dette betyr at et null-toll-område fra før BREXIT fortsetter å være det; et område med null-toll. Det bestemmes samtidig at TCA-regler med identisk innhold til GATT 1994 ikke på noe punkt skal tolkes annerledes enn det som følger av WTO-avtalen. Derfor; rettsstillingen er, slik som det riktig fremstilles fra britisk hold:

“The UK announced a trade agreement with the EU on 24 December meaning there will be zero tariffs on seafood of EU or UK origin traded between the UK and EU .”¹⁰⁷

Ergo: Det er nulltoll over hele linja: Både for landbruksvarer (GATT HS – Harmonisert standard) Nomenklaturen kap. 1-24 og industriprodukter; kap. 25-76. Konklusjonen da er at EU og Storbritannia holder stødig kurs for liberalisering ikke bare disse to land imellom, men også for verdenshandelen utenfor EØS. Regelverket kan ikke forstås annerledes.

iii. Handelshindringer: Kvoteordninger, eksport/importforbud

“The deal agreed in principle today (4th June) is the first time these three European countries have included dedicated chapters on digital trade and small businesses in any trade deal, making it the most advanced they have done to date.

Cutting-edge digital provisions mean when British firms export to Norway and Iceland, they will be able to benefit from commitments that limit unnecessary paperwork. Electronic documents, contracts and signatures will allow goods to move seamlessly across borders, saving businesses time and money.”

¹⁰⁷ [Brexit - seafood tariffs — Seafish guidance](#)

[UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein
- GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

Problemstillingen her er om partene er berettiget til å innføre kvantitative import- eller eksportreguleringer som rammer den andre parts selskaper. Utgangspunktet er at hver av partene kan opprettholde tollkvoter – som ellers er hjemlet, men disse skal være så handelsfremmende som mulig (*SNOFA artikkel 2.9*). Hvis det oppstår vanskeligheter ved iverksetting eller tolkning skal partene møtes for konsultasjoner.

Fokus er den permanente situasjon *etter* overgangsordningen under BREXIT – altså etter at TCA fant sin løsning den 24 desember 2020.

Hovedregelen er at direkte handelshindringer er forbudt, og kun åpen i *ekstraordinære* situasjoner som utløser særlige vanskeligheter for en av partene. Handelshindringer kan ikke være en del av partens ordinære politikk. Oppstår det vanskeligheter i handelen vedrørende mellom partene – særlig nevnt handelshindringer - som rammer bearbejdede jordbruksprodukter, særlig med vekt på ikke-tariffære hindringer (*se SNOFA artikkel 2.9, 5(b)*). Partene skal la investeringer slippe til. Det er en alminnelig antakelse mellom partene at «grønne» investeringer skal føre til bærekraftig utvikling (*SNOFA Artikkel 13.10*).

EU-UK avtalen er klar på at ikke-tariffære hindringer skaper diskriminerende virkninger, og torpederer prinsippet om frie markeder og markedsstyring se illustrasjon viser jeg til enigheten om at

«hver af parterne [anvender] princippet om ubegrænset adgang til *det internationale* maritime marked og handel på et kommercielt og ikke diskriminerende grundlag ved: ... å afskaffe og afholde sig fra at indføre ensidige foranstaltninger eller administrative, tekniske eller andre hindringer, der kan udgøre en skjult begrænsning eller have diskriminerende *virksomheder* for den frie levering af internationale søtransporttjenester ...» (*TCA Artikkel 191, Forpligtelser*).

Det vi behandler her er ikke-tariffære krav slik som sertifikater, kvoter, kvantitative restriksjoner m.v. Men også prosessuelle ordninger som i praksis *virker* handelshindrende, er blant forpliktelsene. Det er videre særskilt avtalt at pekuniære krav ikke må være slik at de i realiteten blokkerer for eksporten:

«Parterne bestræber sig hver især på at sikre, at eventuelle gebyrer eller afgifter, som en part eller dennes tekniske repræsentant pålægger en juridisk eller fysisk person, hvis aktiviteter er omfattet af dette afsnit, er rimelige, står i et rimeligt forhold til de leverede tjenester og ikke skaber handelshindringer. (*TCA artikkel 455, Omkostningsdækning*).

Iht. alminnelig tolkningsteori skal en ikke søke etter løsninger i kilder som er *lex inferior*, når klare svar følger av alminnelig språklig forståelse av kilder *lex superior*. Det gjelder for denne fremstilling som da følgelig kan kortes ned i og med at det ikke kan være noen tvil om rettsstillingen. Det er ingen grunn til å «bekjempe vindmøller» ei heller slå inn åpne dører. Etter mitt skjønn kan det ikke være tvil om at følgende britiske utsagn er korrekt konklusjon:

“And this ambitious Agreement – carefully judged to benefit everyone – is the first the EU has ever reached allowing *zero tariffs* and *zero quotas*. We will preserve the immense benefits of free trade for millions of people in the United Kingdom and across Europe.”¹⁰⁸

Videre synes både eliten og allmenheten å være av den oppfatning – som jeg deler – at denne type avtaler er et langt skritt i retning av uhemmet neo-liberalistiske handelsregimer i verden. Avtalen er enestående i sitt slag – til nå har GATT-sporet nøydt seg med et noe mer betinget syn på kvantitative handelsrestriksjoner.¹⁰⁹

“2. The United Kingdom and the European Union have agreed to unprecedented 100% tariff liberalisation. This means there will be no tariffs *or quotas* on the movement of goods we produce between the UK and the EU. This is the first time the EU has agreed a zero tariff zero quota deal with any other trading partner.”¹¹⁰

iv. «De Tre Søstre»: Samsvarskrav: IPPC, OIE og Codex Alimentarius

«EØS/EFTA-statene har i stor grad nådd målsettingen om en avtale som er minst like god som avtalen mellom EU og Storbritannia («Trade and Cooperation Agreement»- TCA). Dette innebærer at frihandelsavtalen vil sikre like, eller bedre, vilkår vis-à-vis konkurrenter fra EU. Det gjelder bl.a. for handel med tjenester og investeringer, offentlige anskaffelser, tekniske handelshindre, mattrygghet (SPS) og immaterialrettigheter. Avtalen sikrer stabil og forutsigbar adgang til det britiske markedet for norsk næringsliv».¹¹¹

I dette underavsnitt skal jeg se på bekymringen for – om vi sier opp EØS – at Norges viktige eksportnæring – fisk og fiskevarer blir avvist som følge av dårlig kvalitet, f.eks. som følge av «dyrevelfærd, antimikrobiel resistens og [lite] bæredygtige fødevarer» (TCA

¹⁰⁸ Rt Hon Boris Johnson MP, Prime Minister: UK-EU TRADE AND COOPERATION AGREEMENT, Summary, (Westminster, December 2020), *Foreword*.

¹⁰⁹ QUANTITATIVE RESTRICTIONS. Note by the Secretariat Addendum 1. Following the decisions of the CONTRACTING PARTIES at their Fortieth and Forty-first Sessions (BISD 31S/222 and 32S/92-93), contracting parties should make complete notifications of their quantitative restrictions every two years and notify details of changes therein as and when they occur (NTM/W/6/Rev.5/Add.10, 9 December 1994).

¹¹⁰ Op.cit. note 82 s. 6.

¹¹¹ Prop. 210 S (2020–2021) Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia s. 14.

artikkel 70). Som vist er forbudet mot handelshindringer ikke enestående for EØS. Se *WTO/SPS-aftalen Artikkel 6* og de relevante OIE- og IPPC-standarder, -retningslinjer og -anbefalinger. Som der vist følger grenselinjene *ikke* statsgrensene, men *grensene mellom sykdomsfrie og sykdomsbefengte områder*. Fisk og fiskevarer kan ikke uten videre – «sømløst» krysse grensene mellom slike områder. Til det kreves det tillatelse fra de veterinære myndigheter i sykdomsfrie områder:

«Hvis en part finder, at en bestemt region har en særlig status med hensyn til en bestemt sykdom, og som oppfyller kriterierne i OIE's sunnheitskodeks for terrestriske dyr, kapitel 1.2, eller OIE's sunnheitskodeks for akvatiske dyr, kapitel 1.2, kan den anmode om anerkendelse af denne status. Den importerende part kan kræve yderligere garantier i forbindelse med import af levende dyr og animalske produkter alt efter den aftalte status» (*TCA preambel 15*).

Denne status fastsettes av opprinnelseslandet. Dersom produktet iht opprinnelsesbevis kommer fra et sykdomsfritt område, kan importlandet ikke kreve ytterligere garantier. Annerledes ved de sykdomsbefengte eller antatt befengte områder. Her kan importlandet kreve f.eks. særlige sunnheits- eller helseattester som dokumenterer at sykdommen ikke har rammet levende dyr eller animalske produkter.

«Parterne anerkender hinandens sykdomsfrie områder og beskyttede zoner ved overgangsperiodens udløb». (*TCA Artikkel 78, paragraph 8*).

Fremgangsmåten som partene er enige om at skal følges beskrives slik i *TCA Artikkel 78 (utkast SPS.10): (Tilpasning til regionale forhold)*

«1. Parterne anerkender begrebet zoneinndeling, herunder parasit- eller sykdomsfrie områder, beskyttede zoner og områder med lav forekomst af parasitter eller sykdomme og anvender dette begreb i deres samhandel i overensstemmelse med SPS-aftalen, herunder retningslinjerne, for at fremme den praktiske gjennomførelse af SPS-aftalens artikkel 6 og de relevante OIE- og IPPC-standarder,¹¹² -retningslinjer og -anbefalinger. Specialudvalget for handel vedrørende sunnheits- og plantesunnheitsforanstaltninger kan fastlægge nærmere detaljer for disse procedurer under hensyntagen til SPS-aftalen og relevante OIE- og IPPC-standarder, -retningslinjer og -anbefalinger.

2. Parterne kan også enes om at samarbejde om begrebet opdeling af segmenter som omhandlet i kapitel 4.4 og 4.5 i OIE's sunnheitskodeks for landdyr og kapitel 4.1 og 4.2 i OIE's sunnheitskodeks for akvatiske dyr».

1. Vi skal her kort oppsummere hovedpunktene i det folkehelsesystem som er bygget opp internasjonalt, dvs. det som med et forenklet uttrykk kalles veterinære krav og -kontroller, og

¹¹² WTO/SPS Committee Decision G/SPS/48.

som også omfatter plantesanitære tiltak (på dansk; Sundheds- og plantesundhedsmessige avtaler). Det dreier seg om «samarbejde om dyrevelfærd, antimikrobiel resistens og bæredygtige fødevarer-systemer» (*TCA artikkel 70*). Samarbeidet skal være slik at det *ikke resulterer i handelshindre*: partene skal «sikre, at parternes sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger ("SPS-foranstaltninger") ikke skaber unødvendige handelshindringer» (*TCA artikkel 69 litra a) og c) og e).*) På fagspråket går matvaresikkerhetskravene under betegnelsen «De Tre Søstre»:

“The IPPC is one of the "Three Sisters" recognized by the World Trade Organization's (WTO) Sanitary and Phytosanitary Measures (SPS) Agreement, along with the Codex Alimentarius Commission for food safety standards and the World Organization for Animal Health (OIE) for animal health standards.”¹¹³

2. Det er dette siste som NHO har ytret bekymring for. Vil Storbritannias uttreden av EU medføre ekstra stopp og forsinkelser for transportører som landeveisfrakter fisk og fiskevarer? Særlig har en pekt på tendenser til kødannelse ved grensene: NHO-forklaringen er at mens EUs Food-law er harmonisert rett – gyldig og pliktig for alle medlemstatene i det indre marked (EU og EØS) så resulterer det britiske «utenforskap» i en rettslig «alenegang». BREXIT medfører britiske kodifikasjoner som må komme til erstatning for den omfattende EU Food-law med en lang rekke forordninger og direktiver. Sekundærlovgivningen her inneholder for sjømatens del mer enn 1000 sider.¹¹⁴ Dette lovverk er i stadig endring;

«nye *handelshindre* vil oppstå mellom Norge og Storbritannia, fordi *vi mister den dynamiske utviklingen av felles regelverk* som kjennetegner EØS-avtalen» (uth.her).¹¹⁵

Vår fhv. statsminister har et poeng mht. at EU-harmoniseringen forsvinner. Men det hun fremstiller som negativt, er tvert imot positivt. Det angår både substansielle- og prosessuelle krav,¹¹⁶ for det sistes vedkommende se f.eks. *TCA artikkel 112 (Forhåndsavgjørelser)*:

«1. Hver part udsteder på de økonomiske operatørers anmodning gjennom sine toldmyndigheter forhåndsavgjørelser, som beskriver den behandling, de pågældende varer skal have. Sådanne avgjørelser udstedes skriftligt eller i elektronisk format inden for en bindende frist, og de skal indeholde alle nødvendige oplysninger i overensstemmelse med den udstedende parts lovgivning.

[...]

9. Der udstedes forhåndsavgjørelser om: a) tarifiering af varer b) varers oprindelse og c) alle andre spørgsmål, som parterne måtte blive enige om.»

¹¹³ [Overview - International Plant Protection Convention \(ippc.int\)](http://ippc.int)

¹¹⁴ Peter Ørebech, Matloven med forskrifter, UiT Norges arktiske universitet, 28 august 2015

¹¹⁵ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24.](#)

¹¹⁶ Se krav i SPS-aftalens artikkel 5.

Her innføres det som på godt norsk kalles «forhåndstilsagn»,¹¹⁷ bindende, offentlige vedtak som gir de kontraherende parter forutberegnelighet. Gitt at visse minimumskvaliteter oppfylles, ja så samsvarer fisken og fiskevarene med de kvalitetskrav som må stilles til menneskeføde.

Handels- og samarbeidsavtalen mellom UK og EU anerkjenner de to partenes eksklusive lovgivningskompetanse på sitt territorium, dvs. med de begrensninger som følger av TCA. Her er det imidlertid på sin plass med et stort MEN: *Fhv. Statsminister Solberg* setter saken «på hodet», og logikken blir deretter. Her er mine innvendinger:

Problem (1): Hvilken kontraktspart *mister noe* – er det den som har noe («the Have») – eller den som ikke har noe («the Have Nots»)? Svaret er selvsagt – førstnevnte. Det neste spørsmål er hvem som er denne «vi»? *Statsministerens «vi» er tydeligvis Norge og Storbritannia.* Men i så fall, hvordan kan vi ha mistet lovgivningsmakten ved utmeldelse av EØS, når makten under EØS-regimets matvarlovgivningen tilhører EU eksklusivt, og Norge er her redusert til en faxmaskin – som riktig påpekt av Storbritannias fhv. Statsminister Cameron.¹¹⁸ Dersom vi slik som Storbritannia, går ut av EØS vil retten til å gi matlover – herunder kvalitetsforskrifter for fisk og fiskevarer – igjen havne i Norge. Den gjenvunne lovgivningskompetanse skal Norge bruke på lik linje med sine avtaleparter – og ikke som nå – som et lydrike under EU:

“The Parties agree to cooperate in the Codex, OIE and IPPC on the development of international standards, guidelines and recommendations in the areas under the scope of this Section” (SNOFA artikkel 2.45, *Multilateral International Fora*).

.
Dette kalles å «gjenvinne» og ikke «miste» sin lovgivningsmakt, fru Solberg!

Problem (2): Forsvinner dynamikken? EUs enerett til fortløpende å oppdatere felles regelverk opphører i Norge når (om) vi melder oss ut av EØS. Vår fhv. Statsminister Solberg uttalelser gir skinn av at enten så er det EØS ellers så er det null dynamikk. *Dette er ikke kun en feil, det er «feik».* Hennes uttalelser etterlater inntrykk av at regler *om samsvarsvurderinger* ikke finnes. Imidlertid oppsigelse av EØS betyr ikke at dynamikken forsvinner. *Folket ved Stortinget har da gjenvunnet sin posisjon som lovgivende makt i Norge.* Dynamikken ivaretas av hhv. Norge i Norge og av Storbritannia i Storbritannia innenfor WTO-rammene og det

¹¹⁷ Innst.S.nr.145 (1998–1999) Innstilling fra finanskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Per-Kristian Foss og Børge Brende om innføring av bindende forhåndstilsagn i skattesaker.

¹¹⁸ [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

felles ansvaret for utviklingen av felles universelle standarder, se for sistnevntes vedkommende *TCA artikkel 33, 78, 94, 102, 103, 104, 114, 250, 287, 332, 374, 376, 378, 400, 411, 414, 469, 501, 506, 513, 514, 515, 516 og 737*. Disse rammer henviser til internasjonal handel med bl.a. landbruks- og industrivarer, herunder fiskevarer. *WTO-reglene med referanse til Codex, OIE and IPPC har forrang*.

«Hvis en forpliktelse i denne sektionens afsnit I-XII eller sektion seks i denne del i det væsentlige svarer til en forpliktelse i henhold til WTO-aftalen, anses enhver foranstaltning truffet i overensstemmelse med en fritagelse vedtaget i henhold til ARTIKKEL IX i WTO-aftalen *for at være i overensstemmelse med den i nærværende aftale indeholdte i det væsentlige tilsvarende bestemmelse*» TCA artikkel 414 (Fritagelser fra WTO).

Fhv. statsminister Erna Solberg er ikke alene om sin misforståelse. Forskerne Elvestad og Veggeland uttaler reservasjonsløst:

«En sveitsisk løsning vil ... være mer ustabil og kostbar å opprettholde, og dessuten mangle tilsvarende *tilgang til EUs regelverksarbeid* som det Norge har i dag. Det er også et åpent spørsmål om Norge, som geografisk er i en helt annen posisjon enn Sveits, vil kunne oppnå de *samme betingelsene* på grensekontroll uten en EØS-avtale, som det Sveits har oppnådd.»¹¹⁹

Dette er «digt og forbannet løgn»¹²⁰ og i beste fall et produkt av villfarelse, uten fotfeste i virkeligheten. *Sannheten er at Norge har dårligere vilkår enn Sveits – forutsatt at vi tviholder på EØS-avtalen – og ved å avstå fra å fremforhandle en frihandelsavtale á la Storbritannia – Norge (SNOFA) eller Storbritannia-EU (TCA).*

For det første: Selv medlemmer av EU har store problemer med å få tilgang til EUs regelverksarbeid, fordi dette i starten foregår i hemmelige grupper under EU-kommisjonen. F.eks. medlemmer av EU-parlamentet nektes innsyn i gruppens medlemmer eller arbeid. Medlemmene utpekes av kommisjonen, uten at medlemmenes navn publiseres eller kunngjøres. Arbeidsspråket er *fransk* inntil saken havner på kontorsjef-nivå i kommisjonen. Alt som skjer i disse ikke-formaliserte gruppene, er belagt med stor grad av hemmelighetskremmeri. Iht. de opplysninger som jeg fikk av Jens Peter Bonde – mangeårig dansk medlem av EU-parlamentet,¹²¹ ble han etter års kamp gitt begrenset innsyn i en av

¹¹⁹ Christel Elvestad og Frode Veggeland i A. Melchior og F. Nilssen, (red.) *Sjømatnæringen og Europa. EØS og alternativene*. Oslo: Universitetsforlaget (2020). s. 150.

¹²⁰ Henrik Ibsen, *Peer Gynt* (1867).

¹²¹ Personlig meddelelse til denne forfatter i etterkant av møtet om EU på UiO – på Blindern i 2004. se også *Jens-Peter Bonde: Sådan styres EU*, (2002 ISBN 87-7456-668-7)

undergruppene. Det ble da klart at de ikke-konstitusjonelle lovkonsipister var representanter for de samme næringsinteresser som lovgivningen skal regulere. Det finnes intet system for utpeking av personer iht. deres nasjonalitet. Slik utnevning er ikke bare *ikke tilfelle*, dette er *forbudt*. MP, kommisjonærer, byråkrater etc. er ikke deres hjemlands representanter, men EU-borgere som skal kun ha tanke for det felles beste for EU. Det er derfor ikke det minste rart at f.eks. slovakiske bønder eller luxemburgske finansmoguler skal ha et ord med i laget når EUs felles fiskeripolitikk (CFP) skal utmeisles.

For det annet og under enhver omstendighet vil Norge være utstyrt med så få representanter i Parlamentet og rådet, at innflytelsen er tilnærmet null. Av parlamentets 705 medlemmer velger f.eks. Danmark 14, Finland 14, Estland 6, Sverige 21 representanter. Norge – som EU-medlem – ville neppe fått flere representanter enn Danmark og Finland.

I EU-ministerrådet har Tyskland, Frankrike, og Italia 29 stemmer. Spania og Polen 27 stemmer mens Sverige har 10, Danmark og Finland har 7 og Estland har 4. Også her ligger det an til at Norge – som evt. EU-medlem – trolig ikke ville fått flere representanter enn Danmark og Finland, altså en stemmevekt på 7. I og med at hovedtyngden av beslutninger treffes med simpelt- eller kvalifisert flertall, skjønner en at det er langt frem selv om Norge fikk – slik vi har under EØS «*tilgang til EUs regelverksarbeid*». *Fra dette kan en ikke slutte at det i så fall resulterer i at EU adopterer norske standpunkt.*

For det tredje er hvert lands frihet til selv å lovfeste sine matsikkerhetskrav være vanlig praksis i frihandelsavtaler. Det er klart urimelig å anta at EU og Norge ikke skulle komme til enighet om å følge alminnelige WTO-regler i bilaterale handelsforhold:

“This Agreement includes an SPS Chapter which ensures that the UK and the EU can maintain *fully independent SPS rules* to protect human, animal and plant life and health, preserving each Party’s right to independently regulate, while not creating unjustified barriers to trade. *This is standard practice in free trade agreements.*”¹²²

3. Norge og Storbritannia har valgt å følge EU-UK frihandelsløsning for krav til matvaresikkerheten – se SNOFA artikkel 1.1,2 (e), jf. artikkel 14.1, 3 (a). Systemet er utmeislet i *TCA kapittel 3. I artikkel 69* er formålene med dette kapittel opplistet slik:

- a) at beskytte menneskers, dyrs og planter liv eller sundhed på parternes områder og samtidig lette samhandelen mellom parterne
- b) at fremme gjennomførelsen af SPS-aftalen

¹²² UK-EU Trade and Cooperation Agreement Summary (December 2020) s. 9-10.

- c) at sikre, at parternes sunheds- og plantesunhedsforanstaltninger ("SPS-foranstaltninger") ikke skaber unødvendige handelshindringer
- d) at fremme større gennemsiktighet og forståelse for anvendelsen af hver parts SPS-foranstaltninger
- e) at styrke samarbejdet mellem parterne om bekæmpelse af antimikrobiel resistens, fremme af bæredygtige fødevarer-systemer, beskyttelse af dyrevelfærd og elektronisk certificering
- f) at styrke samarbejdet i de relevante internationale organisationer med henblik på at udvikle internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger vedrørende dyresundhed, fødevarer-sikkerhed og plantesundhed og
- g) at fremme begge parter gennemførelse af internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger.

Ad utvikling av internasjonale standarder se *TCA artikkel 82 (Multilaterale internationale fora)*:

«Parterne er enige om at samarbejde i multilaterale internationale fora om utviklingen af internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger på de områder, der er omfattet af dette kapitel».

Vi ser at utgangspunktet for begge parter er å nærme seg hverandres nasjonale krav ved å transformere WTOs internasjonale veterinære og plantefysiologiske krav slik de er utformet i hhv. SPS-avtalen og TBT-avtalen. Det samme gjør også Norge og Storbritannia, se *SNOFA artikkel 2.45*. Dette avtalte bilaterale samarbeide skal skje i to retninger, hhv. UK-EU og Storbritannia-Norge (EFTA-statene). Dette betyr at Storbritannia blir «kromtappen». Britene kan ikke bli enig med Norge om f.eks. max kvikksølvinnhold i fisk for så å bli enig med EU om det samme, kun med en annen max-grense. Samme gjelder for arbeidet for å bekjempe multiresistente (se f.eks. *TCA artikkel 69 litra e-g*), *SNOFA artikkel 2.34, litra e og 2.47*) eller sykdomsbefengte dyrebesetninger. Storbritannia kan ikke samarbeide med Norge om å forby antibiotika i fôr (f.eks. *SNOFA artikkel 2.35, 2 og 2.47*) for så deretter å bli enige med EU om at slikt medisinfôr kan brukes på permanent basis, som vekstfremmere – «growth promoters» i besetninger av f.eks. gris.

SPS- og TBT-avtalene bygger så i sin tur på The International Plant Protection Convention (IPPC), Verdensorganisasjonen for Dyrehelse (OIE – Organization Internationale de Epizootie), FAO Codex Alimentarius standarder. Systemet skal «lette samhandelen» *ikke* ved at *EU-rettens* regler – se *EØS-avtalen artikkel 17*,¹²³ jf. *Vedlegg I*¹²⁴ – skal implementeres i det internasjonale samfunn av stater, men ved at *WTO/SPS-reglene* transformeres til EU-rett, med bindende virkning for EU, alle EUs 27 medlemsstater og Storbritannia.

¹²³ “Annex I contain specific provisions and arrangements concerning veterinary and phytosanitary matters”.

¹²⁴ EØS-avtalen – Vedlegg I Veterinære og plantesanitære forhold.

4. For WTO-medlemmene gjelder at internrettslig veterinærjuss skal *ikke kun* hensynta beskyttelse av mennesker og dyr, men de skal også sørge for at regelverket ikke danner «unødvendige handelshindringer». I *TFEU artikkel 36*. «Slike forbud eller restriksjoner må imidlertid ikke kunne brukes til vilkårlig forskjellsbehandling eller være en skjult hindring for handelen mellom medlemsstatene». I *artikkel 113* omtales dette som «konkurransesvridning». Parallele krav oppstilles i *SNOFA artikkel 1.1,2 (d)* og i mer utdypet i *TCA artikkel 81*.

5. Det er imidlertid klart at [*TCA kapittel 3 kontrol med subsidier*] ikke gjelder subsidier, som er omfattet af bestemmelse i del IV eller bilag 2 til avtalen om landbruk, og subsidier i forbindelse med handel med fisk og fiskevarer. Se her *Indledende bemerkninger til produktspecifikke oprindelsesregler, bemerkning 1*, dvs. *GATT 1994*, den harmoniserte nomenklatur, *Tariffering i det harmoniserede system (2017)*.

6. Partene skal «styrke samarbeidet» (*TCA artikkel 69*) i de relevante internasjonale organisasjoner slik som WTO/GATT, FN/FAO/Codex Alimentarius, IPPC og Verdensorganisasjonen for Dyrehelse ("OIE"). «Unionen og medlemsstatene skal fremme samarbeid med tredjestater og med internasjonale organisasjoner som arbeider med folkehelse» *TFEU, (Traktaten om EUs funksjonsmåte) artikkel 168,3*. Det endelige mål er å etablere universelle standarder for alle handlende i det internasjonale samfunn av stater. Det er dette som en rekke steder omtales som harmonisering, se f.eks. *TFEU artikkel 113 151 og 171*. Det samme er nedfelt i *SNOFA artikkel 2.47 pkt. 4*:

“The Parties shall cooperate in and follow existing and future codes, guidelines, standards, recommendations and actions developed in relevant international organisations, initiatives and national plans aiming to promote the prudent and responsible use of antimicrobial agents in animal husbandry and veterinary practices and crop production, and, where appropriate, towards harmonisation of surveillance and data collection”.

7. *TFEU, artikkel 168, 4b* – som gjelder de 27 EU-land og EØS-avtalen – som gjelder EFTA-landene minus Sveits – forholder seg til WTO/GATT/SPS på samme måte fordi både EU og EØS-statene er medlemmer av WTO, samtidig som både TCA og SNOFA inkorporerer SPS- og TBT-reglene. Dette betyr *kort sagt, som medlem av WTO må EU på samme måte som Norge iverksette og følge SPS-avtalen og de underliggende regler. Systemet slik det er konstruert viser at WTO-prinsippene er innebygget ikke kun i TCA-EU-UK-avtalen, men også i SNOFA-avtalen mellom Storbritannia og Norge, Island og Liechtenstein, jf.*

avsnitt 2.3, se Artikkel 2.34-2.50. Som en vil se har Storbritannia-EU bestrebet seg på å traktatfeste de samme WTO-bestemmelsene i TCA, jf. kapittel 3, artikkel 69-89 (Procedure).

8. Denne rangorden er avtalt partene (EU-UK) imellom. Dvs. at en lang rekke TCA- (f.eks artikkel 71, 4) og SNOFA-artikler 2.36, 4, er *lex inferior* i forhold til WTO-reglene:

«Definitionerne i SPS-aftalen har forrang, i det omfang der er uoverensstemmelse mellom de definitioner, der er vedtaget af Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger eller inden for rammerne af Codex, OIE eller IPPC, og definitionerne i SPS-aftalen. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de definitioner, der er vedtaget af Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger, og definitionerne i Codex, OIE eller IPPC, gælder definitionerne i Codex, OIE eller IPPC» (artikkel 71, 4 – se også SNOFA artikkel 2.36, 4).

Av definisjonsmakten som ligger i WTO/GATT 1994 – og SPS-avtalen, følger det at SPS-reglene må ha forrang i motstridstilfellet. Som det følger av WTOs «Agreement on import licensing procedures» skal medlemmene av GATT 1994 artikkel 1, Pkt. 2-3 sikre at

«the administrative procedures used to implement import licensing regimes are in conformity with the relevant provisions of GATT 1994 including its annexes and protocols, as interpreted by this Agreement, with a view to preventing trade distortions that may arise from an inappropriate operation of those procedures, taking into account the economic development purposes and financial and trade needs of developing country Members.2 3. The rules for import licensing procedures shall be neutral in application and administered in a fair and equitable manner” (uth.her).

Ved bruk av automatisk importlisenser – dvs. fritak fra forbud som innvilges i alle tilfeller, noe som vi ofte benevner som «registreringsordning» – skal ordningen være å anse som rettsriktige dersom:

- (i) “any person, firm or institution which fulfils the legal requirements of the importing Member for engaging in import operations involving products subject to automatic licensing is equally eligible to apply for and to obtain import licences;
- (ii) applications for licences may be submitted on any working day prior to the customs clearance of the goods;
- (iii) applications for licences when submitted in appropriate and complete form are approved immediately on receipt, to the extent administratively feasible, but within a maximum of 10 working days”. (GATT-94, Agreement on import licensing procedures artikkel 2,2 *litra a*)

Rettssubjektet som oppfyller de rettskrav som importlandet oppstiller har lik adgang til å søke og tildeles importlisens. Søknader behandles på hverdager og skjer i forkant av tollklareringen. I tillegg gjelder det en maksimal frist som er høvelig for importmyndighetene på 10 arbeidsdager. Men uansett, slike søknader kan sendes elektronisk så tollklarering kan skje i god tid før grensepassering skjer rent fysisk. Der virtuelle, datamaskinbaserte skjema tas i bruk kan disse forenkle markedsføringsprosessen, jf. artikkel 74 (utkast SPS.6): «Officiel

certificering ... Parterne fremmer indførelsen af elektroniske certifikater og andre teknologier til at fremme handelen». SNOFA artikkel 2.13 – import licencing

9. TCA Artikkel 84 (tidl. Artikkel SPS.16): Samarbejde om dyrevelfærd søker å bedre dyrs levevilkår i alle livs-faser. Det er nå blitt gjennomslag for at «1. Parterne anerkender dyr som følede væsener. De anerkender også sammenhængen mellem bedre dyrevelfærd og bæredygtige fødevarerproduksionssystemer». Det gjelder:

at styrke samarbejdet mellem parterne om bekæmpelse af antimikrobiel resistens, fremme af bæredygtige fødevarer-systemer, beskyttelse af dyrevelfærd og elektronisk certificering f) at styrke samarbejdet i de relevante internationale organisationer med henblik på at udvikle internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger vedrørende dyresundhed, fødevarer-sikkerhed og plantesundhed og g) at fremme begge parters gennemførelse af internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger» se *TCA Artikkel 69, litra c)-g)*.

Tilvarende regel finnes i *SNOFA artikkel 2.48, 1.* for forholdet mellom Norge og Storbritannia:

“the Parties may establish a joint working group on combatting antimicrobial resistance which shall, as appropriate, share information with the SPS Sub-Committee” (*SNOFA artikkel 2.47, pkt.6*).

Et instrument som skaper dynamikk, finnes i Specialudvalget for handel mht. sundheds- og plantesundhedsforanstaltningen dvs. SPS-reglene jf. *TCA Artikkel 87 (SPS.19)*. Dette utvalg tilsvares av Felleskomiteen for EFTA-statene og Storbritannia, se *SNOFA artikkel 2.47, pkt. 6*. Disse parter skal etablere «a joint working group on combatting antimicrobial resistance which shall, as appropriate, share information with the SPS Sub-Committee». Se også *SNOFA artikkel 2.48 (dyrevelfærd), artikkel 2.49 (bærekraftig matproduksjon) m.m.*

I motsetning til EØS der EU *unilateralt* fastsatte alle substansielle krav til kvalitetssikring etablerer SNOFA bilaterale plattform for samarbeid mellom EU- og EFTA-statene for utvikling av terskelverdier, minste- eller maksimalkrav osv. Målsettingen er – både i SNOFA og i TCA å sikre «Bæredygtige fødevarer-systemer». For å oppnå dette skal:

«Hver part tilskynder sine tjenester inden for fødevarer-sikkerhed og dyre- og plantesundhed til at *samarbejde* med deres modparter i den anden part med henblik på at fremme bæredygtige fødevarerproduksionsmetoder og fødevarer-systemer» (*TCA artikkel 86*).

Hva går så samarbeidsplikten ut på? Fra TCA Artikkel 87 (SPS.19): «Specialudvalget for handel vedrørende sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger» som overvåker gjennomførelsen og anvendelsen av dette kapitel og som har følgende oppgaver, hitføres følgende:

- «a) omgående at afklare og behandle ethvert spørsmål, der rejses af en part vedrørende udarbejdelse, vedtagelse eller anvendelse af sundheds- og plantesundhedsmæssige krav, standarder og henstillinger i henhold til dette kapitel eller SPS-aftalen
- b) at drøfte igangværende processer vedrørende udarbejdelse af nye regler
- c) så hurtigt som muligt at drøfte betænkeligheder, som en part har givet udtryk for med hensyn til de SPS-importbetingelser og -procedurer, som den anden part anvender
- d) regelmæssigt at gennemgå parternes SPS-foranstaltninger, herunder certificeringskrav og grænsegodkendelsesprocesser, og deres anvendelse for at lette handelen mellem parterne i overensstemmelse med principperne, målene og procedurerne i *SPS-aftalens artikel 5*. Hver part angiver eventuelle passende foranstaltninger, den træffer, herunder med hensyn til hyppigheden af identitetskontrol og fysisk kontrol, under hensyntagen til resultaterne af denne gennemgang og på grundlag af de kriterier, der er fastsat i *BILAG SPS-1: Kriterier omhandlet i artikel SPS.19., litra d)*.
- e) udveksling af synspunkter, oplysninger og erfaringer med hensyn til samarbejdsaktiviteterne vedrørende beskyttelse af dyrevelfærd og bekæmpelse af antimikrobiel resistens, der gennemføres i henhold til *SPS. 16 og 17*
- f) på anmodning af en part at overveje, hvad der udgør en væsentlig ændring i sygdoms- eller skadegørersituationen som omhandlet i *artikel SPS 10, stk. 9*
- g) at træffe beslutninger med henblik på:
- i) at tilføje de i *Artikel SPS 3, stk. 3*, omhandlede definitioner».

SPS samarbeidet om dyrevelfærd og bekjempelse av antimikrobiel resistens, er viktig, men ikke det eneste som partene skal føre samtaler om, jf. *TCA Kapitel 4: Tekniske handelshindringer (TBT), artikel 85, pkt. 5, som lister opp hvilke tema som dialogen mellom EU-UK-partene skal angå* .

5. Den i stk. 1 nævnte dialog skal blandt andet omfatte:

[...]

- b) samarbejde om gennemførelsen af anbefalingerne fra OIE, WHO og Codex, særlig CAC-RCP61/2005
- c) udveksling af oplysninger om god landbrugspraksis
- d) fremme af forskning, innovation og udvikling
- e) fremme af tværfaglige tilgange til bekæmpelse af antimikrobiel resistens, herunder One Health-tilgangen i WHO, OIE og Codex Alimentarius.»

SPS-kravene er utformet med høy detaljeringsgrad. Det er ikke mulig å yte rettferdighet til feltet innen rammen av denne analyse. Her må jeg derfor vise til reglene som er inntatt i bilaget, se s. 81 flg.

v. «Sømløs grensepassering»: Fra «Skjemavelde» til elektroniske dokumenter

Mens noen vil kalle det generasjonsskifte, vil andre snakke om revolusjon: Papir og «snail mail» erstattes med digitale varedeklarasjoner og elektroniske sertifikater. Det som tok

uker og måneder tar nå sekunder. Dersom en skal forsøke seg som «sannsiger» kunne det være lurt å sette seg inn i hva som er «Modern Times». Det har i lang tid vært postordresalg - også over landegrensene. Datidens papirskjema er avløst av nåtidens digitale skjema. Hvordan foregår den geskjeften?

Tore Myhre, internasjonal direktør i NHO... spådde som vist innledningsvis, fullt kaos og krise fra 29. mars 2021, når britene går ut av EU ... Norske trailere risikerer å bli stående på grensen. Britene er ikke forberedt på innføring av tolldeklarerer.»¹²⁵

NHOs «Køsyndrom» er et luftslott fordi frihandelsavtalen mellom Norge og UK innfører bruk av elektroniske dokumenter, kontrakter og signaturer, noe som tillater at varer flyttes «sømløst» over grensene.¹²⁶ Det britiske syn er ikke kun en forhandlingsposisjon – et «best-case-scenario», men et omforent standpunkt – som partene i avtaletekstene ovenfor har kommet til. Digital post – virtuelle søknadskjema som nå innføres «rundt baut»:

«[F]remsendelse ad elektronisk vej": fremsendelse af oplysninger ved hjælp af elektronisk databehandlingsudstyr (herunder digital komprimering), hvor der anvendes tråd, radio, optiske teknologier eller andre elektromagnetiske midler, se AFSNIT I ALMINDELIGE BESTEMMELSER KAPITEL 1, ARTIKKEL SSCI.1 (Definitioner)».

TCA, Preamble 11. «SOM NOTERER SIG betydningen af at fremme nye muligheder for virksomheder og forbrugere gennem digital handel og fjerne uberettigede hindringer for datastrømme og handel ved hjælp af elektroniske midler, samtidig med at parternes regler om beskyttelse af personoplysninger overholdes»,

TCA ARTIKKEL 8 (Udvalg)

1e) Handelspecialudvalget vedrørende Tekniske Handelshindringer, som behandler spørgsmål, der er omfattet af anden del, sektion et, afsnit I, kapitel 4, og artikkel 323.

TCA ARTIKKEL 196 (Formål). Formålet med dette afsnit er at lette den digitale handel, afskaffe uberettigede hindringer for handel med elektroniske midler og sikre et åbent, sikkert og pålideligt onlinemiljø for virksomheder og forbrugere.

Som vist i sitatene over: «Sømløs handel» – som i TCA benevnes som «digital handel» – er innført mange steder og nå også i bilaterale avtaler– som f.eks. *TCA-fortalen avsnitt 11, artikkel 8, 196, 208, 211, 215, 218, 323.* Varesertifikat som vanligvis fulgte varen, er nå «en saga blott»:

¹²⁵ DN 16.11.18: [NHO advarer mot brexit-krisescenario | DN](#)

¹²⁶ “The deal agreed in principle today (4th June) is the first time these three European countries have included dedicated chapters on digital trade and small businesses in any trade deal, making it the most advanced they have done to date.

Cutting-edge digital provisions mean when British firms export to Norway and Iceland, they will be able to benefit from commitments that limit unnecessary paperwork. Electronic documents, contracts and signatures will allow goods to move seamlessly across borders, saving businesses time and money.” [UK secures new deal with Norway, Iceland and Liechtenstein - GOV.UK \(www.gov.uk\)](#)

«Som dokumentasjon for varens opprinnelse skal eksportører kun benytte opprinnelseserklæring, som kan sendes elektronisk mellom eksportør og importør. Varesertifikat EUR.1 og EUR-MED skal ikke benyttes»¹²⁷

For å komme til bunns i spørsmålet om «sømløs handel» kreves det ikke lange eller dyptpløyende analyser. Digitale skjema og online utfylling på internett er «normalen» og kommet for å bli.

Det dreier seg om utfylling og signering av elektroniske meddelelser som har stor grad av sikkerhet som er utformet som en kombinasjon av HTTPS (Hypertext Transfer Protocol Secure) og XML-signatur, f.eks. bank-id via kodebrikke, noe som jeg ikke skal bruke tid på her. Sentralt i den elektroniske strukturen er systemet med «Elektronisk autentifikasjon og elektroniske tillidstjenester» - se *TCA ARTIKKEL 206*. Hovedplikten ikke skal undergraves.

De generelle krav suppleres av særskilte krav for ulike typer av salg eller virksomheter. For importlisensprocedurer og Eksportlisensprocedurer er det regler i hhv. *TCA artikkel 28 og 29*. Jeg går ikke igjennom reglene i detalj. Det sentrale punkt er hvorvidt partene har avtalt full frihet – eller om en også her fullt ut følger WTO-reglene, eller annen folkerett. Dette er regler som partene – hvis de er *res cogens* – og ikke kun *jus dispositium* – er bundet av. Som det følger av *TCA artikkel 28*:

«4. Hver part indfører og administrerer importlisensprocedurer i henhold til Artikkel 1-3 i WTO-aftalen om importlisensprocedurer ("importlisensaftalen"). Med henblik herpå er importlisensaftalens artikkel 1-3 indarbejdet i og gjort til en del af nærværende aftale med de fornødne ændringer».

Investering og etablering faller litt på siden av problemstillingene her, men fortjener oppmerksomhet fordi en effektiv varestrøm krever likvider evt. kreditt.

TAC ARTIKKEL 215 (Kapitalbevegelser) «1. Hver part tillader for så vidt angår transaksjoner på betalingsbalansens kapitalposter og finansielle poster fri bevegelse for kapital med henblik på liberalisering af investeringer og andre transaksjoner som omhandlet i denne sektionens afsnit II. 2. Parterne konsulterer hinanden i Handelsspecialudvalget vedrørende Tjenesteydelser, Investeringer og Digital Handel for at lette kapitalbevægelserne mellem dem med henblik på at fremme handel og investeringer».

I en del tilfeller krever grensekryssende handel import- eller eksportlisens. I det nå nys avtalte EU-UK handelsregime er som vist, digital handel og/eller skjema for lisenser den metode som partene er enige om å benytte. *TCA Artikkel 29* har regler om fremgangsmåten

¹²⁷ Prop. 210 S (2020–2021) Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia s. 18

for å få eksportlisens, regler om lisensens virkeområde, krav om offentliggjøring, unntak fra eksportlisenskravet m.m. Jeg kan ikke gå i detalj her, men kun nevne noen punkter i *Artikkel 29*:

- 1.** Parterne offentliggør enhver ny eksportlicensprocedure eller enhver ændring af en eksisterende eksportlicensprocedure på en sådan måde, at det er muligt for offentlige myndigheder, virksomheder og andre interesserede parter at få kendskab dertil ...
- 2.** Offentliggørelsen af eksportlicensprocedurer omfatter følgende oplysninger:
 - a)** ordlyden af partens eksportlicensprocedurer eller af eventuelle ændringer af disse procedurer foretaget af parten
 - b)** de varer, der er omfattet af licensproceduren
 - c)** for hver procedure en beskrivelse af licensansøgningsproceduren og eventuelle kriterier, som en ansøger skal opfylde for at være berettiget til at ansøge om en licens, f.eks. krav om en virksomhedslicens ...
 - d)** et eller flere kontaktpunkter, hvor interesserede kan få yderligere oplysninger om betingelserne for at opnå en eksportlicens
 - e)** det eller de administrative organer, hvortil en ansøgning eller anden relevant dokumentation skal indgives
 - f)** en beskrivelse af den eller de foranstaltninger, der gennemføres i forbindelse med eksportlicensproceduren
 - g)** den periode, hvor hver enkelt eksportlicensprocedure vil være gældende, medmindre proceduren forbliver gældende, indtil den trækkes tilbage eller revideres i en ny offentliggørelse
 - h)** hvis parten agter at anvende en licensprocedure til at forvalte en eksportkvote, den samlede mængde og, hvis det er relevant, kvoteværdien og kvotens begyndelses- og slutdato og
 - i)** enhver fritagelse eller undtagelse fra eksportlisenskravet, hvordan man anmoder om disse fravigelser eller undtagelser, og kriterierne for deres tildeling.
- 3.** Senest 45 dage efter denne aftales ikrafttræden giver parterne hinanden meddelelse om deres respektive eksisterende eksportlicensprocedurer. Parterne giver hinanden meddelelse om alle nye eksportlicensprocedurer og ændringer af eksisterende eksportlicensprocedurer senest 60 dage efter offentliggørelsen. Meddelelsen skal indeholde en henvisning til de kilder, hvor de oplysninger, der kræves i henhold til stk. 2, offentliggøres, og i givet fald omfatte adressen på de relevante statslige websteder...

Summa-summarum: EU og britene er enige om å fremme digital handel, se *TCA Avsnitt III: Kapitel 1: (Almindelige bestemmelser), Artikkel 196 (Formål)*. Denne handelsform skal «afskaffe uberettigede hindringer for handel med elektroniske midler og sikre et åbent, sikkert og pålideligt onlinemiljø for virksomheder og forbrugere».

De handlende kan suverent velge å bruke elektroniske dokumenter seg imellom uansett om det er rettslig bindende kontrakter, tilbud, sluttsedler, garantier, attester osv. Evt. kan partene nyttiggjøre seg datasystemer til å levere signaturer, et elektronisk segl eller et elektronisk tidsstempel. Partene ser for seg at en kan dra nytte av elektronisk registrert kurértjeneste, som på sekunder ekspederer f.eks. tollklareringsdokumenter.

Ingen myndighet i importlandet kan avvise dokumentet kun fordi det er i elektronisk form. Dette kan ikke betegnes som annet enn et sømløst handelssystem. NHO, kan begrave sin elendighetsbeskrivelse av BREXIT.

E. Konklusjon – EU-rett eller WTO-rett?

“The United Kingdom and the European Union have agreed to unprecedented 100% tariff liberalisation. This means there will be no tariffs *or quotas* on the movement of goods we produce between the UK and the EU. This is the first time the EU has agreed a zero tariff zero quota deal with any other trading partner.”¹²⁸

Vi har studert forhold som går under betegnelsen «internasjonal handelsrett» også kalt GATT-rett. Disse multilaterale regler om vareomsetning i Generalavtalen for handel og toll (GATT 1994) har med sine 164 medlemsland, stor oppslutning. Fra den spede begynnelse i 1947 har det internasjonale samfunn etablert en organisasjon – som selvstendig rettssubjekt – Verdens handelsorganisasjon (WTO) – som omfatter GATT og ‘Generalavtalen for handel med tjenester (GATS) med sekundærregler som omfatter vedlegg, felleserklæringer, underliggende dokumenter som sorterer under andre internasjonale organer enn WTO, tvisteløsninger m.m. Disse er publisert i dokumentsamlingen «Basic Instruments and Supplementary Documents» (BISD).¹²⁹

Min *hovedkonklusjon* er at de bilaterale avtaler mellom hhv. Storbritannia og Norge, Island, og Liechtenstein (SNOFA) og EU og Storbritannia (TCA), langt på vei er koordinerte, noe som kan tilskrives at regelverket som handelsavtalene bygger på, er WTO-regelverket. I den grad reglene er inkorporert i handelsavtalene og det er motstrid, går reglene slik *de tolkes i WTO foran* de tilsvarende regler henvist til eller gjentatt i avtalene.

Regelverket slik det er anlagt – og praktisert – leder i stor grad til at vi får identiske løsninger i avtalen mellom EU og Storbritannia (TCA) og mellom Norge og Storbritannia (SNOFA). Dette har vært den norske regjeringens hovedmålsetting.¹³⁰ Med SNOFA og TCA er dette oppnådd.¹³¹ *Dette er ikke tilfelle for forholdet EØS-avtalen og GATT-96.* Det er

¹²⁸ Op.cit. note 82 s. 6.

¹²⁹ Komplette samlinger finnes ved Nobel-instituttets bibliotek i Oslo.

¹³⁰ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](https://www.regjeringen.no/no/nyheter/2020/11/11/naringsministerens-innledning-om-frihandelsavtale-med-storbritannia-regjeringen-no)

¹³¹ Prop. 210 S (2020–2021) Samtykke til inngåelse av frihandelsavtale mellom Island, Liechtenstein, Norge og Storbritannia s. 14.

materielle så vel som prosessuelle forskjeller. Likevel tviholder AP og Høyre, Venstre og KrF på EØS.

Det er *store* forskjeller – og tvil om de overhodet kan forenes – mellom EØS-avtalen og de nylig inngåtte frihandelsavtaler. Det som burde interessere «det politiske Norge» er om det nye systemet – med en uoversiktlig og hyppig veksling mellom EU-rett og WTO-rett. Er det slik det er konstruert overhode praktikabelt?

Slik er ordningen:

- 1) Norge-EU = EU-retten som implementert i EØS. EU-retten har forrang.
- 2) EU-UK = Britisk rett innen rammen av TCA: WTO-retten har forrang.
- 3) Norge-UK = nasjonal rett innen rammen av SNOFA: WTO-retten har forrang
- 4) Island-Norge = Norsk og islandsk rett innen rammen av EFTA-avtalen.

For å ta det siste først (pkt. 4): SNOFA gjelder mellom Storbritannia på den ene siden og Island, Liechtenstein og Norge på den andre side. Det er tilstrekkelig at Storbritannia og en EFTA-stat har signert og ratifisert avtalen,

“provided that at least one EEA EFTA State and the United Kingdom are among the States that have notified the Depository certifying that they have completed their respective internal requirements and procedures” (*SNOFA artikkel 17.5*).

Dvs. at SNOFA ikke er rammeverk for forholdet mellom Island og Norge. Slik også for forholdet Liechtenstein-Norge. Her gjelder EFTA-avtalen. *Disse relasjoner faller utenfor behandlingen her.*

Ser vi så på punktene 1-3) straks ovenfor ser en at mens EU-UK (TCA) forholder seg til WTO-retten (i alt nevnt 157 steder i TCA), og Frihandelsavtalen Storbritannia-Norge (SNOFA - i alt nevnt 148 steder), så refererer EØS-avtalen *utelukkende* til EU-retten. Det betyr at norske bedrifter må forholde seg til EU-retten så lenge importør/kjøper er i «det indre marked» men ikke når denne markedsfører sine varer i Storbritannia. Dette leder til forvirring i de tilfeller der WTO- og EU-retten oppstiller motstridende krav.

Men, dette er det minste problem. Større vansker møter norske bedrifter som konkurrerer med EU-bedrifter og som skal ta ut gevinsten som fhv. næringsminister Iselin Nybø har fremforhandlet;

«... norske bedrifter skal sikres like god adgang til det britiske markedet som EUs bedrifter får. Det innebærer at Norge *får de samme vilkårene* som EU». ¹³²

¹³² [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](#)

Generelt gjelder at norske bedrifter som eksporterer til UK skal få identiske ordninger som EU-selskaper oppnår i Storbritannia. Dvs. samme toll- og avgiftsregime, samme prosedyre ved grensepassering, og ikke minst de samme materielle krav til fødevarernes kvalitet, som nå etter BREXIT er britisk rett som vist i TCA, dvs. basert på SPS, TBT, OIE, IPPC og Codex, men tidvis strengere enn disse, og ikke identisk med EU-retten. Satt i klartekst, hvis varene skal til britene skal eksportøren oppfylle britisk rett, skal de til EU, skal de oppfylle EU-retten. *Dette blir komplisert og vanskelig for produsentene:*

EU vil mht. norske bedrifter, fremholde at EØS-avtalen med Norge gjelder som før, med et eneste unntak – *nemlig at EØS-avtalen med Storbritannia er opphørt*. Norske fiskevarer som skal til EU, må oppfylle EUs food law – et lovverk for akvatiske organismer på ca. 1000 sider.¹³³ Hvis fisken skal omsettes i Storbritannia følger norske bedrifter kravene i frihandelsavtale (SNOFA) i stedet. Denne frihandelsavtale bygger via henvisninger, på OIE-, IPPC-, SPS-reglene. EU-rettens primærregler – altså EU Funksjonstraktat (TEUF) eller EU-traktaten (TEU)- eller sekundærregler er ikke en del av dette. Dette betyr at Storbritannia skal anse EU-kravene for f.eks. fisk og fiskevarer å være *i samsvar med TCA-kravene*. Forutsatt at EU-varer iht. TCA-avtalen slipper sømløst over grensen, så må norske varer produsert iht. spesifikasjoner gitt i TCA-law nyte godt av *de samme* britiske ordninger. *Dette må gjelde «begge veier» fordi det er gjensidighet her.*

Hvordan forholder en seg til situasjonen der EU-kravene er strengere enn SPS og når de er svakere? Avgjørende blir hvilket regime EU-fiskevarer eksportert til Storbritannia møter. Norge er lovet tilvarende vilkår. Denne ordning vil sikre norsk produksjon selv om en på produksjonstidspunktet er uten sikkerhet for hvilket marked varen vil bli solgt på. Produsentene vil normalt ikke vite dette fordi det sjelden er tale om entrepriser, men artsbestemte varer. Det er altså ikke tale om kjøp av hvalen «Moby Dick», som noen så fanger, men kjøp av kilo hvalkjøtt.

Kronologien er normalt slik: Råvarer ankommer produsent, disse blir bearbeidet og det som ikke selges direkte, lagres. Bestillingene kommer gjennom hele året også utenfor perioder med høsting. Ferdigvarer hentes da fra lager. Ingen vet pr. produksjonsdato om varen skal til Færøyene, Island, Japan, Russland, Storbritannia eller EU. Hvilke kvalitetskrav skal da kjøttproduksjonen følge? Gitt den usikre situasjon mht. leveringssted er det klokest å produsere varen etter det marked som stiller de *strengeste krav*. Det dreier seg ikke om bare så

¹³³ Peter Ørebech Matloven med forskrifter, UiT Norges arktiske universitet, 28 august 2015.

vidt å klare minstekravet til den minst kravstore importørland, men å tilfredsstillere alle terskelverdier.

Samordning og -virke av rettslige systemer er problemet: Norge er i EØS-avtalen bundet av EU-rettens regler. Iht. SNOFA kan Norge lage sine egne matsikkerhetsregler, innen rammen av WTO og GATT-94. Innen EØS gir EU-retten retningslinjer for – norske fiskevarer. Så lenge dette pluralistiske system består har *samsvarsvurderinger* en sentral rolle.

Imidlertid både SNOFA og TCA gir regler om *samarbeidsplikt* ved utforming av dyrehelse- og matsikkerhetskrav. Det *skal i OIE og IPPC*, samarbeides om rettens innhold, dette gir stor – og langt større frihet for Norge enn under EØS. Rammene er WTO- og SPS-regelverket. Iht. TCA kan EU-UK komme til enighet om ordninger som ikke går igjennom i SNOFA. Dvs. norske eksportører – er lovet samme vilkår som EU-eksportører til UK, men kan ikke nyttegjøre seg preferansene fordi norsk produksjon må oppfylle EØS-retten, jf. artikkel 7. Regler om tilsetningsstoffer, forurensning, medisiner, antimikrobiel resistens, ikke-smittebefengt sykdomsfri fisk, kjøtt, salat osv. må oppfylles.

Noen eksempler illustrerer det:

For det første: EU-retten forbyr trikiner i kjøtt, dvs. at dette også er EØS-kravet.¹³⁴ Iht. OIE som SPS-avtalen viser til, er *tålegrensa* avhengig av hvilke ekstratiltak som er igangsatt f.eks. om kjøttet er frosset. Dette gir dårlig forutsigbarhet for produsentene. Grunnet usikker destinasjon for kjøttet på slaktetidspunktet gjør produsentene klokest i å velge sistnevnte opsjon.

For det andre: Felleskomiteen i SNOFA (jf. *SNOFA artikkel 2.47, pkt. 6*) kan vedta at EFTA-statene og Storbritannia skal – i *Codex alimentarius*-arbeidet stå sammen om å tillate bruk av antibiotika som vekstfremmende middel («growth promoters»)¹³⁵ i oppal/-drett,¹³⁶ og fremmer dette som forslag på Codex-møte. Samtidig har *Partnerskabsrådet i TCA*.(*TCA artikkel 35*.) pålagt UK-EU å forby bruken av de samme midler i oppdrett uten at det er i helbredende hensikt. Det betyr at Storbritannia i samme møte skal promotere bruk av vekstfremmende stoffer, *samtidig som de skal stemme imot det*. Riktig forvirrende blir det

¹³⁴ Se EØS vedlegg I, Veterinære og plantesanitære forhold. Se EØS-tillegget nr. 63/2014/s. 9 KOMMISJONSFORORDNING EU nr. 216/2014 av 7. mars 2014 om endring av forordning (EF) nr. 2075/2005 om fastsettelse av særlige regler for offentlig kontroll av trikiner i kjøtt Jf. Kommissjonens gjennomføringsforordning EU 2015/1375 av 10. august 2015 om fastsettelse av særlige regler for offentlig kontroll av i trikiner i kjøtt. (EUT L 212 av 11.8.2015, s. 7).

¹³⁵ KOMMISJONSFORORDNING (EF) nr. 2788/98 av 22. desember 1998 om endring av rådsdirektiv 70/524/EØF om tilsetningsstoffer i fôrvarer med hensyn til tilbakekalling av godkjenningen for visse vekstfremmende stoffer.

¹³⁶ Dok.nr.8:60 (1995–1996) – jf. Innst.S.nr.232 (1995–1996) Forslag fra stortingsrepresentantene Terje Riis-Johansen, Marit Arnstad og Syver Berge om å forby bruk av veksthormoner i norsk matproduksjon og om å forby omsetning av matvarer som er produsert ved hjelp av veksthormoner.

dersom EU-retten – som EU vil ha som universelle krav til akvakultur fremmer en tredje ordning – f.eks. at antibiotika ikke skal brukes verken til vekstfremmende eller kurativt formål og vil ha Codex-møtet med på det.

For det tredje: EU forbyr produksjon, fangst og omsetning av selskinn- og produkter av sel.¹³⁷ Dette er kvantitativ importrestriksjon, som EU tillater på tross av EØS artikkel 11 og 12, jf. artikkel 13, uttrykket «vernet om menneskers og dyrs liv og helse». GATT-reglene har ingen tilsvarende restriksjon. – Skal Norge som følge av EØS-forpliktelsene (jf. artikkel 7 – *lex superior*) anses å ha akseptert EU-forbudet og må innstille sin selfangst?

Noen spør; veien ut av uføret?

Så lenge vi klynger oss til EØS, er ordningen for salg av norsk fisk fra Norge til EU som før (jf. Protokoll 9 se mitt kap. II). Norge har i frihandelsavtalen med UK, fått løfte om identiske vilkår i UK-markedet som EU-industrien har i UK. Dette er en løsning som bygger på WTO-samsvarsvurderinger. Oppsigelse av EØS betyr ikke at dynamikken forsvinner. Snarere tvert imot: *Folket ved Stortinget har da gjenvunnet sin posisjon som lovgivende makt i Norge.* Dynamikken ivaretas ikke ved å være «EUs faxmaskin»,¹³⁸ men ved at vi igjen tar selvstendig ansvar for lovgivningen i Norge. Innføringen av *samsvarsvurderinger* betyr at hhv. Norge i Norge og Storbritannia i Storbritannia innenfor WTO-rammene og det felles ansvaret for utviklingen av nasjonale – og etter hvert – felles universelle standarder, se (SNOFA artikkel 2.45, *Multilateral International Fora*).

Retten for UK- og EU eksportbedrifter til sømløs handel vil lettest tilfredsstilles for produkter gjennomgått og godkjent ved samsvarsvurderinger, som vist ved CE-merket – (Conformité Européenne). TCA gjensidig, dvs. at den gjelder også for UK-industrien i EU's indre marked – dvs. preferanse-toll, som vist i TCA. Dette ønsker Norge også for våre sjømatbedrifter. Som næringsminister Iselin Nybø erklærte «*Det har vi lykkes med!*»¹³⁹ Verbalt ja, *men i praksis nei*; vi er ikke helt i mål. UK kan ikke innvilge preferanse-toll for norske bedrifter i EU. skal dette oppnås for norsk eksport til EU, *må vi forhandle med EU om det.* Dette må da enten skje via en reforhandling av EØS-avtalen eller ved at Norge melder seg ut av EØS og så i nye frihandelsforhandlinger med EU *kreve likestilling med UK-eksportbedriftene i EU*, dvs. i all hovedsak 0-toll. Så lenge vi «sitter stille i båten» - slik UD har gjort til nå – beholder vi satsene slik de er iht protokoll 9 og handelsavtalen av 1973.

¹³⁷ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1007/2009 af 16. september 2009 om handel med sælprodukter (EØS-relevant tekst).

¹³⁸ Se fhv. UK-statsminister David Cameron: [Solberg anbefaler ikke EØS til britene – E24](#)

¹³⁹ [Næringsministerens innledning om frihandelsavtale med Storbritannia - regjeringen.no](#)

Motstridende regler for en og samme produkt eller produksjon skaper tvil om gjeldende rett. Dette er forvirrende for produsenter, forbrukere, styresmakter og internasjonale organer. Hodebryet oppstår i hovedsak som følge av EØS-landenes plikt til å følge EU-retten – dvs. EU, Norge, Island og Liechtenstein, i alt 30 stater. Resten av WTOs 164 medlemsstater følger GATT-94. Hvorfor Norge klamrer seg til EU-retten mens EFTA-landet Sveits – og nå også Storbritannia – klarer seg utmerket med handelsavtaler – bygget på GATT-94 – med EU, gir grunnlag for stor undring. Så proppfull som Norge er med ressurser, så er spørsmålet hvorfor frivillig innta rollen som verdens rikeste lydrike?

Les rapporten, og finn svaret!

**

Bilag – noen veterinære- og plantefysiologiske (SPS) -krav

KAPITEL 3: SUNDHEDS- OG PLANTESUNDHEDSMÆSSIGE FORANSTALTNINGER – som traktatfestet i EU-UK- handels- og samarbeidsavtale (TCA)

ARTIKKEL 69 Formål

Formålene med dette kapitel er:

- a) at beskytte menneskers, dyrs og planters liv eller sundhed på parternes områder og samtidig lette samhandelen mellem parterne
- b) at fremme gennemførelsen af SPS-aftalen
- c) at sikre, at parternes sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger ("SPS-foranstaltninger") ikke skaber unødvendige handelshindringer
- d) at fremme større gennemsigtighed af og forståelse for anvendelsen af hver parts SPS-foranstaltninger
- e) at styrke samarbejdet mellem parterne om bekæmpelse af antimikrobiel resistens, fremme af bæredygtige fødevarer systemer, beskyttelse af dyrevelfærd og elektronisk certificering
- f) at styrke samarbejdet i de relevante internationale organisationer med henblik på at udvikle internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger vedrørende dyresundhed, fødevarer sikkerhed og plantesundhed og
- g) at fremme begge parters gennemførelse af internationale standarder, retningslinjer og anbefalinger.

ARTIKKEL 70 Anvendelsesområde

1. Dette kapitel finder anvendelse på alle en parts SPS-foranstaltninger, der direkte eller indirekte kan påvirke handelen mellem parterne.
2. I dette kapitel fastsættes også særskilte bestemmelser vedrørende samarbejde om dyrevelfærd, antimikrobiel resistens og bæredygtige fødevarer systemer.

ARTIKKEL 71 Definitioner

1. I dette kapitel forstås ved:

- a) definitionerne i bilag A til SPS-aftalen
- b) de definitioner, der er vedtaget inden for rammerne af Codex Alimentarius-Kommissionen ("Codex")
- c) de definitioner, der er vedtaget inden for rammerne af Verdensorganisationen for Dyresundhed ("OIE"), og

d) de definitioner, der er vedtaget inden for rammerne af den internationale plantebeskyttelseskonvention ("IPPC").

2. I dette kapitel forstås ved:

- a) "importbetingelser": alle SPS-foranstaltninger, der skal opfyldes for import af produkter, og
- b) "beskyttet zone" for en bestemt reguleret skadegører: et formelt afgrænset geografisk område, hvor den pågældende regulerede skadegører ikke er etableret på trods af gunstige betingelser, og dens tilstedeværelse i andre dele af partens område, hvor den pågældende skadegører ikke må indføres.

3. Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger kan vedtage andre definitioner med henblik på dette kapitel under hensyntagen til glossarer og definitioner udarbejdet af relevante internationale organisationer, f.eks. Codex, OIE og IPPC.

4. Definitionerne i SPS-aftalen har forrang, i det omfang der er uoverensstemmelse mellem de definitioner, der er vedtaget af Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger eller inden for rammerne af Codex, OIE eller IPPC, og definitionerne i SPS-aftalen. I tilfælde af uoverensstemmelse mellem de definitioner, der er vedtaget af Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger, og definitionerne i Codex, OIE eller IPPC, gælder definitionerne i Codex, OIE eller IPPC.

ARTIKKEL 72 Rettigheder og forpligtelser

Parterne bekræfter deres rettigheder og forpligtelser i henhold til SPS-aftalen. Dette omfatter retten til at vedtage foranstaltninger i henhold til SPS-aftalens artikel 5, stk. 7.

ARTIKKEL 73 Almindelige principper

1. Parterne anvender SPS-foranstaltninger til at opnå et passende beskyttelsesniveau baseret på risikovurdering i overensstemmelse med de relevante bestemmelser, herunder artikel 5 i SPS-aftalen.

2. Parterne må ikke anvende SPS-foranstaltninger til at skabe uberettigede handelshindringer.

3. For så vidt angår handelsrelaterede SPS-procedurer og godkendelser i henhold til dette kapitel sikrer hver part, at disse procedurer og relaterede SPS-foranstaltninger: a) iværksættes og afsluttes uden unødigt forsinkelse b) ikke indeholder unødvendige, videnskabeligt og teknisk ubegrundede eller urimeligt byrdefulde anmodninger om oplysninger, der kan forsinke adgangen til hinandens markeder c) ikke anvendes på en måde, der udgør en vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling af den anden parts område eller dele af den anden parts område, hvor de samme eller tilsvarende SPS-forhold gør sig gældende, og d) står i et rimeligt forhold til de konstaterede risici og ikke er mere handelsbegrænsende end nødvendigt for, at parten kan opnå et passende beskyttelsesniveau.

4. Parterne må ikke anvende de i stk. 3 omhandlede procedurer eller anmode om yderligere oplysninger for at forhale adgangen til deres respektive markeder uden videnskabelig eller teknisk begrundelse.

5. Hver part sikrer, at alle krævede administrative procedurer vedrørende importbetingelserne for fødevarer, dyresundhed og plantesundhed ikke er mere belastende eller handelsbegrænsende end nødvendigt for at forsikre den importerende part om, at disse betingelser er opfyldt. Parterne sikrer, at de negative handelsmæssige virkninger af

administrative procedurer minimeres, og at toldbehandlingen er enkel og hurtig, idet den importerende parts betingelser samtidig opfyldes.

6. Den importerende part må ikke indføre yderligere administrative systemer eller procedurer, der hæmmer handelen unødigt.

ARTIKKEL 74 Officiel certificering

1. Hvis den importerende part kræver officielle certifikater, skal standardcertifikaterne: a) baseres på principperne i de internationale standarder fra Codex, IPPC og OIE og b) finde anvendelse på import fra hele den eksporterende parts område.

Handelsspecialudvalget vedrørende Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger kan enes om specifikke situationer, hvor standardcertifikaterne i stk. 1 kun finder anvendelse på en del eller dele af den eksporterende parts område. Parterne fremmer indførelsen af elektroniske certifikater og andre teknologier til at fremme handelen.

ARTIKKEL 75 Importbetingelser og -procedurer

1. Uden at det berører parternes rettigheder og forpligtelser i henhold til SPS-aftalen og dette kapitel, finder den importerende parts importbetingelser anvendelse på hele den eksporterende parts område på en konsekvent måde.

2. Den eksporterende part sikrer, at de produkter, der eksporteres til den anden part, såsom dyr og animalske produkter, planter og planteprodukter eller andre hertil relaterede genstande, opfylder den importerende parts SPS-krav.

3. Den importerende part kan kræve, at der skal gives tilladelse til import af bestemte produkter. En sådan tilladelse gives, hvis den relevante kompetente myndighed i den eksporterende part fremsætter en anmodning, som objektivt til den importerende parts tilfredshed godtgør, at den importerende parts godkendelseskrav er opfyldt. Den relevante kompetente myndighed i den eksporterende part kan anmode om tilladelse for hele den eksporterende parts område. Den importerende part imødekommer sådanne anmodninger på dette grundlag, hvis de opfylder den importerende parts godkendelseskrav som fastsat i dette stykke.

4. Den importerende part må ikke indføre godkendelseskrav ud over dem, der gælder ved overgangsperiodens udløb, medmindre anvendelsen af sådanne krav på yderligere produkter er berettiget for at mindske en betydelig risiko for menneskers, dyrs eller planters sundhed.

5. Den importerende part fastsætter importbetingelser for alle produkter og giver den anden part meddelelse herom. Den importerende part sikrer, at dens importbetingelser anvendes på en forholdsmæssig og ikkediskriminerende måde.

6. Uden af det berører de foreløbige foranstaltninger i SPS-aftalens artikel 5, stk. 7, begrænses importbetingelserne for produkter eller andre tilknyttede genstande, for hvilke der består et plantesundhedsmæssigt problem, til foranstaltninger, som sikrer fravær af regulerede skadegørere i den importerende part, og de finder anvendelse på hele den eksportende parts område.

7. Uanset stk. 1 og 3 går den importerende part i tilfælde af anmodninger om importtilladelse for et specifikt produkt, hvor den eksporterende part kun har anmodet om tilladelse for en del af eller visse dele af sit område (for Unionens vedkommende de enkelte medlemsstater), straks i gang med behandlingen af den pågældende anmodning og meddelelse af tilladelse. Hvis den importerende part modtager anmodninger vedrørende det specifikke produkt fra mere end én del af den eksporterende part, eller hvis der modtages yderligere anmodninger vedrørende et produkt, der allerede er godkendt, fremskynder den importerende part afslutningen af godkendelsesproceduren under hensyntagen til den identiske eller lignende SPS-ordning, der gælder i de forskellige dele af den eksporterende part.

8. Hver part sikrer, at alle SPS-kontrol-, inspektions- og godkendelsesprocedurer iværksættes og afsluttes uden unødigt forsinkelse. Oplysningskravene begrænses til, hvad der er nødvendigt for, at der i godkendelsesproceduren kan gøres brug af allerede tilgængelige oplysninger i den importerende part, f.eks. vedrørende den eksporterende parts lovgivningsrammer og revisionsrapporter.

9. Undtagen i behørigt begrundede tilfælde relateret til partens beskyttelsesniveau sikrer hver part, at der er en rimelig frist mellem offentliggørelsen af eventuelle ændringer af dens godkendelsesprocedurer og deres anvendelse, for at give den anden part mulighed for at blive fortrolig med og tilpasse sig sådanne ændringer. Parterne må ikke unødigt forlænge godkendelsesprocessen for ansøgninger indgivet før offentliggørelsen af ændringerne.

10. I forbindelse med proceduren i stk. 3-8 træffes følgende foranstaltninger:

a) Så snart den importerende part har afsluttet sin vurdering med et tilfredsstillende udfald, træffer den straks alle nødvendige lovgivningsmæssige og administrative foranstaltninger for at give mulighed for handel uden unødigt ophold.

b) Den eksporterende part:

i) giver alle relevante oplysninger, som den importerende part anmoder om, og
ii) giver den importerende part rimelig adgang til at foretage audit og andre relevante procedurer.

c) Den importerende part udarbejder en liste over regulerede skadegørere for produkter eller andre tilknyttede genstand, hvis der er plantesundhedsmæssige problemer. Denne liste skal indeholde:

i) de skadegørere, som ikke vides at forekomme i nogen del af partens eget område
ii) de skadegørere, som vides at forekomme på partens eget område og er under offentlig kontrol
iii) de skadegørere, som vides at forekomme på dele af partens eget område, og for hvilke der er fastsat skadegørerfrie områder eller beskyttede zoner, og
iv) ikke karantæneskadegørere, som vides at forekomme på partens eget område og er under offentlig kontrol for bestemt plantemateriale.

11. Den importerende part accepterer forsendelser uden at kræve, at den importerende part kontrollerer, at de pågældende forsendelser overholder reglerne, inden de forlader den eksporterende part.

12. En part kan opkræve gebyr for omkostningerne ved specifik SPS-grænsekontrol, der ikke overstiger de faktiske omkostninger.

13. Den importerende part har ret til at foretage importkontrol af produkter importeret fra den eksporterende part med henblik på at sikre, at dens SPS-importkrav overholdes.

14. Importkontrollen af de varer, der importeres fra den eksporterende part, afhænger af den SPS-risiko, der er forbundet med den pågældende import. Importkontrol foretages kun, i det omfang det er nødvendigt for at beskytte menneskers, dyrs eller planterers liv og sundhed, og uden unødigt forsinkelse, og den skal foretages uden unødigt forsinkelse og påvirke handelen mellem parterne mindst muligt.

15. Den importerende part stiller på den eksporterende parts anmodning oplysninger til rådighed om andelen af produkter fra den eksporterende part, der kontrolleres ved import. 16. Afslører importkontrollen, at de relevante importbetingelser ikke er opfyldt, skal de foranstaltninger, der træffes af den importerende part, være baseret på en vurdering af de pågældende risici, og de må ikke være mere handelsbegrænsende end nødvendigt for, at parten kan opnå et passende SPS-beskyttelsesniveau.

**